Španjolski građanski rat i proleterska revolucija

Babić, Karlo

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:892126

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository

zir.nsk.hr

UNIRI DIGITALNA KNJIŽNICA

Image not found or type unknown

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet u Rijeci
Dvopredmetni diplomski studij povijesti i filozofije

Karlo Babić

ŠPANJOLSKI GRAĐANSKI RAT I PROLETERSKA REVOLUCIJA

(diplomski rad)

Mentor: Dr. Sc. Vjeran Pavlaković

Rijeka, 17. srpanj 2015.

Sažetak:

Ovaj rad bavi se analizom političke i socijalne prirode društvenih događaja koji su se zbili u godinama neposredno prije i za vrijeme Španjolskog građanskog rata. Kroz rad se analiziraju navedeni događaji u svrhu davanja odgovora na pitanje jeli u Španjolskoj u razdoblju između 1934. i 1937. došlo do socijalne proleterske revolucije i koji su društveno-politički razlozi omogućili da ista bude ugašena. Fokus rada nije na samom Španjolskom građanskom ratu nego na pokretu proletarijata organiziranog kao klase i njegovim aktivnostima u navedenom vremenskom razdoblju. Teritorijalno, u radu su obuhvaćena većinom područja na kojima je klasna aktivnost proletarijata bila najjača – Katalonije i Aragona. Kroz rad se koristi uglavnom metoda analize i komparacije na način da se pomoću nekoliko relevantnih povijesno-sociooloških teorija interpretiraju povijesne činjenice u svrhu pokazivanja njihove društvene i političke prirode, te davanja zaključka u smislu prikazivanja političkih prilika koje su omogućile gašenje revolucionarnog klasnog pokreta proletarijata.

Ključne riječi:

Španjolski građanski rat, anarhizam, komunizam, fašizam, proleterska revolucija, CNT, POUM, Aragonski ustanak, Barcelona 1936., Francisco Franco

Sadržaj

Sažetak: 2

1. Uvod 4

2. Definiranje revolucije 8

3. Razvoj proletarijata i njegove klasne svijesti 13

3.1. Ekonomske i revolucionarne akcije proletarijata tijekom Druge republike 16

3.2. Neuspjela revolucija 1934. 19

3.3. Vlada Narodnog Fronta – predrevolucionarno razdoblje 23

4. Revolucija 27

4.1. Ustanak generala i reakcija proletarijata 27

5. Revolucionarna reizgradnja društva 33

5.1. Municipalna organizacija 33

5.2. Radničke milicije 34

5.3. Kolektivizacija 36

6. Kontrarevolucija 41

6.1. Pitanje političke moći 41

6.2. Ponovna formacija Generalitata i transformiranje Centralnog komiteta Antifašističkih milicija 45

6.3. Međunarodna situacija 48

6.4 CNT ulazi u centralnu vladu 53

6.4. Razoružavanje proletarijata i reizgradnja represivnog aparata 56

6.5. Majski događaji 1937. – konačna pobjeda reakcije 59

7. Zaključak 73

Literatura 78

Prilozi 82

1. ***Uvod***

Kroz ovaj rad predstavit ću analizu revolucionarnih događaja koji su se dogodili u okviru Španjolskog građanskog rata između 1936. i 1937. Iako je sam rat trajao sve do 1939. godine, o revolucionarnim događajima u okviru rata, može se govoriti samo u periodu između 19. srpnja 1936. i 8. svibnja 1937. Predstavit ću i dokazati hipotezu prema kojoj je u Španjolskoj 19. srpnja 1936. došlo do proleterske revolucije, ali koja je u nepunih godinu dana ugušena nakon političke borbe koja je nastala vakuumom nakon ustanka generala. U tu svrhu koristit ću nekoliko relevantnih teorija revolucija pomoću kojih ću izvršiti analizu događaja i dati odgovore na pitanja kao što su: može li se uopće govoriti o revoluciji, koja je priroda ovih događaja – radi li se o klasnoj, političkoj ili demokratskoj revoluciji, te će se analizirati razlozi za neuspjeh ovog pokreta. Glavna razlika među navedenim revolucijama je što klasna revolucija za svoj cilj ima drastično mijenjanje ekonomske i političke strukture društva te je njen akter jedna klasa ili savez klasa koje su dotad u društvu bile potlačene ili nisu imale veće važnosti. Ovakva revolucija podrazumijeva sukob između dvije klase ili saveza klasa, a stremi kompletnoj transformaciji društva, ekonomskoj i političkoj (npr. Ruska revolucija 1917.). S druge strane, demokratska ili politička revolucija označava masovni društveni pokret koji za cilj ima uglavnom promjene političke prirode – svrgavanje određenog diktatora ili borba za demokratske promijene republike (npr. Ruska revolucija 1905. ili tkz. Maidan u Ukrajini 2014.).

Iako ću koristiti kombinaciju nekoliko teorija revolucija najviše ću se referirati na marksističku teoriju društva i revolucije. Za tu odluku postoji nekoliko razloga, marksistička teorija revolucije, koja se oslanja na klasnu teoriju društva je najviše fokusirana upravo na pojedine klase kao aktere revolucionarnih događaja. Stoga ću sukladno tezi da je u Španjolskoj došlo do proleterske revolucije, upravo ta teorija biti ona na kojoj ću bazirati analizu. Isprva ću predstaviti razvoj proletarijata kao klase i razvoj njegove klasne svijesti koja predstavlja krucijalan faktor u Španjolskoj revoluciji pošto je upravo postojanje razvijene klasne svijesti omogućilo brzu i snažnu reakciju proletarijata kao klase na ustanak kontrarevolucionarnih generala i *vice versa*, upravo je moblizacija revolucionarnog proletarijata u godinama prije rata omogućila španjolskom fašizmu da se razvije kao pokret koji će sačuvati privatno vlasništvo i ekonomske odnose kapitalizma. Tako ću u ovom dijelu pratiti i analizirati razvoj proleterskih revolucionarnih organizacija i njegovih autonomnih

načina organiziranja i sukoba s kapitalom do vrhunca koji je nastupio neuspjelim pokušajem revolucije 1934. U glavnom dijelu rada, pod naslovom „Revolucija“ pratit ću razvoj revolucionarne situacije u lojalističkom dijelu Španjolske. Tu ću analizirati i predstaviti specifičnu društveno-političku situaciju koja je omogućila da proletarijat preuzme vodeću ulogu u revolucionarnoj reorganizaciji društva. Nakon toga, predstavit ću oblike i dosege revolucionarne transformacije društva koja je nastupila nakon 19. sprnja 1936. u dijelovima Španjolske gdje je ustanak poražen. Ovaj dio rada završit ću pregledom glavnih dosega revolucije ali i propustima koji su učinjeni u prvim danima revolucije. Nakon toga, u dijelu naslovljenom Kontrarevolucija, fokusirat ću se na razvoj reakcije na proletersku reorganizaciju društva i pokušaje njenog poništavanja na lojalističkom teritoriju. U ovom dijelu rada ću tako predstaviti napore učinjene da se politička moć prebaci iz ruku proletarijata natrag u ruke buržoazije. U tu svrhu predstavit ću način i intenzitet reizgradnje republičkog državnog aparata i međunarodnu situaciju koja je u ovim događajima odigrala veliku ulogu. Također, ovdje ću pratiti i utjecaj međunarodne politike na razvoj događaja u Španjolskoj. Ovaj dio rada završit ću analizom i pregledom reizgradnje represivnog aparata države koji će, u završnom dijelu rada – Majskim događajima, odigrati ključnu ulogu. Svoj rad završit ću prikazom tkz. Majskih događaja iz 1937. koji predstavljaju konačnu pobjedu kontrarevolucije i fizičko uništenje pojedinih revolucionarnih političkih organizacija. Ovdje ću tako predstaviti uzorke i tijek razvoja Majskih događaja, ali i njihove posljedice. Nakon pregleda političko-društvene situacije i čimbenika koji su na nju utjecali iznijet ću faktore i odluke za koje smatram da su omogućili uništenje revolucionarnog pokreta proletarijata te iznijeti povijesne pouke koje se iz ovog primjera mogu izvući.

Tema Španjolske revolucije kao epizode unutar Španjolskog građanskog rata je sama po sebi kontroverzna. Naime, događaji kojima se bavim, dogodili su se u okviru rata protiv fašističkih ustanika, a u njima su indirektno ili direktno sudjelovale iste one snage koje će u nadolazećem svjetskom sukobu predstavljati glavne aktere. Sama historiografija i interpretacija događaja stoga su dugo bili subjekt službenih ideologija ili historiografija unutar sustava u kojima su nastali. Tako primjerice, uzmemo li bilo koji rad koji se bavi temom Španjolskog građanskog rata, a nastao u razdoblju primjerice do pada Berlinskog zida dobit ćemo simplificirano objašnjenje da se radilo o tragičnom sukobu između Španjolske republike i promonarhističkih ustanika financiranih i opremanih od strane fašističke Italije i nacističke Njemačke. Prema tim radovima, ovaj sukob je predstavljao svojevrstan uvod u novi svjetski

sukob između fašizma i snaga demokracija te je cilj predstaviti i ovaj rat kao takav. Iako je ovakvo objašnjenje u jednoj mjeri i točno, ono nam može poslužiti samo za objašnjenje događaja koji su se odigrali nakon što je borba za političku vlast u onim dijelovima zemlje gdje je ustanak generala ugušen bila završena, konkretno, nakon Svibanjskih događaja u Barceloni. Navedeno mi je također predstavljalo stanoviti problem u pronalasku literature pošto se samom analizom događaja između 19. srpnja 1936. i svibnja 1937. bavio relativno malen broj autora. Dok se konkretnom analizom revolucionarnih događaja i borbe za vlast u lojalističkim redovima, do unazad nekoliko godina, bavio još manji broj autora.

Karakterizacija ovih događaja se kretala od proleterske revolucije, preko službenog stava Komunističke partije Španjolske i Kominterne prema kojem se u Španjolskoj dogodila politička i demokratska revolucija pa do stava kako se zapravo ništa osim obračuna Republike s ustanicima nije ni dogodilo. Razloga za navedeno ima i u činjenici da je u ovom sukobu veliku ulogu odigrala upravo trenutna službena ideologija. Tako SSSR u vrijeme odigravanja ovog sukoba koristi sintagmu Narodnog fronta i očuvanja demokracije pred fašizmom nebi li uspio sklopiti mirovni sporazum s Velikom Britanijom protiv rastuće nacističke prijetnje.[1] U tu svrhu njihova vanjska politika dobiva potpuni zaokret od revolucionarne politike koju je SSSR vodio u godinama nakon revolucije, Lenjinovu tezu o potrebi revolucije na zapadu u vanjskoj politici zamijenjuje Staljinova doktrina o socijalizmu u jednoj zemlji.[2] Navedeno se ogleda i u službenom stavu u zemljama socrealizma kao rata za očuvanje demokracije, a svakog revolucionarnog napora kao avanturističkog i kontraproduktivnog. Tako primjerice, izvori bazirani na iskazima aktera iz redova Internacionalnih brigada često niti ne spominju period koji istražujem ili ga čak predstavljaju kao pokušaj puča protiv Republike ili kao avanturističku epizodu nekolicine ustanika protiv Republike[3] kao što možemo vidjeti po iskazima britanskih dobrovoljaca prikazanih u knjizi *Real band of brothers*. Ovakav način shvaćanja oslikava ideološku nijansu danu političkim sukobima koji su se odigravali u Španjolskoj u navedenom periodu i koji je zadržao dominantnu poziciju unutar historiografije sve do raspada istočnog bloka. Kroz svoje istraživanje koristio sam se djelima autora koji su

[1] Vidi: Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967. Str.363.-367.

[2] Ibid..

[3] Vidi: Artur, M. *Real Band of Broothers : First-hand Accounts from the Last British Survivors of the Spanish Civil War*. New York : Collins, 2009. – U knjizi se navodi da su Majski događaji iz Barcelone zapravo pokušaj fašitičkog puča.

se bavili istraživanjem koncepta revolucije u Španjolskoj i stoga možemo okvirno reći da dolaze iz lijevog političkog habitusa iako navedeno nije imalo većeg utjecaja na istraživanje pošto sam se navedenom faktografijom i autorima bavio isključivo da bih sakupio potrebne podatke o npr. brojnosti pojedinih organizacija i sl.

Zanimljivo, historiografija s prostora bivše Jugoslavije se analizom ovih događaja gotovo i nije bavila. Razlog za to je djelomično i činjenica da je velika većina Jugoslavenskih dobrovoljaca, neki od kojih su poslje postali važni članovi rukovodstva političkog i vojnog života zemlje (npr. Koča Popović ili Kosta Nađ) zapravo borila u sastavu Internacionalnih brigada koje su bile pod organizacijskim i ideološkim patronatom Komunističke partije Španjolske. Borci ovih jedinica su s jedne strane mahom u Španjolsku počeli masovno pristizati tek po završetku događaja kojima se ja bavim te o njima nisu niti pričali, dok su s druge strane u vrijeme Španjolskog građanskog rata prihvaćali službeni stav Moskve i Kominterne prema kojem su spomenuti događaji antirepublikanski puč koji je mogao samo pomoći fašističkim snagama i zato je bilo potrebno ugušiti ga. Uzmemo li u obzir kasniji razvoj međunarodne politike između sovjetskog i jugoslavenskog rukovodstva (rezolucija Informbiroa 1948. i kompletna transformacija Jugoslavenskog unutarnjeg i vanjskog političkog života) ozbiljnije istraživanje ovih događaja moglo je naštetiti političkom prestižu zemlje. Stoga je i u Jugoslavenskoj historiografiji prihvaćen stav o Španjolskom građanskom ratu isključivo kao ratu demokracije protiv fašizma koji je svoj nastavak doživio tijekom drugog svjetskog rata.[4] Konkretnije analize političkih događaja s početka španjolskog sukoba se počinju pojavljivati i više istraživati tek krajem dvadesetog stoljeća i početkom 21. stoljeća nakon otkrivanja Moskovskih arhiva Kominterne. Ipak, ovi dokumenti daju podatke o umješanosti SSSR-a i Komunističke partije SSSR-a u događaje u Španjolskoj. S druge strane, u svojem radu, ja ću se okrenuti analizi kako vanjsko-političkih, tako i unutarnje-političkih faktora koji su odigrali ulogu u Španjolskoj. Iako je SSSR odigrao veliku ulogu u spomenutim događajima, smatram da je isto uvelike omogućeno gubitkom političke moći, a time i autonomije, španjolskog proletarijata. Iz spomenutog razloga nisam se toliko bazirao na same akcije SSSR-a pošto ih smatram posljedicom, a ne uzrokom gušenja revolucije u Španjolskoj.

[4] Većina sabranih radova iz ovog razdoblja se uglavnom svodi na memoare jugoslavenskih interbrigadista koji su u Španjolsku počeli masovnije pristizati sredinom i krajem 1937. kada su događaji iz našeg fokusa već završeni.

2. ***Definiranje revolucije***

Kao što sam već naveo, događaji kojima ću se baviti predstavljaju kontroverznu temu iz razloga različitih interpretacija istih. Iako se razlike između interpretacija ovih događaja čine minorne one su nam ključne za pravilno razumijevanje situacije, davanje suda o postupcima pojedinih strana i izoliranje uzroka tijeka kojim su događaji u pojedinom trenutku krenuli. Stoga ću isprva definirati revoluciju kao društvenu pojavu da bismo mogli analizirati ako je u Španjolskoj zaista i došlo do revolucije. U tu svrhu koristit ću uglavnom De Fronza, Gizachewa, Marxa i Moshirija. Navedene autore i njihovo definiranje revolucija koristit ću na slijedeći način: nakon što dam definiciju revolucije kao takve analizirat ću pomoću npr. De Fronza radi li se o revoluciji s lijevim ili desnim predznakom. Nakon toga koristit ću Gizachewa da analiziram radi li se o planiranoj ili spontanoj revoluciji, potom ću koristiti Marxa i Moshirija da bih analizirao radi li se o klasnoj ili o nekoj drugoj revoluciji.

Većina spomenutih autora se slaže oko definicije revolucije kao nagle promjene vlasti ili čitavog sustava u društvu. Naravno, ovakva definicija je sama po sebi preširoka i u nju se može svrstati bilo kakva nagla politička promjena. Stoga Gizachew uvodi daljnju podijelu na socijalnu i političku revoluciju. Tako on u svojem djelu *Social Revolutions: Their Causes, Patterns and Paths* društvenu revoluciju definira kao narodni ustanak koji ima za cilj radikalnu promjenu socioekonomske i političke situacije u društvu.[5] Oko slične definicije revolucije kao društvenog pokreta koji ima za cilj drastičnu promjenu političkih i ekonomskih prilika u društvu slažu se i De Fronzo i Marx. De Fronzo nadalje uvodi nekoliko faktora koji se javljaju neposredno prije ili tijekom samog revolucionarnog procesa i koji mogu odigrati ključnu ulogu na pozitivan ili negativan ishod ovih promjena. Tako on u svojoj knjizi *Revolutions and Revolutionary Movements* navodi pet „kritičnih faktora“revolucionarnog procesa;[6]

1. Masovna frustracija koja rezultira masovnim pobunama ili prosvjedima među urbanim ili seoskim stanovništvom.

---

[5] Vidi: Gizachew, T. *Social Revolutions : Their Causes, Patterns and Paths.* (http://classic.sgo.sagepub.com/content/4/3/2158244014548845.full.pdf+html)

[6] Vidi: DeFronzo, J. *Revolutions and Revolutionary Movements.* Boulder, Colorado : Westview press, 2007. Str.10.-11.

2. Pojava disidentnih političkih pokreta društvenih elita (slojevi društva koji imaju pristup bogatstvu ili moći ili su visokoobrazovani) koji su usmjereni protiv postojećih društvenih institucija.

3. Postojanje snažnih ujedinjujućih motiva koji ujedinjuju većinu populacije oko revolucionarnih političkih ciljeva i šire se preko glavnih društvenih klasa.

4. Snažna politička kriza koja paralizira državne administrativne i korektivne aktivnosti – javlja se kao odgovor na gubitak legitimiteta države u očima prosvjednika/revolucionara i rastuće nezadovoljstvo.

5. Svjetski kontekst – ponašanje ostalih zemalja po pitanju revolucionarnih događaja, tolerancija istih, njihovo pomaganje ili intervencija u svrhu njihovog gušenja.

Od pet navedenih krucijalnih faktora prva četiri odnose se na vrijeme prije ili tijekom samih revolucionarnih događaja, dok je peti vezan isključivo za vrijeme nakon revolucionarne promjene. Iako ovi faktori, u kombinaciji s gore navedenom definicijom revolucionarnih događaja, daju konkretnije podatke za analizu i utvrđivanje prirode revolucionarnih događaja smatram da sami po sebi nisu dovoljni za analizu događaja iz Španjolske.

Naime, događaji koje analiziram su klasne prirode dok je De Fronzova analiza primjerenija za političku revoluciju kao što su npr. revolucije iz revolucionarnog vala 1848. ili antikolonijalni pokreti trećeg svijeta ili čak ustanci protiv pojedinih diktatora s političkim ciljevima kao što je primjer Arapskog proljeća. Navedeno tvrdim poglavito iz razloga što navedenih pet faktora ne mogu biti ispunjeni u npr. klasnim revolucijama kao što su Francuska revolucija iz 1789. ili Ruska revolucija iz 1917. Pogledamo li treću točku vidjet ćemo da ona zahtijeva postojanje snažnog ujedinjujućeg motiva oko kojeg bi se ujedinila većina populacije prelazeći na taj način klasne podijele. Dok je ispunjenje navedene točke krucijalno za političke revolucije njegovo ispunjenje bi značilo da se ne radi o klasnoj revoluciji pošto istu navedeni faktor niti ne može ispuniti. Isto tako, peti faktor, na koji ću se referirati u daljnjoj analizi, iako često može donijeti prevagu ne mora uvijek biti ispunjen. Npr. nakon Ruske revolucije 1917. koja je klasna po svojoj prirodi, novu sovjetsku vlast, osim carističke reakcije napadaju i zajedničke snage sačinjene od trinaest razvijenih kapitalističkih zemalja. Dakle, potpuna negacija petog De Fronzova faktora. Ipak, ruski revolucionari su iz građanskog rata koji je uslijedio izašli kao pobjednici. S druge strane, nakon Francuske

revolucije 1789. koja je po svojoj prirodi također klasna, novu Francusku Republiku napada koalicija od deset razvijenih feudalnih imperija u svrhu gušenja revolucionarnih dosega. U navedenom također vidimo negaciju De Fronzova faktora, ali također i povijesni primjer uspješnog učvršćenja revolucionarne vlasti. Stoga zaključujem da De Fronzovih pet faktora, iako predstavljaju daljnju konkretizaciju na polju definiranja revolucije kao društvenog fenomena, nisu dovoljno konkretni za analizu prirode revolucionarnih događaja, npr. ako je u pitanju klasna revolucija.

Iz tog razloga ću u daljnjoj analizi kombinirati De Fronzovu teoriju revolucije u svrhu analize i detekcije revolucije kao takve s marksističkom teorijom revolucije koja jasnije konkretizira klasnu revoluciju. Sumirani prikaz glavnih točaka klasne revolucije i marksističke teorije revolucije teško ćemo naći u bilo kojem originalnom dijelu Marxa ili Engelsa. Ipak, Farrokh Moshiri u svojoj knjizi *Revolutionary Conflict Theory* daje konkretan i sumiran prikaz marksističke teorije revolucije baziran na citatima Marxa i Engelsa iz njihovih različitih djela. Tako on u svojoj gore spomenutoj knjizi prvo navodi kako za Marxa revolucije (klasne) nisu izolirane epizode nasilja i političkih promjena nego širok klasni pokret koji izrasta iz objektivnih kontradikcija u društvu – npr. u modernom društvu ovaj je sukob poglavito na liniji buržoazija (klasa koja posjeduje sredstva za proizvodnju i upošljavanju proletere – radnike) i proletarijat (klasa koja za ostvarenje svojih životnih potreba nema drugih mogućnosti osim iznajmljivati svoje slobodno vrijeme, fizičku ili psihičku snagu). Pošto, u kapitalističkoj epohi, buržoazija pokušava postići maksimum profita uz minimum troškova ona se nalazi u sukobu s klasom koju upošljava – proletarijatom.[7] Sličan društveni sukob je svojstven svakom klasnom društvu, ne samo kapitalizmu (robovlasnički sustav, feudalizam).

Nadalje, autor navodi glavne značajke i razvoj procesa prema kojima pojedinu revoluciju možemo okarakterizirati kao klasnu. Tako se navodi da je prvo potrebno da klasa koja je potlačena (u ovom slučaju proletarijat) razvije svijest o sebi kao društvenoj klasi, a ne skupini pojedinaca. Navedeni proces se odvija u tri koraka: prvo kapitalistički sustav proizvodnje radnika pretvara u robu koja se iznajmljuje na tkz. tržištu rada. Nakon toga, odvajanjem radnika od njegova proizvoda putem strojeva, koji su u vlasništvu buržoazije, radnik počinje

[7] Za daljnje objašnjenje klasnog društva pogledaj: Marx, K. Engels, F. *Komunistički manifest*. Beograd : Kultura, 1945. ili Marx, K. *Nadnica, cijena i profit.* Beograd : Zagreb : Kultura, 1950.

uviđati svoju poziciju u društvu. Kao treći i završni korak proces stvaranja klasne svijesti navodi se činjenica da radnici počinju biti svjesni sebe kao autonomne društvene klase koja počinje shvaćati da je njihova zajednička pozicija u društvu uzrokovana čitavim kapitalističkim sustavom.[8] Navedeno se ispoljava u pojavi akcija ili protesta koji imaju klasni predznak, te njihovi akteri shvaćaju sebe kao klasu i imaju zajedničke zahtjeve. Osim toga, počinje se ispoljavati i ideja o potrebi revolucionarne promijene društva, na ekonomskom i političkom planu pošto se shvaća čitav sustav kao problem.

Moshiri navodi zašto klasne revolucije imaju u svojim zahtjevima kompletnu transformaciju društva ekonomsku i političku. Tako on navodi da, prema marksističkoj teoriji, klasne revolucije streme uništenju postojećeg političkog poretka pošto je isti samo organizacija pomoću koje klasa, ili savez klasa koje imaju primat u društvu, održavaju svoju klasnu poziciju i administriraju društvene aktivnosti. Navedeno se očita i u citatu Friedricha Engelsa:

> „U stvarnosti, država nije ništa drugo nego alat za opresiju jedne klase od strane druge, u demokratskoj republici ništa manje nego u monarhiji.(prev.a.)„[9]

Kada pojedina klasa u društvu dobije svoju klasnu svijest i počinje s svojom autonomnom političkom organizacijom ona se ispoljava u pojavi političke organizacije koja daje političko usmjerenje čitavom pokretu. Marx ovo naziva partijom proletarijata.

Stoga, možemo zaključiti da marksistička teorija revolucije kao klasnu revoluciju podrazumijeva revoluciju ili revolucionarne aktivnosti kroz koju se ispoljava kolektivna klasna akcija (u ovom slučaju proletarijata) i koja za svoj cilj ima uništenje postojećeg ekonomsko- društvenog poretka. Upravo u navedenom je i sadržana esencija razlike između klasne i političke ili društvene revolucije koje streme političkim ili sličnim promjenama u okviru postojećeg sustava. S druge strane, antiimperijalističke i slične pokrete koji u svojim zahtjevima sadržavaju npr. demokratizaciju društva i npr. agrarnu reformu ne možemo okarakterizirati kao klasne revolucionarne pokrete ili pokrete proizišle iz klasne borbe proletarijata pošto u njima nisu sadržani zahtjevi čitave klase ili saveza klasa nego

---

[8] Vidi: Moshiri, F. *Revolutionary Conflict Theory.* // Revolutions of the late twentieth century. / skupina autora. Boulder, Colorado : Westview press, 1993. Str.8.-11.

[9] Ibid.

demokratskim ili društvenim revolucijama. Isto tako, primjerice, događaji kada u pojedinoj zemlji već vlada ekonomski sustav kapitalizma i ekspolatacija proletarijata, a radi se o npr. ustavnoj monarhiji koja biva srušena kolektivnom akcijom također ne predstavljaju klasne revolucije nego političke pošto imaju za cilj drastičnu izmjenu političkog sustava dok se u ekonomski ne miješaju. Stoga ću se, u daljnoj analizi, fokusirati na akcije i razvoj proletarijata kao klase, ispitati ako je u Španjolskoj došlo do kolektivne klasne akcije proletarijata i predstaviti faktore na temelju kojih sam izvukao zaključak. Osim toga, većina teorija revolucija se slaže oko postojanja predrevolucionarne situacije ili stanja napetosti u društvu prema kojem se zaključuje da je određeni događaj revolucija stoga ću obratiti posebnu pozornost na razvoj predrevolucionarne situacije u društvu u razdoblju Druge republike, 1931.-1936. Tu ću prikazati također kako je navedeno stanje omogućilo i razvoj fašističkog pokreta u Španjolskoj.

3. ***Razvoj proletarijata i njegove klasne svijesti***

O ozbiljnijem razvoju španjolskog proletarijata ne možemo govoriti bez ozbiljnijeg razvoja industrije koji se dogodio tek tijekom prvog svjetskog rata. Ipak, tijekom devetnaestog stoljeća dolazi do prodora ideja anarhizma i komunizma među španjolskim proletarijatom i, manjim dijelom, među seljaštvom. S ovim idejama masovnije dolaze u dodir nakon propasti Pariške komune (1871.) kada jedan dio komunara bježi u Španjolsku.

U ovom razdoblju možemo pratiti i prve pokušaje stvaranja političkih organizacija proletarijata. Tako prve organizacije anarhista nastaju u Španjolskoj polovicom devetnaestog stoljeća.[10] U ovo vrijeme još ne možemo govoriti o konkretnim političkim organizacijama nego više o asocijacijama ili udruženjima. Ove asocijacije su često bile vođene askteskim anarhistima te su korijene pustile u seoskim područjima Andaluzije, najčešće među agrarnim proletarijatom. Prvi pokušaji osnivanja revolucionarnih političkih organizacija proletarijata mogu se vidjeti 1879. kada je osnovana *Partit Socialista Obrer Espanol* (Socijalistička radnička partija Španjolske, u daljnjem tekstu PSOE, op.a.). Članovi ove stranke iste godine osnivaju i prvi radnički sindikat u Španjolskoj – *Unión General de Trabajadores* (Generalni radnički sindikat, u daljnjem tekstu UGT, op.a.). Spomenuta stranka i sindikat nisu ostvarili veću brojnost pošto su na selu bile popularne anarhističke ideje i načini organiziranja, dok u gradovima industrijskog proletarijata, osim u razvijenim centrima u Kataloniji, u ovo vrijeme nije bilo u većem broju. Isto tako, u Kataloniji je većina industrijskog proletarijata podržavala ideje anarhizma. Razloge za to možemo tražiti i u činjenici da je velik dio katalonskog proletarijata zapravo bio sačinjen od agrarnog proletarijata iz Andaluzije koji se, pod pritiskom nezaposlenosti, selio u gradove. Tijekom ove pauperizacije[11] sa sobom u gradove donose i svoja politička uvjerenja. Tako se 1910. osniva anarhosindikalistički sindikat CNT (*Confederacion Nacional de Trabajo* – u daljnjem tekstu CNT, op.a.). Ovaj sindikat je napravljen prema modelu francuskih anarhosindikalista. Kao svoj program ističe da se kroz ekonomsku borbu poveže velik broj radnika organiziranih oko svojih matičnih podružnica koji bi onda, kada nastupi pravi trenutak, proglasili generalni štrajk koji bi doveo do rušenja

[10] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.11.

[11] Pojam koji označava pojavu svojstvenu ranom razvoju kapitalizma pojedine zemlje prilikom kojega, uslijed sve većeg osiromašenja, dolazi do prelaska većeg broja ljudi iz sela u gradove u potrazi za poslom, vidi: Marx, K. Engels, F. *Komunistički manifest.* Beograd : Kultura, 1945.

kapitalističkog sistema iz kojeg bi se mogao stvoriti novi. Tako je španjolski proletarijat već početkom 20og stoljeća izgradio svoje dvije najveće sindikalne organizacije, a dugo vremena PSOE ostaje jedina parlamentarna politička organizacija proletarijata.

Tijekom ovog razdoblja zabilježeni su i prvi slučajevi masovnije angažiranosti proletarijata na prosvjednim aktivnostima. Naime, u vrijeme protukonskriptičkih ustanaka 1909. radnici Barcelone stupaju u štrajk solidarnosti s prosvjednicima. Ovi prosvjedi su također obilježeni i snažnom antimonarhističkom notom. Osim proletarijata u njima sudjeluje i inteligencija i pripadnice mlade liberalne buržoazije, a sami prosvjedi završavaju krvavo kada je vojska poslana na ulice. Ipak, pošto nema dokaza o autonomnim radničkim zahtjevima, niti o zasebnim ekonomskim zahtjevima od strane štrajkaša možemo zaključiti da još uvijek nije razvijena svijest o sebi kao klasi unutar društva, niti o svojem kolektivnom položaju.

Na akcije po kojima bi se zaključilo postojanje klasne svijesti trebat će pričekati do razdoblja prvog svjetskog rata, u kojem Španjolska proglašava neutralnosti i time postaje sigurna baza za industriju zemalja pogođenih ratnim strahotama. U ovo vrijeme dolazi do snažnog i brzog razvoja državne privrede, te stvaranja velikog broja bogatih industrijalaca. Konzekvencionalno, ovo rezultira pojačanom pauperizacijom uslijed loših uvjeta na selu i potrebe za agrarnom reformom. Ipak, radnici od ovog napretka privrede nisu imali gotovo nikakve koristi. Zbog inflacije cijene su, u razdoblju između 1913. i 1918. narasle za pedeset posto, dok rast plaća i njihov je omjer uskoro bio jedan naprema dva. U navedenom razdoblju možemo pratiti i rast članstva proleterskih političkih i ekonomskih organizacija, UGT raste na 160 000 članova, članstvo CNT-a je u istom ovom razdoblju naraslo na 700 000 članova, dok je članstvo PSOE naraslo na 42 000 članova.[12]

Pojave autonomnih proleterskih klasnih akcija i ekonomskih zahtijeva počinju se intenzivnije pojavljivati krajem prvog svjetskog rata. Završetkom rata dolazi do povlačenja stranih ulagača iz Španjolske što je rezultiralo ekonomskom krizom, rastom nezaposlenosti, padom plaća i inflacijom. Svi ovi elementi su doveli do niza štrajkova i ustanaka na selu u razdoblju između 1918. i 1920. – ovi događaji su poznati kao „dvije crvene godine“. Obilježio ih je niz ustanaka na selu kojima su seljaci tražili agrarnu reformu, te generalni štrajk

[12] Vidi: Marx, K. Engels, F. *Komunistički manifest.* Beograd : Kultura, 1945.

proglašen 13. kolovoza 1917. Štrajku su se pridružili radnici najvećih industrijskih središta kao što su Barcelona, Bilbao i Madrid te rudari iz Asturie. U Barceloni su štrajkaši izgradili nekoliko barikada te uspostavili kontrolu prvo nad radničkim četvrtima grada, da bi potom, *de facto,* kontrolirali cijeli grad.[13] Odgovor vlasti i kapitala je bio oštar. Pozvana je vojska da uguši štrajkove, te je krvava bilanca 72 mrtva, 156 ranjenih i preko 2000 uhićenih.

Osim uobičajenih metoda obračunavanja s radnicima, kao što su uhićenja i otpuštanja počela su i naručena ubojstva sindikalnih vođa od strane industrijalaca. Tijekom ovog vremena zabilježeno je 440 pokušaja ubojstava radnika ili sindikalnih aktivista od strane ovih bandi.[14]

Nakon generalnog štrajka 1917. na ekonomskom i društvenom planu se gotovo ništa nije promijenilo te je slijedeći generalni štrajk proglašen već 1919. – također nasilno ugušen tek nakon slanja vojske. Daljnji rast nezaposlenosti, migracija u gradove, oružani obračuni, česti štrajkovi, pojava tkz. španjolske gripe[15] i neuspjesi vojske u gušenju ustanka u Maroku doveli su do daljnje nestabilnosti i nezadovoljstva u društvu koje kulminira uspostavom diktature Prima de Rivere 1923.

U gore opisanom razdoblju mogao se vidjeti razvoj proletarijata kao klase od njegovih prvih masovnijih pojava uslijed lošeg stanja na selu koje je rezultiralo migracijom u gradove i pauperizacijom seljaštva krajem devetanestog stoljeća pa sve do pojave autonomnih političko/ekonomskih akcija u društvu. Isto tako, u ovom razdoblju je došlo do stvaranja i omasovljavanja proleterskih revolucionarnih političkih i ekonomskih organizacija i organizacije istoga kao klase. U ovom razdoblju ostvaren je proces stvaranja proletarijata od klase po sebi do klase za sebe. Uslijed zastarjelih vlasničkih odnosa na selu i propadanja seljaštva došlo je do pretvaranja radnika u robu. Nakon toga, uslijed snažnog industrijskog razvoja, velike koncentracije proletarijata u gradovima i inflacije koja se javila kao posljedica hiperprodukcije došlo je do sukoba rada i kapitala. Kroz ove sukobe proletarijat je razvio

---

[13] Vidi: Wetzel, T. *Workers Power and The Spanish Revolution.* (https://libcom.org/library/workers-power-and-the-spanish-revolution-tom-wetzel)

[14] Ibid.

[15] Pandemija gripe koja se pojavila 1918. i potrajala do 1920. započela je u Španjolskoj, otkud joj i popularni naziv. Iza sebe je ostavila između 25 i 40 miliona mrtvih diljem svijeta, brzo se širila i imala navedeni efekt zbog loših uvjeta higijene i kvalitete života te je najviše pogađala one slojeve društva koji su s navedenim imali problema. Vidi: *Influenza pandemic of 1918–19.* // Encyclopediae Brittanica. (http://global.britannica.com/event/influenza-pandemic-of-1918-1919)

svijest o sebi kao klasi, te je u opisanom periodu došlo do prvih pojava autonomnih radničkih ekonomskih zahtijeva i industrijskih akcija u vidu štrajkova. Činjenica da je prvi generalni štrajk u španjolskoj povijesti, onaj iz 1917., nastao kao štrajk solidarnosti s ruskim proletarijatom također pokazuje da je u ovo vrijeme španjolski proletarijat razvio klasnu svijest o sebi kao klasi u društvu, kako na nacionalnom tako i na internacionalnom planu. Dok je proletarijat u spomenutim protukonskriptičkim ustancima s početka stoljeća sudjelovao kao dio šire društvene pobune, u industrijskim sukobima i štrajku iz 1917. sudjelovao je zasebno. Nakon ovog perioda možemo pratiti intensifikaciju klasne borbe u Španjolskoj i jasno djelovanje proletarijata kao autonomne klase u društvu s svojim ekonomskim i političkim organizacijama.

3.1. Ekonomske i revolucionarne akcije proletarijata tijekom Druge republike

Razdoblje Druge republike je zanimljivo iz više faktora. S jedne strane ono predstavlja najzanimljivije razdoblje za praćenje revolucionarnih klasnih aktivnosti proletarijata u španjolskoj predratnoj povijesti koje su prerastale u otvoreni oružani sukob u nekoliko prilika. S druge strane, ovo razdoblje je ključno za daljnju analizu prirode španjolskih događaja pošto su se događali u vrijeme republike nasuprot razdoblju do 1931. koje možemo podijeliti u razdoblje monarhije i razdoblje diktature Miguela Prima De Rivere. Spomenuto je bitno pošto je, kao što sam u uvodnom dijelu i naveo, jedan od faktora po kojima možemo zaključiti da je neki događaj klasne revolucionarne prirode zahtijev za ukidanjem političke i ekonomske vladavine klase koja trenutno ima primat u društvu. Isto tako, spomenuto razdoblje je zanimljivo pošto je do uspostavljanja republike i rušenja monarhije došlo masovnim protestima ali i akcijom društvenih intelektualnih elita okupljenih oko organizacije Alianza Republicana, te je, kao takva, ova politička revolucija npr. zadovoljila gotovo sve uvijete iz De Fronzovove definicije revolucionarnih događaja. Ali, kao što ćemo vidjeti, proglašenje republike za pitanje klasnog sukoba u Španjolskoj nije imalo gotovo nikakve važnosti. Vidjet ćemo, također, da se u ovom pokazala istinitom i tvrdnja Friedricha Englesa navedena u uvodnom dijelu:

„U stvarnosti, država nije ništa drugo nego alat za opresiju jedne klase od strane druge, u demokratskoj republici ništa manje nego u monarhiji.(prev.a.)„[16]

Spomenuto je bitno za daljnu analizu prirode španjolskih događaja i praćenja njihova klasnog karaktera. Promjena političke vlasti iz monarhije u republiku za pitanje klasne borbe nije bila od većeg značaja ali je pokazala da klasna vladavina buržoazije u vidu republike nije manje brutalna po pitanju održanja svoje klasne hegemonije od monarhije. Ovo razdoblje obilježila su dva velika događaja koja ću predstaviti i koji su imali utjecaja na daljnji razvoj političko- ekonomske situacije u Španjolskoj. To su pokušaj revolucije 1934. i izbori 1936.

Kao što sam spomenuo, general Miguel Primo de Rivera je na vlast došao putem vojnog udara i proglasio se za sedmogodišnjeg diktatora. Razdoblje njegove vladavine možemo okarakterizirati kao tradicionalistički-konzervativno dok ekonomsko uređenje zemlje kojem je stermio možemo nazvati korporativističkim. Sukladno navedenom, došlo je ubrzo do sukoba s pobunjenim proletarijatom i proglašenja najradikalnije i najveće proleterske organizacije – CNT-a ilegalnom što je rezultiralo emigracijom velikog broja militanata ove organizacije izvan zemlje. Zanimljivo je da je kralj pristao na njegov mandat diktatora pod uvjetom da smiri klasne sukobe i krizu društva. Nakon što mu to nije pošlo za rukom, uslijed sve većeg nezadovoljstva u društvu, 1931. pod vodstvom liberalno orijentirane organizacije mahom intelektualaca *Alianze Republicane* dolazi do masovnih protesta studenata i inteligencije koja traži proglašenje republike što se 14. travnja i događa. Spomenuti događaji predstavljaju političku revoluciju kojom dolazi do uspostave republike. Ipak, za revolucionaran proletarijat navedeno ne znači mnogo pošto ekonomski odnosi ostaju isti te na prve sukobe nije potrebno dugo čekati. Već 6. lipnja 1931., niti dva mjeseca nakon proglašenja republike dolazi do prvog štrajka radnika organiziranih oko CNT-a i zaposlenih u Barcelonskoj telefonskoj centrali koja je bila u vlasništvu američkog ITT-a. Vlasti su na ovo odgovorile slanjem štrajkolomaca i novoosnovane policijske formacije – *Guardias de Assalto* na radnike u štrajku. U borbama oko centrale jedan radnik je poginuo a njegov pogreb u Sevilli, koji je prerastao u spontani bunt protiv vlasti, rastjeran je od strane iste policijske snage. Krvava bilanca je bila 30 mrtvih i oko 200 ranjenih. Nakon toga CNT službeno proglašava da republika nije ništa bolja od monarhije i da je zadaća proletarijata srušiti je

[16] Vidi: Moshiri, F. *Revolutionary Conflict Theory*. // Revolutions of the late twentieth century. / skupina autora. Boulder, Colorado : Westview press, 1993. Str.8.-11.

socijalnom revolucijom što čitavom pokretu daje političko usmjerenje, nakon ovoga možemo pratiti promjenu u vidu zahtijeva i ciljeva štrajkova i pobuna koje više nemaju ekonomističke zahtjeve za poboljšanjem životnih uvjeta proletarijata unutar kapitalizma nego se nasuprot spomenutome postavlja zadatak rušenja čitavog sustava.

Do slijedećeg većeg sukoba republike i proletarijata dolazi na selu. Naime, situacija na španjolskom selu je specifična. Zbog nepromijenjenih vlasničkih odnosa i neprovedene reforme na selu se stvara velik broj tkz. agrarnog proletarijata – ekonomske skupine koja po svim obilježjima spada u proletarijat ali živi na selu gdje, isto kao u gradu, pošto nema svoje zemlje može jedino iznajmljivati svoju radnu snagu veleposjednicima. Za ilustraciju situacije na španjolskom selu možemo navesti podatke da na području južno od planine Guadarrama, poznatom po velikoj koncentraciji seljaka bez zemlje, 1931. je bilo 750 000 seljaka bez zemlje, dok je dvanaest velikaških obitelji posjedovalo devedeset posto zemlje. U ostalim agrarnim pokrajinama situacija je bila nešto bolja, no, i u pokrajinama gdje su seljaci bili uglavnom mali obrađivači vlastite zemlje uobičajeno je bilo da se osim na vlastitoj zemlji radi i na posjedima velikaša za novac.[17] Stoga je do slijedećeg velikog ekonomskog sukoba došlo upravo na selu. Naime, jedanaestog siječnja 1933. godine u malom selu Casas Vijeas došlo je do ustanka seljaka pod vodstvom lokalne CNT-ove organizacije. Zauzeli su gradski ured i zapalili spise na trgu te proglasili slobodarski komunizam. Vlada je dogovorila slanjem novo forminarne *Guardie de Assalto* koja je u svojoj maniri pobunjenike lokalizirala u jednoj kući, nakon pucnjave kuću su zapalili a jedanaestoricu koja se predala strijeljali . Ovaj događaj je izazvao veliko negodovanje svih stranaka u parlamentu, od ljevice do desnice, te uzrokovao krizu u vladajućem PSOE-u koji je počeo dijeliti između pobornika republike i parlamenta vođenih Indaleciom Prietom i revolucionarno nastrojenih elemenata pod vodstvom Larga Caballera. Ovakvih primjera u ovo vrijeme je bilo sve više, od neuspjelog pokušaja generalnog štrajka 1933. do gore navedenog događaja i sličnih sporadičnih eksplozija nasilja na selu i u radničkim četvrtima grada. Ipak, do najvećeg revolucionanog klasnog ustanka dolazi 1934.

[17] Vidi: Wetzel, T. *Workers Power and The Spanish Revolution.* Str.4. (https://libcom.org/library/workers-power-and-the-spanish-revolution-tom-wetzel)

3.2. Neuspjela revolucija 1934.

U opisanom stanju društvenih nemira Radnička alijansa, PSOE i UGT pripremali su generalni štrajk koji bi bio popraćen oružanim ustankom koji bi, u konačnici, omogućio preuzimanje političke moći od strane proletarijata i revoluciju. U ovim događajima, kao ni u Radničkoj Alijansi, službeni CNT niti njegovo političko krilo FAI (*Federación Anarquista Ibérica* – Federacija Iberijskih Anarhista (prev.a.)) nisu sudjelovali. U Barceloni, centru CNT-ove organizacije delegati Radničke Alijanse su noć prije ustanka ugovorili sastanak s delegatima CNT-FAI na kojima su im otkrili svoje planove, te ih pitali za priključenje, odgovor je bio da će se vidjeti na barikadama ukoliko to bude potrebno.[18] Razloga za ovakav odgovor CNT-ova vodstva je mnogo, djelomično se radilo o njihovoj politici ideološke hegemonije koju je provodio FAI,[19] djelomično se radilo o nepovjerljivosti prema drugim proleterskim organizacijama koja je proizlazila iz činjenice da je CNT bio najveća proleterska organizacija u Španjolskoj i Kataloniji, posljednje je rezultiralo nerealnom vjerom da CNT jedino sam može sprovesti revoluciju i da mu druge organizacije nisu niti potrebne za tako nešto- ovakvo razmišljanje će se pokazati fatalnim kasnije tijekom događaja iz 1936. Bez obzira na navedeni izostanak podrške CNT-a generalni štrajk, pod vodstvom UGT-a je proglašen petog listopada. Generalni štrajk je, odmah po proglašenju imao efekta u najvećem dijelu zemlje. Ipak, razvojem situacije, djelomično zbog gore navedenog izostanka podrške najveće proleterske organizacije u zemlji i loše pripreme, ustanak je ubrzo lokaliziran u tri žarišta; Madridu, Barceloni i rudarskoj pokrajini Asturiji.[20]

U Madridu je odmah po uspješnom proglašenju generalnog štrajka 5. listopada došlo do zaustavljanja svih aktivnosti u gradu. Oružani odredi Radničke Alijanse pokušali su zauzeti zgradu ministarstva i okružili pojedine postaje Guradie Civil i vojarnu.

---

[18] Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.71.

[19] U razdoblju od 1932. do 1934. FAI je imao veliku kampanju izbacivanja iz CNT-a onih lokalnih organizacija koje su bile pod političkim utjecajem lenjinističke i antistaljinističke stranke BOC (Bloque Obrero y Campesino) – Blok Radnika i seljaka (prev.a.) te Partido Sindicalista – Sindikalistička partija (prev.a.) u čemu su do 1932. i uspjeli. Navedeno je rezultiralo gubitkom trećine članstva CNT-a. Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.6.

[20] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str. 30-31. i Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.71.-79.

Ipak, navedeno, suprotno mišljenju članova revolucionarnog komiteta, nije izazvalo širi masovni ustanak populacije koji bi podržao gore spomenute akcije. Usporedno s ovim, izdan je proglas o generalnom štrajku, te je pozvana policija i vojska da se solidarizira i pridruži revolucionarima. Nakon što je podrška spomenutih institucija izostala ustanak i štrajk su osuđeni na propast. Vojska i policija su preuzele svoju ulogu represivnih aparata države koja je krenula u protunapad na revolucionare, te je bilo kakva revolucionarna ili štrajkaška aktivnost ugušena do 8. listopada 1934.[21]

U Barceloni je situacija bila nešto drugačija nego u Madridu. Po proglašenju generalnog štrajka njemu se ubrzo, usprkos nesudjelovanju CNT-ovih organizacija, odazvala gotovo čitava Katalonija. Isto tako, mikropolitička situacija u Kataloniji i Barceloni je bila drugačija nego u Madridu. Osim revolucionarnih proleterskih organizacija, pripremi ustanka se priključio i dio *Esquerra Republicana de Catalunya* – Republikanska ljevica Katalonije (prev.a.) čiji članovi su bili nezadovoljni s neriješenim statusom katalonske autonomije koja je dolaskom desničarske vlade bivala dodatno narušena. Ova organizacija je u generalnom štrajku i političkom vakuumu koji bi ustanak izazvao vidjela šansu za proglašenje katalonske nezavisnosti u okviru federativne Španjolske. Iz navedenih razloga predstavnici Radničke Alijanse u Barceloni i Kataloniji su računali na podršku *Mosos d' Esquadra* (Skvadrista, prev.a.) – policijske jedinice pod zapovjedništvom katalonskog lokalnog parlamenta Generalitata, no, ona je izostala. Po proglašenju generalnog štrajka 5. listopada naoružane udarne grupe pod zapovjedništvom Radničke Alijanse su zauzele glavne strateške pozicije u gradu i pobrinuli se da svi oblici javnog prijevoza stanu, čime su efektivno kontrolirali sav promet i komunikaciju u gradu. Suprotno naredbama, vojni zapovjednik Katalonije je naredio trupama da ostanu u vojarnama. Time je ostvaren preduvjet za uspjeh koji je izostao u Madridu.

Do podneva je grad bio pod kontrolom radničkih milicija, a štrajk, usprkos pokušajima sabotiranja od strane FAI-ja je bio potpun.[22] U ostatku Katalonije pokret je također imao

---

[21] Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.71.

[22] Budući da nisu htjeli sudjelovati u revoluciji pod vodstvom autoritaraca, kako su nazivali članove Radničke Alijanse i lijevih republikanaca, FAI je naredio svojim članovima da ne sudjeluju u štrajku te da dođu na posao. Ovaj antagonizam i politička igra su otišli toliko daleko da je FAI čak ponudio barcelonskim poslodavcima svoje radnike u svrhu razbijanja štrajka, ovakve političke igre i stavljanje organizacije ispred klasnog pokreta su

uspjeha. Od većih industrijskih gradova u Kataloniji, u Sabadellu, Villanovi, Lleidi ustanici su razoružali i okružili lokalnu policiju, te proglasili slobodnu socijalističku Katalonsku republiku. U većini sela i gradova na području Katalonije mogao se vidjeti isti scenarij sa radnicima koji su zauzeli gradske vijećnice, proglasili Katalonsku republiku na socijalističkim principima i formirali svoje komitete i vijeća za upravljanje i opskrbu gradova.[23] Tijekom noći sedmog listopada je došlo do razmjene pucnjeva između vojske i militanata Radničke Alijanse. U ostatku Katalonije su se još ponegdje vodile borbe, uglavnom oko okupiranih tvornica i radničkih četvrti. Sedmog listopada Radnička Alijansa izdaje naređenje svim svojim militantima da se povuku sa svojih pozicija i uzmu oružje sa sobom, te ga sakriju.[24] Ovime su sve štrajkačke aktivnosti u Kataloniji došle svome kraju. Krvava bilanca je bila 72 mrtva i 252 ranjena.[25] Zanimljivo je primjetiti da, iako je proletarijat organiziran u klasu za sebe odigrao veliku ulogu u Katalonskim događajima, on je ovdje bio dio šireg društvenog pokreta koji je želio ostvariti autonomiju Katalonije. Također, zanimljivo je analizirati ovaj pokret u Kataloniji kroz De Fronzovih pet uvjeta. Pokret je nastao u doba društvene krize i oko svojih ciljeva ujedinio velik broj populacije, te na taj način bio interklasan što je svojstveno političkim revolucijama. Isto tako, vidjeli smo da je ugušen intervencijom vojske što znači da uvjet o neuspjehu korektivnih državnih aparata nije bio ostvaren. Ovo je pokazalo kolika je važnost represivnih državnih aparata u ovakvim događajima.

Nakon propasti štrajka i ustanka u Madridu i Kataloniji jedino mjesto gdje je štrajk bio okidač za opći ustanak koji je imao strogo proleterski i revolucionaran karakter- u Kataloniji su radnički zahtjevi bili izmiješani s nacionalističkim zahtjevima oko proglašenja zasebne države, je bila rudarska pokrajina Asturija. U Asturiji, najvećoj rudarskoj pokrajini u Španjolskoj, na vijest o proglašenju štrajka petog listopada dolazi do koordinirane akcije između 15 000 i 30 000 rudara.[26] Već tijekom prvog dana ustanici su zauzeli gradove kao što su: Mieres, Gijon i Aviles, te su počeli s pripremama za slanje kolumni u pomoć ostalim

---

kasnije imale fatalne posljedice, vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.73.

[23] Za detaljniji opis žarišta i tijeka ustanka te revolucionarnih mjera i sukoba s predstavnicima španjolske vlasti vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick : Transaction Publishers, 2009. Str.73.

[24] Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War*. New Brunswick : Transaction Publishers, 2009. Str.77.

[25] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.30.-31.

[26] Ibid.

gradovima. Slijedeći dan, šestog listopada, revolucionari su zauzeli vojni garnizon u Oviedu. Na području koje su zauzeli, revolucionari su uspostavili svoju komunu, ukinuli novac, raspodijelili zemlju i ustanovili vijeća koja su se brinula o snabdijevanju i obrani. Jedan od razloga za ovaj rani uspjeh ustanika je svakako i činjenica da je Asturija jedina pokrajina u čitavoj Španjolskoj gdje su lokalne CNT-ove organizacije sudjelovale u radu Radničke Alijanse. Isto tako, ovdje su u radu alijanse sudjelovali i članovi tada još marginalne Komunističke partije Španjolske. Bitno je uzeti u obzir da je ovo također jedini slučaj u Španjolskoj, tijekom ovih događaja, da su se sve sindikalne ili stranačke razlike stavile sa strane i da su radnici nastupali zajedno – kao klasa što je još jedan dokaz postojanje klasne svijesti među španjolskim proletarijatom. Ovdje je i stvoren poznati španjolski revolucionarni slogan *Unίos Hermanos Proletarios* (Ujedinimo se braćo proleteri (prev.a.)) pod kojim su sve stranačke ili sindikalne politike stavljene u drugi plan u svrhu uspjeha revolucionarnog štrajka. Na protuudar vlasti iz Madrida nije trebalo dugo čekati. Već sedmog listopada je proglašeno ratno stanje za područje Asturije, a zadaća gušenja štrajka je dana mladom generalu Franciscu Francu i njegovim trupama sačinjenim od Maura iz Maroka i Španjolske legije stranaca. Osim kopnenom akcijom, rudari su napadnuti i avijacijom koja je bombardirala njihove položaje te mornaricom koja je s razaračem ironičnog naziva *Libertad* (Sloboda (prev.a.)) bombardirala Gijon. Od desetog listopada nadalje u sukobu su, gotovo isključivo, angažirane trupe iz Maroka koje nisu imale nikakve povezanosti s lokalnim stanovništvom te su dobili zapovijed da djeluju kao da su na neprijateljskom teritoriju [27]. Ovakva zapovijed je rezultirala brojnim ratnim zločinima kao što su silovanja, pljačka i ubijanje zarobljenika. Do dvanaestog listopada Oviedo su ponovno zauzele vladine trupe, a šest dana kasnije, osamnaestog listopada, revolucionari se predaju pod uvjetom da trupe Maura napuste prostor Asturije i ne maltretiraju lokalno stanovništvo- iako je potonje dogovoreno vlada se toga nije držala te je nakon predaje revolucionara nastupio novi val ratnih zločina.[28]

Asturijska revolucija, iako je trajala samo dva tjedna rezultirala je s oko 1000 mrtvih. U represiji koja je uslijedila uhićene su i zatvorene na tisuće militanata.[29] Zatvoreni su

[27] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.31.

[28] Ibid. Str.32.

[29] vidi: prilog 1

ljevičarski listovi te su gradska vijeća koja su imala lijevu većinu raspuštena. Pokušaj revolucije 1934. pokazao je nekoliko stvari. Pokazao je da su prilike u španjolskom društvu toliko zaoštrene da je gotovo nemoguće održati parlamentarnu demokraciju u trenutku kada je nitko od glavnih sukobljenih strana ne želi. S jedne strane, revolucionarni proletarijat je ovim događajima jasno dao do znanja da je deziluzioniran parlamentarnom demokracijom te da se misli boriti za rušenje postojećeg poretka i stvaranje novoga revolucijom. S druge strane, predstavnicima liberalne i konzervativne buržoazije je ovo bio argument kako parlamentarna demokracija ne funkcionira te da ona ne može spriječiti plamteći klasni rat. Ovaj događaj će, kao i slični događaji iz Njemačke 1918. i Italije 1921., rezultirati daljnjom polarizacijom društva i otvoriti realnu mogućnost za pojavu desne diktature koja bi se predstavila kao pacifirajuća snaga društva koja želi zaštiti tradicionalne vrijednosti. U isto ovo vrijeme u Španjolskoj se formira, po uzoru na Francusku Narodni Front koji želi okupiti sve protufašističke struje u jedno veliku koaliciju. Petnaestog siječnja 1936. potpisan je sporazum između više stranaka lijevog i autonomaškog opredjeljenja od kojih su najvažnije PSOE, POUM, KP Španjolske i Republikanska ljevica Španjolske. Ovaj sporazum su zbog, obećanja u veću autonomiju, podržale i pojedine nacionalističke lokalne opcije kao baskijski i galicijski nacionalisti.

3.3. Vlada Narodnog Fronta – predrevolucionarno razdoblje

Iako je ovaj blok, odmah po osnivanja napadnut od strane desnog tiska kao boljševički, komunistički i revolucionaran Narodni front to nije bio. Navedena rasplamsavajuća retorika je, i s jedne, i s druge strane, obilježila ove izbore. Program Narodnog fronta se uglavnom svodio na agrarnu reformu, nacionalizaciju crkvene imovine i sekularizaciju društva. Osim spomenutog njihov program je sadržavao i točku o proglašenju amnestije za sve uhićene nakon 1934. zbog sudjelovanja u pobuni.[30] Upravo iz ovog razloga CNT je dao službeno saopćenje u kojem navodi da će svoje članove savjetovati da na izbore

[30] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.34.-45.

iziđu i glasaju za Narodni front. Usprkos napetostima u predizbornoj kampanji, izbori, 16. veljače, su prošli u mirnom ozračju te je na njima pobijedio Narodni front.[31]

Iako je program vlade Narodnog Fronta bio umjeren i, suprotno tvrdnjama desnog bloka, ni po čemu revolucionaran, upravo će akcije proletarijata koje su uslijedile dati ovom razdoblju revolucionaran karakter. Gotovo već na prvu vijest o pobijedi koalicije Narodnog fronta na izborima u Madridu i Barceloni su spontano organizirane mase krenule prema zatvorima ostvariti prvo obećanje nove vlade- ono o puštanju političkih zatvorenika zatočenih nakon propale revolucionarne epizode iz tisuću devetsto trideset četvrte. Osim u spomenuta dva slučaja, gdje su zatvorenici sami ostvarili obećanje nove vlade, došlo je i do niza pobuna u manjim zatvorima diljem Španjolske [32]. Gotovo niti mjesec dana nakon izbora, u zoru 25. ožujka 1936., nezadovoljni sporošću i neučinkovitošću rješavanja problema agrarne reforme, gotovo 80 000 seljaka spontano zauzima i počinje obrađivati oko 3000 farmi u pokrajini Estramaduri.[33] Osim ovog slučaja, zauzimanje neobrađenih površina od strane seljaka bez zemlje zabilježeno je i u okolici Madrida, Toleda i Salamance.[34] Združenim ovakvim spontanim akcijama u većem dijelu i posredstvom vladina planiranja, manjim dijelom, u razdoblju između veljače i srpnja 1936. godine gotovo 200 000 seljaka zauzima oko 756 000 hektara zemlje.[35] Navedeno je djelomično omogućeno i zahvaljujući činjenici da je Guardia Civil, nakon neslavnih pokušaja slamanja otpora seljaka iz 1934., čitavom pokretu pristupala puno opreznije i manje represivno.

Prvog svibnja 1936. godine CNT je održavao svoj nacionalni kongres u Zaragozi. Na tom kongresu je odlučeno da, u svrhu lakšeg vođenja daljnje borbe za proletersku revoluciju, treba započeti s procesom približavanja do tada suprotstavljenom UGT-u što predstavlja znak razumijevanja svoje pozicije u društvu i potrebe da se istupa kao klasa a ne kao organizacija. . Sukladno navedenom, 1. lipnja 1936. CNT i UGT proglašavaju zajednički štrajk radnika

---

[31] Rezultati izbora 1936. s brojem glasača i brojem dobivenih glasova dostupni na: http://contentdm.warwick.ac.uk/cdm/ref/collection/scw/id/12711

[32] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.38.

[33] Vidi: Wetzel, T. *Workers Power and The Spanish Revolution*. (https://libcom.org/library/workers-power-and-the-spanish-revolution-tom-wetzel)

[34] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.44.

[35] Vidi: Wetzel, T. *Workers Power and The Spanish Revolution*. (https://libcom.org/library/workers-power-and-the-spanish-revolution-tom-wetzel)

zaposlenih na održavanju zgrada, liftova i sl. Navedeni štrajk je uspio mobilizirati preko 70 000 radnika. Tijekom štrajka zabilježeni su pojedini sukobi s falangistima, ali i slučajevi zauzimanja i rekvizicije pojedinih dućana od strane radnika. Početkom srpnja 1936. UGT pristaje na nagodbu dok CNT nastavlja s štrajkom do ostvarenja svih zahtjeva radnika. Navedeno rezultira ponovnim udaljavanjem dvije najveće sindikalne središnjice u Španjolskoj i sporadičnim međusobnim fizičkim sukobima.[36] U gore opisanom stanju općeprisutne intenzifikacije klasne borbe u Španjolskoj se događa slična stvar kao krajem prvog svjetskog rata. Strani kapital, ocjenivši Španjolsku kao nesigurnu zemlju povlači svoje investicije i zatvara pojedine tvornice. Tako je iznos stranih investicija u španjolsko gospodarstvo 1936. pao na razinu iz 1913.[37] Navedeno rezultira ekonomskom krizom i daljnjim sukobima na odnosu rada i kapitala. U opisanoj atmosferi napetosti desnica počinje s organizacijom u vidu reakcije na općepristuan radnički pokret. Radikalne organizacije s desnice, kao što su Falanga i karlističke milicije, započele su svoje naoružavanje još tijekom vlade desnice, velikim dijelom zahvaljujući novčanoj i vojnoj pomoći nacističke Njemačke i fašističke Italije.[38] Isto tako, ove milicije ostvaruju kontakte s predstavnicima kapitala i časnicima iz vojske koji također pripremaju državni udar.[39] U opisanoj situaciji, slično kao i u Rusiji nakon Februarske revolucije, možemo vidjeti da sam koncept liberalne i parlamentarne republike zapravo gotovo nitko ne želi, a društvo možemo, okvirno, podijeliti u dva tabora- revolucionaran i kontrarevolucionaran. Revolucionaran proletarijat traži daljnje korake ka revoluciji i rušenje same liberalne republike koja se uskoro pokazuje kao preuska za ostvarenje njihovih ciljeva, dok kontrarevolucionarna desnica smatra da je sam koncept liberalizma i parlamentarne republike nedovoljno autoritaran da se obračuna s revolucionarnim snagama i stoga-nepotreban.

---

[36] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.48.

[37] Ibid. Str.39.

[38] Falanga je već tijekom 1935. počela dobivati mjesečne naknade u iznosu od 50 000 pesosa namijenjenih za kupovinu oružja i izgradnju organizacije od strane Mussolinijeve fašističke Italije, posredstvom talijanske ambasade u Parizu. Osim navedene cifre još oko 10 000 pesosa mjesečno dobivaju, slično kao i NSDAP u Njemačkoj u razdoblju prije 1933., od predstavnika krupne industrije i bankara u Španjolskoj. Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War*. New Brunswick : Transaction Publishers, 2009. Str.88-110.

[39] Posredstvom veza koje je imala Falanga ostvren je kontakt između grupe časnika koja je pripremala vojni ustanak protiv Republike (general Jose Sanjurjo, general Emiliano Mola i general Francisco Franco). Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War*. New Brunswick : Transaction Publishers, 2009. Str.88-110.

Razdoblje Druge španjolske republike svakako predstavlja jedno od najzanimljivijih razdoblja španjolske povijesti kada se istražuje i analizira španjolski proletarijat i njegove akcije. U ovom razdoblju je evidentna klasna svijest i organizacijska sposobnost španjolskog proletarijata koji shvaća svoju poziciju unutar klasnog društva, ali i vidi rješnje iste revolucionarnim rušenjem klasnog poretka. Isto tako, u ovom razdoblju se pokazalo da je, nakon neuspjele revolucije 1934., slično kao i u Njemačkoj 1918., došlo do jačanja i konsolidiranja snaga reakcije. Također, mogao se vidjeti jasan klasni karakter društvenog sukoba u Španjolskoj po činjenici da su snage reakcije, otjelovljene u ultra desnim političkim organizacijama, financijsku pomoć i pokroviteljstvo dobivale od predstavnika buržoazije. Ovo je ostvareno pošto su se ove organizacije, u vrijeme kada je čitavo društvo u predrevolucionarnom razdoblju okarakteriziranom čestim štrajkovima i brojnim nemirima, pokazale kao jedan od nosilaca održanja *statusa quo* u društvu. Stoga akcije ovih organizacija i njihovu spremnnost na organizaciju i provedbu državnog udara možemo nazvati preventivnom kontrarevolucijom. Sličan razvoj događaja možemo pratiti i u Italiji tijekom tkz. dvije crvene godine između 1920. i 1922. Npr. talijanski sindikalni aktivist i publicist te suvremenik fašističkog marša na Rim u svojem radu „Preventivna kontrarevolucija“ izdanom 1922. opisuje fašizam kao „organizaciju nasilne obrane vladajuće klase od prolearijata koji je, prema njihovom mišljenju, postao prezahtjevan, ujedinjen i generalno nepovjerljiv.(prev.a.)„[40]

Mogli smo vidjeti kako je upravo u spomenutoj formi kontrarevolucionarni i fašistički pokret nastao i u Španjolskoj- kao reakcija nacionalističkih i religioznih krugova financiranih od pojedinih predstavnika kapitala u svrhu razbijanja revolucionarnog radničkog pokreta koji je pokazao odlučnost i spremnost na revolucionarnu transformaciju društva. Navedeno se ogleda i u izjavi generala Franca nakon gušenja ustanka u Asturiji:

> „Ovaj rat je frontalni rat i njegove fronte su socijalizam, komunizam i sve što napada civilizaciju da bi je zamijenilo s barbarizmom.(prev.a.)“[41]

Upravo iz ovog konteksta potrebno je sagledati i Francov *pronunciamento* i reakciju proletarijata koja je uslijedila.

---

[40] Vidi: Luigi, F. *Preventive Counterrevolution*. (https://libcom.org/library/preventative-counter-revolution-luigi-fabbri)

[41] Vidi: Jerrez Farran, C. Amago, S. *Unearthing Franco's legacy.* Notre Dame : University of Notre Dame Press, 2010. Str.62.

4. Revolucija

U ovom dijelu rada ću predstaviti i analizirati proletersku revoluciju u Španjolskoj. U tu svrhu ću predstaviti splet okolnosti pod kojim je do iste došlo. Španjolska proleterska revolucija je zanimljiva iz više spektara. Npr. pokazala je da prilikom raspada represivnog državnog aparata propada i sama država. I, *vice versa*, ova je revolucija, i razvoj događaja koji je uslijedio, pokazala upravo koliko su za konsolidaciju revolucionarnih dosega bitna kontrola upravo represivnih aparata države. Stoga ću upravo navedeno analizirati i prikazati splet okolnosti koji je omogućio da proletarijat, preko svojih organizacija, ostvari političku moć u društvu, ali i koji faktori su utjecali na to da je izgubi. Isto tako, ova revolucija je zanimljiva pošto, za razliku od npr. Oktobarske revolucije u Rusiji, do iste nije došlo klasičnim ustankom jednog dijela populacije i udarom na državne institucije. Nasuprot, do ove revolucije je došlo, slično kao i u slučaju Pariške komune iz 1871., uslijed raspada državnog aparata i stvaranja političkog vakuuma koji je proletarijat, zahvaljujući svojoj klasnoj svijesti i pokazanoj inicijativi ispunio u vidu alternativnih društvenih organizacija ekonomskog, komunalnog i sigurnosnog tipa putem kojih se dogodila reorganizacija društva. U španjolskom slučaju se, kao što ćemo vidjeti, uslijed generalskog državnog udara dogodila vrlo slična stvar. Osim navedenog, u ovom poglavlju posvetit ću pažnju i samoj prirodi događaja te pokazati zašto se radi o proleterskoj revouciji i klasnom karakteru događaja kojima se bavim. U razvoju ovih događaja veliku ulogu odigrao je i način na koji je generalski državni udar zamišljen i razlozi njegova neuspijeha u gradovima gdje isti nije uspio. Stoga ću upravo od analize navedenog i krenuti.

4.1. Ustanak generala i reakcija proletarijata

U opisanom stanju društvenih nereda i nesigurnosti, grupa časnika španjolske vojske, predvođena generalima Joseom Sanjurjom te Emilianom Molom i Franciscom Francom zaključila je da je jedini način da se spasi konzervativna i katolička Španjolska onaj koji je u povijesti ove zemlje već imao svoju tradiciju – *pronunciamento.* Plan im je bio brzom i odlučnom akcijom zauzeti strateške pozicije u velikim centrima i izvesti državni udar. Iako su se, kao što ćemo vidjeti, ustanku protiv „crvene napasti“ pridružili i članovi Falange i velik broj fašista te su sami ustanici bili potpomognuti od strane Hitlerove Njemačke i

Musssolinijeve Italije, generali nisu bili fašisti, barem ne u talijanskom ili njemačkom smislu. Njihov politički program može se svesti na konzervativizam, militantni klerikalizam i zadržavanje *statusa quo* španjolskog društva uz izgradnju jake i centralizirane države na korporativističkim principima. Konkretno, glavna razlika je u izostanku rasističke politike u ustaničkom taboru. Stoga mogu zaključiti da se ne radi o klasičnom fašističkom pokretu nego o preamptivnoj kontrarevoluciji. Sukladno navedenom, njihova je mržnja bila usmjerena uglavnom na revolucionarne i proleterske organizacije koje su pokazale volju i spremnost da pokrenu socijalnu revoluciju u Španjolskoj. Stoga od trenutka ustanka dvije sukobljene strane možemo podijeliti na revolucionaran i kontrarevolucionaran tabor.

Sam ustanak započeo je u pet sati ujutro osamnaestog srpnja 1936. Nakon što je general Mola poslao kodirani telegram kolonijalnim trupama stacioniranim u Španjolskom Maroku. Prema planu, ustanak u samoj Španjolskoj je trebao započeti 24 sata kasnije. Razlog za navedeno je ideja da je potrebno osigurati Španjolski Maroko prije samog ustanka u Španjolskoj pošto su u Maroku stacionirane najbolje uvježbane i najodanije trupe koje je vojska imala na raspolaganju – Španjolska legija stranaca sačinjena od plaćenika čija je lojanost bila usmjerena prema samoj jedinici, a ne prema lokalnom stanovništvu. Osim spomenutog, najveću podršku ustanku su pružile trupe sačinjene od arapskog stanovništva iz Maroka koje su bile pod konskripcijom. Ovu podršku generali i časnici su si osigurali na dva načina- provodeći jaku agitaciju među lokalnim stanovništvom da je vlada u Madridu odlučila zabraniti štovanje Allaha te upozoravajući lokalne vođe postavljene od strane Španjolskih kolonijalnih vlasti da će, ukoliko se Republika održi doći do proglašenja neovisnosti Maroka što bi za njih bilo pogubno pošto su surađivali i aktivno sudjelovali u progonima marokanskih nacionalista.[42] Osim navedenog, španjolska vojska je nudila dvostruku plaću lokalnom stanovništvu u vojsci od plaće koju su mogli dobiti ukoliko bi se pridružili francuskim trupama. Ukoliko se uzme u obzir ekonomska situacija u Španjolskom Maroku, mogućnost sigurnog zaposlenja i plaće u vojsci dobiva dodatnu težinu. Za brz uspjeh samog ustanka krucijalnim su se pokazala prvih 48 sati. Naime, da bi bio uspješan, ustanak je morao biti dovoljno brz da centralna vlada u Madridu ne stigne pružiti adekvatan odgovor. Osim spomenutog, brzina ustanka je bila bitna i iz razloga na koji generali nisu računali – otpora proleterskih organizacija koje su, kao što smo vidjeli, nakon pokušaja revolucije iz 1934. u

[42] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.56.

tajnim skladištima imale zalihe osobnog naoružanja. Osim navedenog, i CNT i UGT, ali i KP Španjolske i ostale organizacije proleterskog karaktera imale su organizirane poluvojne formacije sa svrhom obrane radničkih skupova od napada policije i falangista. Na prvu vijest o početku ustanka UGT i CNT su proglasili generalni štrajk te je delegacija oba ova sindikata predložila premijeru da podijeli radnicima oružje – što je odbijeno.

Ustanak je slijedio vrlo jednostavan koncept. U pojedinom gradu ustanici bi pohapsili časnike koji su bili protiv ustanka te brzom akcijom zauzeli gradsku vijećnicu i uhapsili predstavnike republikanske vlasti. Nakon toga bi, najčešće, došlo do masovnih ubojstava pojedinaca koji su bili povezani s strankama Narodnog Fronta ili viđeniji sindikalisti. Redovito se događalo da je proletarijat na ustanak odgovarao kako je mogao, ovisno o vatrenoj moći. Ukoliko bi odgovor proletarijata bio brz i odlučan, kao npr. u Madridu, Barceloni ili Valenciji ustanak bi propao. Od ostalih represivnih aparata države, Guardie Civil i Guardias de Assalto, ove potonje su, u pravilu, bile na strani republike dok je Guardia Civil, u pravilu, bila na strani ustanika. U gradovima u kojima je ostvarena suradnja između lojanih trupa i naoružanog proletarijata te u kojima je bila velika koncentracija radništva ustanak bi, u pravilu, propao. Iako se, tijekom ovih događaja, proletarijat pokazao kao jedina snaga društva koja je bila u stanju odgovoriti na ustanak pogrešno bi bilo misliti da, u gradovima u kojima je ustanak propao, je do navedenog došlo isključivo zaslugom i požrtvovnošću proletarijata. Lojalne trupe su često odigrale krucijalnu ulogu.[43]

Prema riječima Pera Ardaica, predstavnika KP u Brceloni:

> „Mase su svojom akcijom natjerale lojalne trupe na odlučnu akciju protiv ustanika dok su ove masama pružile organizacijsku i tehničku podršku. U opisanoj dijalektici hrabro držanje militanata CNT-a, ukoliko bi bilo popraćeno opisanim ponašanjem policijskih snaga se pokazalo odlučujućim.(prev.a.)„[44]

Iako se oružana i organizacijska podrška lojanih snaga reda pokazala od velike važnosti ipak možemo zaključiti da, u gradovima u kojima nije došlo do snažne i masovne reakcije proletarijata, u pravilu, nije niti došlo do reakcije na ustanak. Navedeno je spomenuo i Lav Trocki u svojem djelu „1905“ gdje navodi da je za ponašanje vojske i policije u

[43] vidi: prilog 2

[44] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain.* New York : Pantheon, 1979. Str.107.

revolucionarnim trenucima krucijalna akcija proletarijata, ukoliko do navedenog dolazi *en masse* vojska i policija će stati na stranu revolucionara.

Bitno je također imati na umu da na ulicu nisu izišli civili u širem smislu riječi niti predstavnici liberalnih snaga, uglavnom se radilo o politički isprofiliranim revolucionarno nastrojenim pripadnicima proletarijata. Masovniji izlazak na ulice bi obično započeo tek nakon što bi pojedini grad bio osiguran.[45] Prema riječima FAI-jeva militanta Felixa Carrasquera:

> „Bilo je dvije tisuće nas slobodara koji smo izišli na ulicu da ugušimo fašistički puč i ostvarimo slobodarsku revoluciju, tek slijedećeg dana u 8 ujutro na ulici je bilo stotinu tisuća ljudi.(prev.a.)„[46]

Kao što su ustanici i predvidjeli, prvih 48 sati se pokazalo od najveće važnosti te je daljnji tijek rata odlučen upravo u ovom roku. Naime, upravo u prvih 48 sati je je uspostavljena crta razgraničenja između lojalističke i ustaničke Španjolske. Crta se protezala od Galicie i Leona na zapadu do Navarre i sjevernog Aragona na istoku.[47] U nacionalističkom okruženju su se našli Asturija i Baskija u kojima je ustanak ugušen.[48] Sagledamo li spomenuto razgraničenje iz ekonomske perspektive dobit ćemo jasnu sliku podijele. U ustaničkim rukama su regije gdje je većinu imala zemljoposjednička klasa i provincijalna sitna buržoazija dok je u lojalističkim rukama bio dio gdje je većinu stanovništva sačinjavao urbani ili agrarni proletarijat i urbana sitna buržoazija. Veliki industrijalci u ovo vrijeme ne sačinjavaju bitan dio stanovništva pošto je većina velike industrije Španjolske u stranim rukama, lokalni industrijalci mahom bježe u nacionalističku zonu.[49] Navedeno nam govori o klasnoj kompoziciji španjolskog društva ali i oslikava tvrdnju kako je u Španjolskoj, u vrijeme neposredno prije ustanka, društvena situacija toliko naelektrizirana da se populacija realno dijeli na dva velika tabora: revolucionaran i kontrarevolucionaran, dok liberalne snage, koje svoju podršku vuku mahom iz redova sitne buržoazije, niti na jednoj strani ne sačinjavaju bitnog aktera te se pridružuju strani koja je prevladala. U prvih 48 sati ustanka smo također

---

[45] vidi: prilog 3

[46] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str.107.

[47] vidi: prilog 4

[48] Vidi: karta 1.

[49] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str.106.

mogli primjetiti i jednu zanimljivu činjenicu koja govori o klasnoj prirodi sukoba. Naime, nakon osiguranja ustanka u Maroku glavni problem za pobunjenike je bilo prebacivanje ljudstva i opreme u Španjolsku. Ovo je isprva planirano morskim putem pošto se većina časnika na ratnim brodovima odlučila za ustanak. Ipak, brzom akcijom mornara časnici su mahom uhapšeni te su na brodovima izabrani mornarički savjeti. Od čitave španjolske mornarice na raspolaganju ustanicima su ostala tri broda- od kojih je na dvoje došlo do pobune mornara nakon što su ustaničke trupe prebačene u Španjolsku. U toj situaciji ustaničke trupe dobivaju pomoć u vidu Junkera od Luftwaffe-a. Osim ove zračne pomoći dobivaju i pomoć u vidu dva razarača koji su osiguravali jedini brod koji su ustanici uspijeli zauzeti. Na zapovijed da sve pomorske snage krenu prema Gibraltaru i onemoguće prijevoz ustaničkih snaga na kopno britanske vlasti proglašavaju zonu zabrane plovidbe te postavljaju brodove u ratne formacije. Prema nekim povjesničarima,[50] britanski časnici i vlasti su se bojali mogućnosti pobune mornara na svojim brodovima ukoliko bi oni došli u kontakt s pobunjenim mornarima sa španjolskih brodova. Slična stvar se dogodila kada su britanski i francuski mornari stacionirani u Crnom moru 1919. dobili naređenje za napad na mornare Crvene Armije. Još jedna zanimljivost koja se dogodila u ovom inicijalnom dijelu sukoba je i pogibija vođe ustanka – Josea Sanjujra koji je poginuo u avionskoj nesreći dok je putovao prema Burgosu iz Portugala.

Nakon što ustanici nisu uspijeli u svojem naumu u potrebnom vremenskom okviru svima je bilo jasno da ovaj sukob neće biti kratkotrajan niti jednostavan. Ustanak konzervativnih generala, u uvjetima predrevolucionarne društvene napetosti, slično kao i u primjeru Pariške komune, djelovao je kao okidač za ustanak proletarijata koji je izišao na ulice da porazi generalski puč. Nakon poraza generalskog ustanka u gradovima u kojima je poražen došlo je do političkog vakuuma. Sve strukture stare vlasti su raspale u jednom danu, država je *de facto* prestala postojati. Ovaj trenutak je najočitiji bio u glavnom gradu industrijski najrazvijenije regije Španjolske, Barceloni. Očiti kolaps države sa svim svojim institucijama se najviše ogledao u otkazivanju poslušnosti represivnih aparata države. Dio koji je stao na stranu ustanika upravo se protiv republike i pobunio, a drugi dio, oni koji su izišli

[50] Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. i Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979.

na ulicu da ustanak uguše pridružio se proletarijatu i novoformiranim milicijama.[51] Neposredno nakon što je ustanak ugušen u Barceloni predsjednik Katalonije Companys primio je obavijest od zapovjednika policijiskih snaga Barcelone, Escofeta, obavijest da zapovjednici Guardie Civil i Guardie de Assalto da:

> „...više ne može računati svoje ljude da vrate red i mir na ulice. Ukoliko bi to i pokušali nadolazeća bitka bi vjerovatno bila još teža upravo završene.(prev.a.)„[52]

Spomenutu atmosferu s ulica Barcelone također nam opisuje Juana Alier, jedna od aktera događaja:

> „Kada sam vidjela Guardiu kako sjedi na autu na Plaza de Catalunya, raskopčane košulje, kape spuštene na potiljak i pušeći cigaru znala sam da zakon i red kakav smo do tad poznavali više ne postoje, znala sam da je čak i omražena Guardia Civil stala na stranu naroda (prev.a.)„[53]

Inicijalni udar na političku vlast buržoaske republike, paradoksalno, nije izvršio revolucionarni proletarijat nego upravo konzervativne snage koje su protiv njega i ustale. Kako je Andres Nin iz POUM- a primjetio:

> „Ustanak desnice je gurnuo neplaniranu revoluciju u ruke ljevice.(prev.a.)„[54]

Mogućnost za održanje dotadašnjeg poretka u tom trenutku je bila gotovo nikakva, proletarijat je, zahvaljujući visoko razvijenoj klasnoj svijesti pokazao inicijativu da na prostorima gdje je došlo do vakuuma moći postavi svoje municipalne, sigurnosne i ostale organizacije. U opisanoj situaciji mi ne pričamo više samo o pobuni nego o građanskom ratu između revolucionarnih i kontrarevolucionarnih snaga, barem u ovoj fazi sukoba. Stoga ću u slijedećem poglavlju analizirati spomenute aspekte društvene reorganizacije na revolucionarnim principima.

---

[51] vidi: prilog 5

[52] Fraser, R. *Blood of Spain.* New York : Pantheon, 1979. Str.106.

[53] Ibid.

[54] Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.80.

5. ***Revolucionarna reizgradnja društva***

U ovom dijelu rada bavit ću se analizom događaja koji su uslijedili u lojalističkom dijelu Španjolske nakon poraza generala. Iako su opisani događaji uslijedili, u većoj ili manjoj mjeri, u svim dijelovima Španjolske gdje je ustanak poražen, najviše su se ukorjenili u dijelu Španjolske gdje je najvćea koncentracija revolucionarnog proletarijata – Kataloniji i susjednom Aragonu. Analizirat ću aspekte revolucionarne reorganizacije društva koji su nastupili na navedenim područjima. Nove oblike društvenog života podijelio sam na nekoliko kategorija.

To su: municiplane organizacije u smislu organa društvenog života lokalnog karaktera, sigurnosne i organizacije za vojna pitanja te ekonomska reorganizacija društva u smislu kolektivizacije sredstava za proizvodnju. Na navedena tri polja prikazat ću kako je u Španjolskoj došlo do potpune reorganizacije društva, na ekonomskom i političkom principu.

5.1. ***Municipalna organizacija***

Raspadom državnog aparata, u lojalističkom dijelu Španjolske, dolazi do političkog vakuuma i propasti lokalnih komunalnih organizacija. Svako selo ili grad stoga organizira svoje vlastite revolucionarne komitete.[55] Ovi komiteti, birani na zajedničkim plenarnim sjednicama sela ili manjeg grada, bavili su se organizacijom kompletnog komunalnog života. Osim organizacije osnovnih životnih potreba, ovi komiteti su upravljali i hotelima, skladištima, školama, bolnicama[56] i slično. Pod njihovom jurisdikcijom se organiziraju i sudovi, vjenčanja, koordiniraju se milicije koje se brinu o održanju reda.
Iako su imali dosta nedorečenosti ovi su komiteti predstavljali izraz političke organizacije koja je u potpunosti zamijenila strukture stare državne vlasti koja je 19. srpnja propala.

[55] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.103.

[56] Ibid.

5.2. Radničke milicije

Slijedeći aspekt revolucionarne organizacije u prvoj godini rata je svakako sustav milicija koji je zamijenio tradicionalnu vojsku i, u manjoj mjeri, i policiju u pojedinim gradovima u vidu patrullas de control koje su se bavile održanjem reda i mira u gradovima.
Vojnom pobunom i ratom koji je uslijedio postavlja se pitanje dijelova zemlje gdje je pobuna ugušena. Pošto je vojska, kao i čitav državni aparat na lojalističkom teritoriju, ili nestala ili se pridružila pobunjenicima bilo je potrebno stvoriti nove oružane snage. U tu svrhu se, od pojedinih revolucionarnih organizacija, stvaraju radničke milicije. Ove formacije, iako preuzimaju ulogu oružane snage, nemaju gotovo ničeg zajedničkog s konvencionalnim vojnim postrojbama te su ustanovljene na revolucionarnom principu.

Tako je članstvo u milicijama dobrovoljno, a one su organizirane na demokratskom principu. Upravo demokratizacija predstavlja najdistinktivniji dokaz revolucionarnog principa organiziranja ovih jedinica. Nukelus milicije predstavlja sekcija, sačinjena od deset ljudi koji sami biraju svojeg zapovjednika. Deset sekcija, ili sto ljudi, čini centuriju koja bira svojeg zapovjednika. Slijedeći stupanj organizacije je kolumna čiji broj nije striktno određen a zadužena je za jedan dio fronta i bira svojeg zapovjednika.[57] Prevedeno u konvencionalne vojne jedinice kolumna bi bila divizija. Na čelu svake kolumne je, osim demokratski izabranog zapovjednika, bio prisutan, ukoliko su mogućnosti dozvoljavale, i školovani vojni časnik koji je imao ulogu savjetnika za vojna pitanja. Plaće su bile jednake za svih, bez obzira na čin ili dužinu vremena provedenog u miliciji – deset pesosa na dan i kutija cigareta. Nije postojala razlika u uniformama pošto službenih uniformi bilo, iako se okvirno može reći da je jedan vid uniformiranosti predstavljao radnički kombinezon, opasači s municijom i ručnim granatama te imitacija vojne kape u bojama političke organizacije ili sindikata kojoj je dotični pripadao. [58]Specijalnih časničkih oznaka, kao ni salutiranja časnicima nije bilo. Svaka kolumna je također mogla organizirati i svoje vojne sudove koji su bili organizirani na demokratskim principima te su se na njima odluke donosile putem zajedničkog glasanja.

Ubrzo se, zbog vojnih potreba, javilo i pitanje vojnog školovanja i obuke izabranih časnika. U tu svrhu je, organizator milicja za područje Katalonije, Juan Garcia Oliver,

---

[57] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.125.

[58] vidi: prilog 6, prilog 7

organizirao i Narodnu vojnu školu[59] u prostorima vojarne Mihail Bakunjin. [60]Gotovo sve milicije su imale i svoje internacionalne kolumne ili jedinice sastavljene od dobrovoljaca iz čitavog svijeta.

Iako je ovakav sustav često bio prozivan za nedostatak discipline i vojnu neučinkovitost milicije su ipak izvele nekoliko vrlo uspješnih vojnih poduhvata. U navedene svakako spada i invazija katalonskih milicija na Balearske otoke- važan strateški položaj. Invazija je izvedena 16. kolovoza 1936. kada je oko 8 000 ljudi pod zapovjedništvom bivšeg vojnog časnika Alberta Baya izvelo invaziju na Majorcu.[61] Sama invazija je izvršena gotovo bez greške, uz podršku artiljerije, zrakopolovstva i mornarice. No, nakon uspješno izvršenog inicijalnog napada milicije su zastale što je dalo dovoljno vremena ustaničkim snagama da se reorganiziraju i odbace napad. Jedan od razloga za ovaj zastoj može biti i činjenica da su se u španjolskim vojnim školama učile zastarjele taktike iz Prvog svjetskog rata prema kojima nadiruća vojska ne napreduje dok se ne osiguraju u potpunosti netom osovojeni položaji. Iako je ovakva taktika od koristi u rovovskom ratovanju, u modernom ratovanju ona obično rezultira velikim gubicima vremena i ljudstva te propašću cijele operacije. Ovakva taktika će se pokazivati na republikanskoj strani tijekom čitavog rata.[62]

Jedina oružana formacija koja nije bila uređena na gore prikazanim principima je bila peta regimenta- jedinica koju je osnovala i obučava Komunistička partija Španjolske. Ova jedinica nije bila zasnovana na demokratskim principima nego na čvrstoj disciplini i neupitnom autoritetu zapovjednika. Ova jedinica je, za razliku od gore opisanih, imala sva obilježja konvencionalne vojske. Slijedeća razlika od ostalih proleterskih organizacija je svakako i činjenica da se ova jedinica, formalno, bavila samo vojnim pitanjima, a ne i političkim. Navedeno je ipak, u praksi, označavalo činjenicu da ova jedinica nije sudjelovala u kolektivizacijama te nije dovodila u pitanje privatno vlasništvo što je činilo jasan odmak od ostalih revolucionarnih formacija. Popularnost ove jedinice je, osobito nakon incijalne obrane Madrida, kontinuirano rasla, djelomično i zato jer je na mjestu njena zapovjednika bio jedan od najsposobnijih republikanskih zapovjednika, bivši časnik Legija stranaca – Juan Modesto.

---

[59] Ibid. Str.126.

[60] vidi: prilog 8, prilog 9

[61] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.125.

[62] Ibid. Str.126.-128.

Iako je službeno bila otvorena za pojedince svih političkih usmjerenja koji su bili spremni boriti se protiv fašističkih trupa napredovanje u ovoj jedinici je bilo uvjetovano članstvom u Komunističkoj partiji. Podaci o političkoj pripadnosti njenih članova nam kazuju da je oko 25 posto njenog članstva bilo sačinjeno od socijalista, 15 posto od lijevih republikanaca a ostatak od članova Komunističke partije.[63]

5.3. Kolektivizacija

Glavni aspekt revolucionarnih događaja u Kataloniji, na ekonomskom planu, je svakako pojava kolektivizacija. Ova vrst događaja nije vezana samo za Kataloniju nego za sav teritorij Španjolske gdje je poražen ustanak generala izuzev Baskije. U ovoj pokrajini politički vakuum nastao propašću druge republike nisu ispunile revolucionarne organizacije nego baskijski nacionalisti. Ubrzo Baskija proglašava neovisnost i organizira vlastitu vojnu silu kojoj je naknadno priključena po jedna kolona organizirana od strane CNT-a i jedna organizirana od strane UGT-a. Usprkos navedenom, i činjenici da je CNT imao stabilno članstvo među baskijskim ribarima privatno vlasništvo tamo nije bilo upitno.

Gotovo odmah po porazu ustanka u Barceloni dolazi do kolektivizacija. Zauzimaju se uglavnom velike tvornice, hoteli, skladišta i sredstva transporta. Iako je kolektivizirana glavnina industrjskih postrojenja banke nisu kolektivizirane, djelomično zato jer je CNT odbio provesti njihovu kolektivizaciju navodeći kako su oni protiv novca. Banke uskoro nacionalizira UGT preko kojeg one brzo padaju pod kontrolu PSUC-a i Generaliteta koji, nakon što ponovno učvršćuje svoj položaj, iste koristi za oslabljivanje položaja CNT-a i ograničavanje njihove ekonomske moći.[64]

Vrlo brzo se postavlja i pitanje centralizacije planiranja proizvodnje. Prvi koraci u ovom smijeru su učinjeni u prvim danima nakon revolucije kada je Abad de Santillan, CNT-ov

---

[63] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain*. London : Penguin books, 2001. Str.127.

[64] Vidi: Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now*. Str.15. (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)

ekonomist, od svih 745 kolektiviziranih pekara[65] u Barceloni napravio jedinstveni sustav proizvodnje i opskrbe građana. U kolektiviziranim postrojenjima se omogućuje povratak na posao tehničarima, inžinjerima, čak i vlasnicima koji su bili spremni svojim znanjem pomoći u izgradnji industrije na planskoj osnovi. O obimu kolektivizacija u Kataloniji i Barceloni nam govori i činjenica da je katalonska vlada 31. srpnja 1936. izdala dekret kojim se priznaju prava tvroničkih kolektiva u preuzimanju i vođenju dijelova industrije. Isto tako, 2. kolovoza izdaje se dekret da svi dijelovi industrije čiji su vlasnici pobjegli iz zmenlje, a koja do tog datuma još nisu kolektivizirana od njihovih vlasnika, prelaze u državno vlasništvo. Do tada su u Kataloniji i Barceloni već bile kolektivizirane gotovo sve grane industrije.
Ubrzo se nameće i pitanje planiranja proizvodnje i usklađivanja kolektiva. Stoga Abad de Santillan, CNT-ov ekonomist, pristupa stvaranju Federalnog ekonomskog savjeta. Ideja je bila da se na ovaj način omogući planiranje proizvodnje i bolja opskrba. Pod vodstvom ovog tijela 7. kolovoza 800 firmi s područja Katalonije stvara veliki kolektiv, te počinju s stvaranjem ratne industrije- grane koja prije tog datuma nije postojala.[66] O elanu radnika i obimu ovog pothvata govori činjenica da su strani vojni predstavnici primjetili da su katalonski radnici u dva mjeseca izgradnje ratne industrije napravili više na polju trensformacije industrije za potrebe rata nego Francuska u prve dvije godine Prvog svjetskog rata.[67]

Slijedeći bitan aspekt revolucionarne transformacije ekonomije je svakako kolektivizacija na selu. Kolektivizacija velikih latifundia je uglavnom bila sponatana, no, bilo je i slučajeva prisilne kolektivizacije. Do ove potonje je dolazilo uglavnom napredovanjem CNT-ovih i POUMovih milicija prema Zaragozi pri čemu se u oslobođenim selima provodila kolektivizacija. Ovo je ipak ostalo manjina, većina kolektiva je osnovana na incijativu samih seljaka. Samo Aragonu je bilo preko 600 kolektiva.[68] Osim opisanih kolektiva postojali su i kolektivi stvoreni od same države, no, oni su uglavnom preslikavali odonose stvorene pod kapitalizmom pošto su na njima seljaci radili za plaću i nisu sudjelovali u donošenju odluka.

---

[65] Ibid.

[66] Vidi: Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now*. Str.15. (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)

[67] Ibid.

[68] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.112.

Isto tako, osim kolektiva, postojala je i mogućnost za ostajanje izvan njih. Tako je uvedena mogućnost obrađivanja vlastite zemlje uz uvijet da jedna obitelj može zadržati onoliko zemlje koliko mogu obrađivati bez unajmljivanja radne snage. Vrhunac opisane organizacije dolazi polovicom veljače 1937. kada je uspostavljena federacija aragonskih kolektiva u svrhu lakše koordinacije i transporta dobara u grad. Pod okriljem ovog tijela u selima je uvedena struja, popravljene su ceste, te su izgrađena seoska skladišta. Također, uvedena je kolektivna radna obveza za sve muškarce i žene između 18 i 60 godina, osim za trudnice i bolesne. Oformljeni su i savjeti kolektiva u kojima se odlučivali po principu jedan član jedan glas.[69] Agrarni kolektivi postoje, osim u Aragonu, i u Kataloniji i Levantu. O rasprostanjenosti ovog načina organiziranja proizvodnje hrane govori činjenica da se početkom svibnja 1937. pristupa stvaranju tijela na nacionalnoj razini koje bi bolje organiziralo sve kolektive. Isti mjesec vlada Katalonije izglasava zakon prema kojem se legaliziraju svi postojeći kolektivi. Ovo je učinjeno da se spriječi daljnja državna intervencija u kolektive.[70] Na osnovu gore navedenih podataka možemo zaključiti da je, na ekonomskom planu, ostvaren preduvjet za uspješnu revolucionarnu transformaciju društva – stvaranje novog ekonomskog sustava i novih ekonomskih odnosa.

Nakon što sam prikazao i analizirao glavne aspekte revolucionarne društvene promijene koji su nastupili u Španjolskoj nakon neuspješnog pokušaja puča generala, na osnovu navedenih analizirat ću i samu revoluciju. Drugim riječima, pokazat ću, koristeći teorije revolucije navedene u drugom poglavlju, zašto smatram da je u Španjolskoj došlo do proleterske revolucije. Tako, uzmemo li u obzir spomenute teorije revolucije mogli smo vidjeti da se svi spomenuti autori slažu s činjenicom da je socijalna revolucija narodni ustanak koji ima za cilj promijenu socioekonomske i političke situacije u društvu. Kao što smo mogli vidjeti, u Španjolskoj je, 1934. i 1936. došlo upravo do navedenog. Stoga možemo zaključiti da se nedvojbeno radi o socijalnoj revoluciji, a ne društvenim pokretima političke prirode. Nadalje, slijedeći u drugom poglavlju navedenu De Fronzovovu podijelu na lijeve i desne revolucije možemo zaključiti da je Španjolska revolucija lijevog predznaka. Naime, lijeva

---

[69] Vidi: Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now*. Str.23. (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)

[70] Ibid. Str.25.

revolucija, prema De Fronzu, je ona kojoj je : „glavni cilj promijena društvenih i političkih institucija u svrhu mijenjanja dominantnih ekonomskih, društvenih i političkih odnosa unutar društva.(prev.a.)„[71]

Isto tako, događaji iz Španjolske ispunjavaju većinu postavljenih De Fronzovih faktora prema kojima možemo zaključiti da je u Španjolskoj nedvojbeno došlo do revolucije. Tako smo mogli vidjeti epizode masovnih frustracija koje su rezultirale pobunama među gradskim i seoskim stanovništvom, snažnu političku krizu koja se ispoljavala u političkim ubjstvima i nesigurnosti neposredno prije generalskog puča, te ujedinjujući motiv u vidu gušenja konzervativnog ustanka. Ipak, iako pomoću navedenih teorija možemo zaključiti da se radi o socijalnoj revoluciji lijeve političke orijentacije, spomenute teorije nam nisu dovoljno konkretne za detekciju klasne revolucije.

Uzmemo li u obzir marksističku teoriju društva i teoriju revolucije koja iz nje proizlazi možemo analizirati radi li se o klasnoj revoluciji. Kao što sam u drugom poglavlju i naveo, da bi neka revolucija bila okarakterizirana kao klasna ona je dio širokog klasnog pokreta koji izrasta iz objektivnih društvenih suprotnosti, a ne izolirana epizoda nasilja. Navedeno je, kroz razdoblje Druge republike evidentno. Mogli smo vidjeti kako je micanjem kapitala iz Španjolske došlo do intensifikacije sukoba na liniji rad-kapital. Također, u ovom razdoblju mogli smo vidjeti nekoliko generalnih štrajkova, pokušaje ujedinjenja i zajedničke klasne akcije između UGT-a i CNT-a, te pokušaj revolucije iz 1934. Isto tako, u spomenutoj marksističkoj teoriji revolucije navodi se, kao jedan od glavnih faktora prema kojima možemo zaključiti da se radi o klasnoj revoluciji postojanje klasne svijesti kod klase koja počinje shvaćati čitav sustav kao problem, te ne stremi riješavanju pitanja svoje društvene pozicije kroz političke promijene. Spomenuto je evidentno uzmemo li u obzir gore prikazano komparativno razdoblje proleterskih ekonomskih akcija prije uspostave republike i nakon njene uspostave 1931. Tako se moglo vidjeti da se klasna borba u Španjolskoj čak i intenzivirala uspostavom parlamentarne republike, ali i službenim priopćenjem CNT-a, kao najveće proleterske organizacije, da republika nije ništa manji neprijatelj proletarijatu od monarhije. Po navedenom se može vidjeti jasan odraz shvaćanja svoje pozicije unutar klasnog društva, drugim riječima, jasno shvaćanje republike kao odraz političke vlasti buržoaskog

[71] Vidi: DeFronzo, J. *Revolutions and Revolutionary Movements*. Boulder, Colorado : Westview press, 2007. Str.10.-11.

društva u kojem ekspolatacija i suprotsnoti između rada i kapitala postoje jednako kao i u ustavnoj monarhiji. Iz navedenog također zaključujemo postojanje svijesti o sebi kao klasi unutar klasnog društva. Stoga, zaključujem da je u Španjolskoj 19. sprnja 1936. uslijed pokušaja vojnog puča i raspada državnih organa Druge republike, zahvaljujući postojanju klasne svijesti i stvaranju alternativnih oblika društvene organizacije, došlo do proleterske klasne revolucije. U navedenoj marksističkoj teoriji se velika uloga dodjeljuje tkz. partiji proletarijata, tj. klasnoj organizaciji koja čitavom pokretu daje političko vodstvo. U slučaju koji analiziram spomenuta uloga je pripala CNT-u, kao najvećoj proleterskoj klasnoj organizaciji. Kao što ćemo vidjeti, spomenuti sindikat je, zbog činjenice da je u svojim redovima okupljao najveći broj revolucionarnog proletarijata, čitavom pokretu davao političko usmjerenje. Upravo spomenuta uloga političkog vodstva je krucijalna u procesu očuvanja revolucionarnih dosega. Stoga ću u nastavku veliku pažnju posvetiti upravo ovom aspektu.

Nakon što sam analizirao i ustvrdio da je u Španjolskoj, na područjima gdje je ustanak generala ugušen, 19. srpnja 1936. došlo do proleterske klasne revolucije i reorganizacije društva na revolucionarnim principima istražit ću i prikazati proces kontrarevolucije koji je nastupio, te izolirati faktore za koje utvrdim da su navedeno omogućili.

6. Kontrarevolucija

U ovom dijelu ću predstaviti razvoj reakcije na revolucionarne događaje. Točnije, predstavit ću razvoj kontrarevolucionarne situacije, aktere koji su tome sudjelovali, njihove razloge, ali i faktore koji su omogućili razvoj situacije u navedenom pravcu. Fokusirat ću se na proces konsolidacije političke moći proletarijata, reakciju međunarodne politike na događaje u Španjolskoj i, zaključno, prikazat ću proces reizgradnje buržoaske republike. Pritom ću se, od gore spomenutih teorija revolucije, referirati najviše na marksističku teoriju i, u manjem dijelu, na De Fronzovu teoriju. Konkretno, u dijelu posvećenom međunarodnoj reakciji na španjolske događaje pošto spomenuta teorija upravo međunarodnu reakciju navodi kao jedan od krucijalnih faktora za uspjeh ili neuspjeh revolucije. S druge strane, marksistička teorija veliku pažnju posvećuje konsolidaciji političke moći nakon revolucionarnog prevrata.

6.1. Pitanje političke moći

U prethodnom poglavlju se moglo vidjeti kako je nakon 19. Srpnja 1936. došlo do *de facto* propasti državne vlasti i državnih organa na području Katalonije čije je mjesto potom popunjeno spontano nastalim municipalnim organizacijama, milicijama i ekonomskoj organizaciji na bazi kolektivnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju. Time je, efektivno, stvorena baza buduće izgradnje novog društva. Ipak, za osiguranje revolucionarnih dosega kao jedan od najvažnijih faktora postavlja se pitanje konsolidacije političke moći na prostoru na kojem su snage revolucije prevladale. Pitanje konsolidacije političke moći zauzima zamjetno mjesto u marksističkoj teoriji revolucije i društva pošto, prema njoj, tek nakon konsolidacije iste, klasa koja ju je netom osvojila može osigurati i egzistenciju revolucionarnih dosega. Drugim riječima, tek nakon što osigura svoju političku dominaciju na određenom položaju, klasa koja je revolucijom uspostavila svoju vladavinu može osigurati svoju društvenu dominaciju. Riječima Vladimira Lenjina:

„Država je organ klasne vladavine i proletarijat ne može oboriti buržoaziju ako prije ne osvoji političku vlast , ako ne uspostavi svoju političku vladavinu, ako ne pretvori državu u proletarijat organiziran kao vladajuću klasu...„[72]

Pitanje političke moći predstavlja pitanje u kojem odlučujuću ulogu odigrava revolucionarna partija, u ovom slučaju CNT-FAI. Kao što smo mogli vidjeti, nakon neuspjelog ustanka generala, i borbi koje su uslijedile dolazi do kolapsa političkih i ostalih organizacija Katalonije. Još istog dana Luis Companys, predsjednik Katalonije, pitao je da mu se pošalje CNT-ova delegacija. Na sastanak su poslani Juan Garcia Oliver, Buenaventura Durruti i Diego Abad de Santillan koji su, prema izjavi očevica, došli s puškama i još prekriveni prašinom i krvlju od netom završenih borbi.[73]

Sastanak se održao u zgradi Generalitata, Companys je delegatima nakon kratkog pozdrava saopćio slijedeće:

„Danas ste vi gospodari ovog grada i Katalonije. Porazili ste ustanak i sve je u vašim rukama, ukoliko me ne želite na mjestu predsjednika Katalonije dovoljno je da samo kažete i ja ću odstupiti. Ukoliko, s druge strane, mislite da bih svojim prestižom i iskustvom mogao pomoći vašoj borbi možete računati na moju lojalnost kao čovjeka i političara koji iskreno želi vidjeti Kataloniju na čelu najrazvijenijih socijalnih država.(prev.a.)„[74]

U isto ovo vrijeme Companys je pozvao i predstavnike stranaka Narodnog Fronta na sastanak no, oni su u drugoj sobi čekali odluku CNT-ovih delegata na Companysovo pitanje- što pokazuje realnu političku snagu koja je u ovom trenutku bila u rukama CNT-a.
Samim pitanjem su ostali iznenađeni čak i delegati, Abad de Santilan je kasnije rekao kako je Companys situaciju vidio puno realnije od njih i da su oni tek tada postali svijesni da oni (CNT-FAI) *de facto* drže situaciju u svojim rukama. Situacija u Barceloni je njemu bila vrlo jasna. Generalitat i sama španjolska republika mogli su računati na oko 5000 ljudi iz policije, no, situacija drugdje u Španjolskoj je pokazala da je njihova lojalnost u puno slučajeva bila

---

[72] Vidi: Lenjin, V. I. *Država i revolucija : učenje marksizma o državi i zadaće proletarijata u revoluciji.* Zagreb : Kultura, 1947.

[73] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[74] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str. 107.

upitna. Vojska je prestala postojati, časnici koji su sudjelovali u ustanku su ili uhapšeni ili mrtvi, a vojnici su ili pobjegli kućama ili se pridružili radnicima.

S druge strane, CNT-FAI (bez ostalih proleterskih organizacija) je mogao okupiti oko 400 000 ljudi samo na prostoru Barcelone i njenih predgrađa dok su, prema vlastitoj procijeni, na raspolaganju imalo oko 40 000 komada lakog naoružanja.[75] Usprkos navedenom prijedlogu, delegati CNT-a su odgovorili da oni sami ne mogu ništa reći, te da će Companysa o svojoj odluci obavijestiti nakon sjednice delegata lokalnih komiteta CNT-a Katalonije. Tu večer održan je spomenuti sastanak na kojem je oko 2000 delegata raspravljalo što učiniti s političkom moći koja im je već bila u rukama. Prema izjava očevidaca,[76] vođeni idejom demokracije i političkog pluralizma, na sastanku delegati odlučuju da je potrebno osnovati zajedničko demokratsko antifašističko tijelo koje bi organiziralo obranu i život u Kataloniji- Centralni koimtet Antifašističkih Milicija. U ovom tijelu, od petnaest mjesta pet su zauzeli delegati CNT-a a ostala su bila raspodjeljena između svih antifašističkih snaga, od revolucionarnih, preko centralističkih u vidu PSUC-a do liberalnih i predstavnika fiktivnog Generalitata. Iako su delegati CNT-FAI-ja, mislili da na ovaj način izbjegavaju mogućnost uvođenja diktature svoje organizacije zapravo se radilo o ne- shvaćanju političke situacije. U trenutku kada su realno bili jedini gospodari čitavog života u Barceloni i Kataloniji anarhisti su se odlučili, iz straha od vlastite diktature, nekonsolidirati političku vlast koju je proletarijat netom osvojio. Realno, na ovaj je način CNT čitavom pokretu proletarijata dao politički smijer. No, on nije išao prema konsolidaciji politike moći proletarijata nego je odlučeno osnivanje novog tijela po uzoru na parlament s političkim strankama. Konkretno, to je značilo odlučivanje za antifašističku obranu republike i odustajanje od revolucionarnih dosega proletarijata, iako tada ova odluka nije shvaćena na ovaj način.

U ovom trenutku, Španjolska revolucija je već doživjela svoj prvi i najjači udarac- kada je vlast već bila u rukama revolucionarnog proletarijata njegovi predstavnici nisu napravili i posljednji korak ka konsolidaciji političke moći proletarijata, nego su se odlučili za

[75] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.107.

[76] Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

reizgradnju političkih tijela parlamentarne republike. Naime, osnivanjem gore opisanog tijela, koje se bavilo svim pitanjima Katalonije, od sigurnosnih pitanja do komunalnih zadaća, u kojem su bili predstavnici političkih stranaka otvoren je prostor za ponovnu izgradnju netom srušene buržoaske republike. Što je i ostvareno ubrzo, u studenom 1936.[77] je ponovno oformljen Generalitat koji je zamijenio dotadašnji komitet milicija. Time je i službeno politička moć, koja se netom našla u rukama proletarijata, izgubljena.

Iako nije preuzeo političku moć, katalonski proletarijat, je još uvijek držao situaciju pod svojom kontrolom zahvaljujući odlučnosti i oružanoj moći. Ipak, kao što će vrijeme pokazati, navedeno samo po sebi nije dovoljno za uspješnu revolucionarnu preobrazbu društva. Slična situacija se u Madridu već počela događati. Naime, nakon što je madridski proletarijat porazio ustanak generala u gradu je također vladala revolucionarna atmosfera čija promjena počinje od odlaska najrevolucionarnijeg dijela proletarijata na front. Slična situacija će se, odlaskom revolucionarnog proletarijata na front, mahom Aragonski, dogoditi i u Kataloniji. Navedeno pokazuje koliko je fatalna greška učinjena 19. srpnja kada je delegacija CNT-FAI odbila političku moć koja im se našla u rukama.

Prikazao sam kako je u Španjolskoj nakon generalnog ustanka došlo do gušenja republike nakon gašenja njenog represivnog aparata. Uslijed raspada svih komunalnih i ostalih organa i službi države došlo do njihova mijenjanja novom strukturom. U prvim mjesecima nakon rata, španjolski proletarijat je sam organizirao obranu, proizvodnju i opskrbu na revolucionarnim principima, najviše na području Katalonije. Ovdje je to bilo moguće zbog mješavine raznih faktora, od revolucionarnosti i koncentracije proletarijata do činjenice da je Katalonija uživala autonomiju. Činjenica da je revolucija i revolucionarno raspoloženje u Madridu prestalo gotovo istovremeno s odlaskom naoružanog proletarijata na front pokazala je također da je samo oružani proletarijat mogao održati revolucionarno raspoloženje. Ali, isto tako, pokazala je i koliko je fatalna greška učinjena 19. srpnja kada je delagcija CNT-FAI odbila političku moć koja im se našla u rukama. Iako je u Barceloni, zbog brojnosti članstva revolucionarnih organizacija vladala drugačija atmosfera od ostatka

[77] Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now.* (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)

Španjolske ubrzo će se vidjeti posljedice odluka donesenih u prvim danima nakon revolucije. Vidjeli smo kako je zapravo politička vlast vraćena u ruke zajedničkog tijela svih antifašističkih stranaka i organizacija. Stoga ću u slijedećem poglavlju analizirati daljnji razvoj situacije i reizgradnju državnog aparata republike.

6.2. Ponovna formacija Generalitata i transformiranje Centralnog komiteta Antifašističkih milicija

Nakon što je španjolski proletarijat proveo revoluciju, njegovi politički predstavnici u vidu CNT-a su se odlučili za formiranje Centralnog komiteta antifašističkih milicija kao vrhovnog političkog tijela na teritoriju Katalonije. Ipak, pošto Generalitat nikada nije i formalno rasformiran, te je svim antifašističkim strankama i organizacijama dozvoljen nastavak djelovanja, to je stvorilo situaciju dvojne moći. S jedne strane postojao je fiktivni Generalitat i centralna vlada u Madridu, koja ga je podržavala, i s druge strane, CK Antifašističkih milicija i municipalne organizacije proletarijata, te njegove milicije. Opisana situacija je stvorila privid suživota između proletarijata i njegovih političkih predstavnika, s jedne strane, te sitne buržoazije i njenih političkih predstavnika s druge strane. Ovakva situacija se opravdavala potrebom za jedinstvom snaga na antifašističkoj strani. Ovo je rezultiralo paradoksalnom situacijom u kojoj je revolucionarni proletarijat, u svrhu poraza fašističke prijetnje, trebao stvoriti široku frontu s političkim predstavnicima svojeg klasnog neprijatelja – snaga buržoaske republike i onih koje su kroz kolektivizaciju upravo izvlastili. Ovakav pristup ima maksimu održanja *statusa quo* i spašavanja liberalne republike nasuprot fašističkoj prijetnji. Upravo u tome i jest sadržan paradoks pošto je revolucionarni proletarijat, u razdoblju prije ustanka generala, stremio upravo uništenju liberalne republike. Iako je CNT, kao najmasovnija politička organizacija proletarijata prihvatila ovakav stav s vjerom u uništenje fašizma, praktično on je služio pacifizaciji proletarijata i odricanju od revolucionarnih dosega.

Stoga se već manje od dva tjedna nakon gušenja ustanka generala u Barceloni i propasti moći Generalitata Esquerra okreće ponovnoj formaciji istoga. U tu svrhu Esquerra šalje poziv svim zainteresiranim strankama za sudjelovanje u radu Generalitata koji je formalno i dalje bio vrhovno političko tijelo u Kataloniji. CNT taj poziv odbija, no prihvaća

ga PSUC[78] u čije redove, u prvim tjednima nakon revolucije, zbog njihove umjerene politike, pristupa velik broj pripadnika sitne buržoazije koji na taj način traže zaštitu od revolucionarnog proletarijata.

31. srpnja 1936. se ponovno formira Generalitat u čijem su sastavu zastupljeni predstavnici Esquerre i PSUC. No, ovaj pokušaj formacije Generalitata je propao pošto CNT, na vijesti o ponovnoj formaciji Generalitata i o ulasku PSUC-a u isti šalje delegaciju Companysu s prijetnjom da ukoliko ne rasformira tek okupljeni Generalitat da će oni to učiniti umjesto njega. Iz straha od moći proletiraja i straha od mogućeg otvorenog sukoba, koji bi u ovom trenutku rezlutirao uništenjem Generalitata Companys pristaje na kompromis i Generalitat se ipak sastavlja ali bez predstavnika PSUC-a. U isto vrijeme PSUC-ov predsatvnik u CK Antifašističkih milicija je izbačen pod optužbom da o svojim planovima o ulasku u Generalitat nije obavijestio ostale članove CK.

Iz opisane situacije je vidljivo nekoliko stvari. Prvenstveno, namjere liberalnih stranaka da ponovno formiraju Generalitat i na taj način smanje utjecaj revolucionarnih organizacija dok s druge strane ovdje možemo isto tako vidjeti da CNT tvrdoglavo ostaje pri namjeri da se Generalitat ne rasformira i službeno – za što je ovo svakako bila prilika.

Nekoliko tjedana nakon ovog incidenta Companys ponovno poziva delegaciju CNT-FAI na sastanak na kojem im saopćava da je situacija i dalje u njihovim rukama i da će on učiniti kako oni budu htjeli, ali im savjetuje da, ukoliko žele dobiti vojnu pomoć od Francuske ili Velike Britanije moraju zadržati pojedine forme i političku sliku. Sukladno tome, predlaže rješenje prema kojem bi se ponovno oformio Generalitat u kojem bi bio zastupljen i CNT, te u kojem bi on bio premijer.[79] Prema navodima Abad de Santillana, CNT-ova stručnjaka za ekonomiju i jednog od aktera spomenutih događaja pritisci za raspuštanje CK Antifašističkih milicija i njegovu formalnu zamjenu s Generalitatom dolazili su i iz smjera centralne vlade u

[78] PSUC-Partit Socialista Unificat de Catalunya (Ujedinjena socijalistička partija Katalonije), osnovana 1936. nakon proglašenja autonomije Katalonije i primljena u punpravno članstvo Treće internacionale kao predstavnica iz Katalonije, slično kao i KP Španjolske provodi naloge dobivene od Kominterne, vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[79] Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

Madridu. Pošto je Katalonija i dalje uživala autonomiju, centralna vlada nije imala pravnu osnovu za miješanje unutar političkih prilika u Kataloniji. Stoga se, da bi lakše kontrolirala političke prilike u regiji, ali i spriječila daljnji razvoj revolucionarne situacije poslužila onim sredstvima koja su joj bila na raspolaganju. Stoga je delegatima saopćeno da dok se ne rasformi CK Antifašističkih milicija i dok na njegovo mjesto ne stupi Generalitat da im vojna i financijska pomoć od centralne vlade neće stići.

26. rujna 1936., dva mjeseca i tjedan dana nakon što je proletarijat porazio ustanak generala u Kataloniji i *de facto* preuzeo političku moć u svoje ruke Generalitat je obnovljen, a CK Antifašističkih milicija, revolucionarno tijelo obrane, je rasformirano. Na mjesto katalonskog premijera došao je Jose Tarradellas, CNT je dobio tri ministarska mjesta, od mogućih dvanaest- Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo obrazovanja i Ministartsvo opskrbe.[80] Osim CNT-a u ovaj sastav vlade Katalonije ušli su i POUM koji je dobio Ministartsvo pravde i PSUC koji je dobio dva ministarstva, javnih službi i rada. Ostali ministri, njih petorica su bili iz liberalnih i lijevo liberalnih stranaka i Katalonske republikanske stranke (ERC).

Time je politička moć katalonskog proletarijata, koja je 19. srpnja *de facto* bila u njihovim rukama, na ovaj način, i *de facto* i službeno, prešla natrag u ruke političkih predstavnika sitne buržoazije i protivnika revolucionarne preobrazbe društva. Ipak, ovime nije i potpuno prestala dvojnost političke moći u Kataloniji, *Patrullas de Control*, naoružane gradske radničke patrole zadužene za održanje reda i mira, nastale u prvim danima revolucije još su uvijek postojale i djelovale kao organi reda i mira u gradovima. Osim njih i dalje su postojale milicije CNT-a i ostalih revolucionarnih organizacija na aragonskom frontu. Osim ovih organizacija, i dalje je postojala čitava mreža revolucionarnih municipalnih organizacija koje su se brinule o proizvodnji, obrani, transportu i slično.

Stoga ne čudi da je jedan od prvih dekreta novooformljenog Generalitata, izdan devetog listopada 1936. naredio rasforimiranje ovih vijeća i njihovu zamjenu starim administrativnim organizacijama. Nakon ponovnog formiranja Generaliteta i vraćanja političke moći u ruke buržoazije slijedeći korak ka uništenju dvojne političke moći i

[80] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

revolucionarnih dosega nastupit će ulaskom CNT-a u centralnu vladu u Madridu kojim se s jedne strane pokušao pacifizirati proletarijat, a s druge strane, dati politički legitimitet novoformiranoj republiki. Ova odluka je uvelike uvjetovana međunarodnom reakcijom na revolucionarne događaje u Španjolskoj. Stoga ću u slijedećem poglavlju prikazati kako je međunarodna situacija utjecala na razvoj političke situacije u Španjolskoj.

6.3. Međunarodna situacija

U ovom podpoglavlju analizirat ću i istražiti međunarodni kontekst koji je popratio revolucionarne događaje iz Španjolske. Kao što sam u uvodnom dijelu i naveo, od teorija revolucije koje sam prilikom svojeg istraživanja koristio De Fronzova teorija je međunarodni kontekst svrstala među jedan od pet faktora prema kojima se može zaključiti hoće li pojedina revolucija svoju političku moć zadržati ili izgubiti. I u slučaju teme kojom se bavim, međunarodna situacija i kontekst na međunarodnoj političkoj sceni se pokazala kao jedan od faktora koji su snažno utjecali na razvoj događaja nakon revolucije. Stoga ću analizirati i predstaviti međunarodnu političku situaciju, glavne aktere iste, razloge i smijer njihova djelovanja, te način na koji se isto odrazilo na razvoj događaja u Španjolskoj. Nadalje, upravo je ovaj aspekt vrlo bitan pošto su u njemu sudjelovali isti akteri koji su, niti četiri godine nakon događaja koje analiziram, bili glavni akteri najvećeg ratnog sukoba u povijesti čovječanstva- drugog svjetskog rata. Međunarodni kontekst u kojem se zbila proleterska revolucija u Španjolskoj i Kataloniji je uvelike obilježen usponom i ekspanzionizmom nacizma i fašizma u Europi, te tkz. politike popuštanja Velike Britanije i Lige naroda. Konkretno, uslijed njemačke i talijanske ekspanzije Liga naroda je tražila dogovor sa spomenutima u svrhu izbjegavanja novog europskog rata. U slučaju Španjolskog građanskog rata, ova politika se ogledala u formiranju komiteta za neintervenciju koji je formiran na samom početku rata. S druge strane, političke prilike u Europi, u međuratnom periodu, obilježene su i antagonizmom između SSSR- a i Lige naroda, napose Velike Britanije i SAD-a, te pokušajima SSSR- a da spomenute antagonizme smiri i sklopi sporazum o uzajamnoj pomoći s zapadnim silama. Ovaj aspekt međunarodne politike je slijedeći faktor koji je snažno obilježio Španjolski građanski rat. Stoga ću se fokusirati, primarno, na dva navedena aspekta europske politike.

Ubrzo nakon početka rata, Francuska, koja je inicijalno pomagala vladu Narodnog fronta ali nakon snažne opozicije od toga odustaje, predložila je formiranje dogovora o ne intervenciji u španjolski sukob. Navedeni dogovor je od strane Francuske potpisan 7. kolovoza 1936. godine. Tada su ga već potpisale Velika Britanija, Čehoslovačka i još pojedine europske zemlje. Prema njemu je proglašen embargo na uvoz oružja i opreme u Španjolsku za bilo koju stranu. Da bi se navedeno poštivalo oformljena je i neintervencijska komisija u koju su ušle s vremenom i Njemačka i Italija i SSSR. Ugovor je sastavljen iz straha da bi intervencija stranih sila na strani republike dala Hitleru i Mussoliniju povod za opći rat u Europi, te je kao takav sačinjavao dio politike popuštanja. Realno, navedeno je značilo da Hitler i Mussolini u Španjolski sukob šalju trupe i opremu, ali u svojstvu dobrovoljaca u sastavu Legije stranaca. Razlozi za takvu politiku, napose Velike Britanije, su kompleksni i protežu se od činjenice da Velika Britanija još nije bila spremna za rat do činjenice da se Velika Britanija bojala da bi u slučaju rata SSSR iskoristio novonastalu situaciju za promjenu političkih odnosa u Europi i mobilizaciju proletarijata za novi val revolucija u Europi i svijetu. Navedeno je evidentno iz izjava aktera diplomacije. Tako je Chamberalinov glavni savjetnik u ljeto 1938. izjavio da su upravo Velika Britanija i Njemačka, izgrađene na nacionalnom principu, trenutno dvije zemlje u kojima najviše vlada red dok je s druge strane boljševizam primjer anarhije i bezvašća, te da je stoga bitno zadržati pod svaku cijenu mir između ove dvije sile pošto bi od rata profitirao jedino SSSR . Isto tako, u svojem izvještaju za State Department podnesenom 23. kolovoza 1936., američki ambasador William Bullitt piše da „jedino Rusi imaju interese za novi rat u Europi pošto bi on završio globalnom revolucijom i pobjedom Staljina.(prev.a.)„[81]

Možemo vidjeti da tadašnje snažne kapitalističke sile kao glavnu opasnost po sebe i za održanje *statusa quo* vide mogućnost opće revolucije u Europi i svijetu- koja im, zbog mobilizacije proletarijata i postojanja Kominterne, predstavlja realan strah. S druge strane, možemo vidjeti kako glavne buržoaske sile u fašizmu i nacizmu ne vide neprijatelje nego političke snage koje su u zemljama s jakom proleterskom mobilizacijom uspjeli održati *status quo* u polju privatnog vlasništva. Stoga im, u ovom razdoblju, ne predstavljalju niti prijetnju niti neprijatelje. Konkretno, spomenuto se ogleda i u primjeru ponašnja britanske flote

[81] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

stacionirane u Gibraltaru na samom početku ustanka generala. Tako Antony Beevor u svojoj knjizi navodi slijedeći transkript poslan od njemačkog atašea Voelckera u Španjolskoj, naslovljen na 20. srpnja 1936.:

> „Što se tiče Engleske, primjetili smo da englezi opskrbljuju pobunjenike s municijom preko svoje luke u Gibraltaru, te nas je zapovjednik britanske krstarice čak obavijestio o pomicanju ruskih brodova s naoružanjem prema španjolskim lukama. (prev.a.) „[82]

Uzmemo li u obzir, uz navedeno politiku u Europi, činjenicu da je većina kolektiviziranog kapitala u Španjolskoj bila u vlasništvu tvrtki iz Velike Britanije i Francuske, te činjenicu da frankistička strana ne samo da nije zadirala u pitanje vlasništva nego je i terorizirala radništvo možemo zaključiti da zapadnim demokracijama, nije u interesu pomagati anti franksitičku stranu u sukobu, napose ne nove revolucionarne oblike vlasti. Navedeno se ogleda i iz izjave koju je Joan Ferrer, CNT-ov član ekonomskog komiteta dobio od vlasnika kolektiviziranog rudnika tijekom pregovora oko kolektivizacije u Parizu 1936.:

> „Radije ćemo izgubiti tri- četiri godine proizvodnje znajući da ćemo kad- tad povratiti vlasništvo. Kada vas pobijede Frankove trupe mi ćemo dobiti rudnike natrag. (prev.a.)“[83]

S druge strane, SSSR- u također nije odgovarala revolucija u Španjolskoj niti izravna intervencija u španjolski sukob. Naime, SSSR je pokušavao, od ranih 30ih u Europi stvoriti savez protiv rastuće nacističke prijetnje. Nakon što je propalo nekoliko pokušaja sklapanja saveza s istočnoeuropskim zemljama SSSR se okreće zapadu. Do početka rata u Španjolskoj mu je uspjelo sklopiti savez jedino s Francuskom gdje je na vlasti bio Narodni front i Čehoslovačkom. 1936. pregovori oko formacije Narodnog fronta s laburističkom strankom u Velikoj Britaniji su već započeli. Isto tako, SSSR je htio svoj postojeći savez s Francuskom upotpuniti i savezom s Velikom Britanijom. Jedan od načina da se prekine s godinama antagonizama je da se prestane zaplašivati zapadne saveznike s revolucionarnom politikom. U tu svrhu Kominterna, na svojem sedmom kongresu 1935.[84] proglašava kao glavni zadatak svjetskog proletarijata obranu demokracije od fašizma. To, konkretno, znači odustajanje od dotadašnje revolucionarne retorike i politike partija članica Kominterne i njihovu zamjenu

---

[82] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.73.

[83] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str.576.

[84] Vidi: Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967. Str.363.

politikom Narodnih frontova svih demokratskih snaga protiv fašizma. To konkretno znači da se komunističke partije i partije pridružene Kominterni predstavljaju kao snaga sposobna zaustaviti fašizam, a u isto vrijeme i bitnog saveznika u sukobu s fašizmom. Ovi napori SSSR- a ogledaju se i u promjeni retorike i politike prema Ligi naroda, koja je dotad stmatrana sredstvom imperijalne subordinacije u Europi. Sukladno novoj politici SSSR započinje proces približavanja Ligi naroda.

Konzekvencijalno, Kominterna, koja funkcionira kao produžena ruka sovjetske diplomacije u svijetu, traži od svojih članica da formiraju Narodne frontove svih lijevih i liberlanih stranaka protiv fašizma. Sovjetski savez, s jedne strane želi sklopiti sporazume s zapadnim demokracijama, a s druge strane, ne želi dati Hitleru povoda za rat. Stoga si SSSR ne može dopustiti da ga zapadni saveznici identificiraju s istim onim pokretima i klasama koji su im, vidjeli smo, najveći trn u oku. Stoga Kominterna naređuje svojoj španjolskoj (PCE) i katalonskoj (PSUC) sekciji da se ograničie na obranu demokratske republike i predstave španjolski građanski rat kao isključivo antifašistički i fašistički sukob.[85] Navedena situacija rezultira činjenicom da od početka španjolskog sukoba KP Španjolske i PSUC, obje članice Kominterne, predstavljaju španjolsku revoluciju kao buržoasku revoluciju, a ne proletersku, što je vidljivo iz mnogih dokumenata kao npr iz službene izjave Jesusa Hernandeza, direktora službenog glasila KP Španjolske, *Mundo Obrero*, koji 7. kolovoza 1936. na press konferenciji za strane novinare navodi:

„Mogu vam iskreno reći da proleterska revolucija nije niti u planovima niti u mislima španjolskih radnika. Naša je stranka ponovila to više puta putem našeg sekretara Josea Diaza, Pasionarie i naših novina. (prev.a.)“[86]

Također, primjera radi, naslovnica *Mundo Obreo* od 19. srpnja 1936. glasila je:

„Živjela demokratska republika! (prev.a.)“[87]

Iz navedenih razloga spomenute stranke sudjeluju u ponovnoj formaciji krnje republike i formiranju konvencionalne armije po uzoru na klasične buržoaske vojske i

[85] Vidi: Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967. Str.366.-367.

[86] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[87] Ibid.

razoružavanju proletarijata. Osim toga, svojim velikim anagažmanom na navedenom polju, te uz pomoć prisutnog sovjetskog utjecaja na politiku putem oružja i diplomacije, žele u svojim rukama konkretizirati najvažnije pozicije u vojsci i policiji kako bi putem njih daljnje utjecali na prilike u zemlji, napose na discipliniranje proletarijata.

Izgradnja vojske, policije i tajnih službi na teritoriju Španjolske omogućena je slanjem agenata OGPU-a (tajne policije SSSR-a)[88] koji su trebali osigurati diskretnu neutralizaciju revolucionarnih elemenata u političkom životu španjolske republike čime bi se smanjila mogućnost antagoniziranja odnosa SSSR- a i Francuske i Velike Britanije.

Međunarodna politička situacija u okviru koje se odigrala španjolska proleterska revolucija je, kao što sam prikazao, prema samoj revoluciji bila hostilna. S jedne strane, Velika Britanija i Francuska, u strahu od mobilizacije proletarijata u svojim zemljama, ne žele pomoći revolucionarne snage u španjolskom sukobu. S druge strane, jedina zemlja čijoj se pomoći Španjolska revolucija mogla nadati, SSSR, kao što sam prikazao, nije imao nikakvih razloga da podržava revolucionarne pokrete u Europi ili svijetu i na taj način poveća jaz između sebe i potencijalnih zapadnih saveznika pred nadirućom fašističkom prijetnjom. Iz navedenih razloga, uskoro se u španjolskom lojalističkom taboru rađa ideja o potrebi predstavljanja revolucije kao rata šprotiv fašizma i ponovne reizgradnje republike sa pripadajućim državnim aparatom. U korijenu ovakvog razmišljanja je bila vjera da će Liga naroda, ukoliko se revolucija u Španjolskoj uguši i ovaj sukob predstavi kao isključivo antifašistički, rat ukinuti politiku neintervencije i ukinuti Komitet za neintervenciju. Spomenuta ideja se bazira na ideji da će Liga naroda morati intervenirati u sukoba na strani republike kada se republika opet formira.

S druge strane, SSSR će učiniti sve u njegovoj moći da španjolska proleterska revolucija krene putem reizgradnje parlamentarne buržoaske republike. S jedne strane, revolucionarni proletarijat, vođen CNT-om ne želi odustati od revolucionaranih dosega, dok, s druge strane snage reakcije na revoluciju, vođene s PCE i PSUC žele prestati s kolektivizacijom i sudjelovati u reizgradnji državnog aparata. Navedena situacija rezultirat će sukobom na spomenutoj linji s jedne strane, dok, s druge strane, u ovoj situaciji dolazi i do sukoba unutar samog CNT-a između članstva koje je revolucionarno nastrojeno i vodstva koje

[88] Vidi: Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967. Str.368.

se sve više približava liberalnim snagama. Slijedeći korak ka gušenju španjoske proleterske revolucije nastupit će ulaskom CNT-a u centralnu vladu u Madridu. Kao što ću u slijedećem poglavlju prikazati, ovo će se biti uvjetovano nadom u dobivanje opreme i naoružanja.

6.4 CNT ulazi u centralnu vladu

Nakon što je ponovno oformljen Generalitat i okrnjena vlast u Kataloniji, žarištu revolucionarnih zbivanja, slijedeći korak u postizanju sličnog konsenzusa na nacionalnoj razini je bio ulazak CNT-a u centralnu vladu u Madridu. Time bi bila učvršćena pozicija prema ratu kao antifašističkom ratu svih snaga nasuprot revolucionarnom ratu proletarijata. Ovaj korak je bio potreban centralnoj vladi pod rukovodstvom Larga Caballera pošto bez podrške CNT-a nisu mogli imati konsenzus o ratu protiv fašizma i pošto bi se na taj način jasno odaslao signal španjolskom proletarijatu da se odustaje od revolucije i da na njeno mjesto stupa rat protiv fašizma. S druge strane, CNT-u je, nakon što nije svoju moć učvrstio dok je mogao, ovo predstavljalo gotovo jedinu mogućnost ukoliko su htjeli dobiti naoružanje i opremu za svoje jedinice na aragonskom frontu. Osim navedenog CNT je, u novoj situaciji, računao da će ulaskom u vladu biti u poziciji da zaštiti svoje revolucionarne dosege. Ponajprije Komitet obrane Aragona koji je ostao još jedini živi primjer revolucionarne tranformacije društva na razini pokrajine.

Tijekom inicijalnih pregovora o ulasku u vladu CNT-u je bilo ponuđeno jedno ministarsko mjesto što su delegati nacionalne organizacije i prihvatili. Ipak, na plenumu delegata regionalnih organizacija, održanom 3. rujna 1936. [89] taj prijedlog je odbijen. Na istom plenarnom sastanku sastavljen je protuprijedlog vladi kojim se predlaže formiranje Nacionalnog vijeća obrane, demokratskog revolucionarnog tijela kojim bi se koordinirala obrana i vojna pitanja, ali ne i pitanje poslijeratnog društvenog uređenja, navedeno je vlada u Madridu odmah odbila. Spomenuto pitanje je pokrenulo žustru raspravu unutar redova CNT-a između vodstva nacionalne organizacije i članstva. Ovdje možemo također primjetiti prve diskrepancije između vodstva CNT-a na nacionalnoj razini i članstva CNT-a koje je zbog strukture organizacije bilo zastupljeno na plenarnim sastancima. U tu svrhu je sazvana nova

[89] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

plenarna sjednica za 28. rujna 1936. na kojoj se Horacio Prietro, tajnik nacionalne organizacije, o pitanju prijedloga upućenog vladi od strane članstva CNT-a rekao slijedeće:

> „Vašem prijedlogu manjka realizma, osobito ako uzmemo u obzir strane sile i internacionalni aspekt rata. (prev.a.)...Molim delegate da prekinu toliko puno skrupula, moralnih i političkih da prihvate realnost i brzo djeluju. (prev.a.)“[90]

Ipak, na ovoj plenarnoj sjednici nije došlo do promjene mišljenja članstva, te se samo ponovno predložilo formiranje Nacionalnog vijeća obrane u sastavu pet delegata CNT-a, pet delegata UGT-a i po jedan delegat iz svake stranke Narodnog fronta. Ovaj prijedlog, svojevrsna sinteza između vlade i revolucionarnog savjeta je također odbijena od strane vlade u Madridu. Prema svjedočanstvu Mariana Caradona, jednog od članova nacionalnog vijeća CNT-a Largo Caballero im je na tom sastanku rekao slijedeće:

> „Ukoliko bismo se složili oko vašeg prijedloga, mi bismo, efektivno bili na razini hunte iz Burgosa (ustanička vlada op.a.). Time bismo izgubili svoju najjaču kartu- postojanje republike. Stoga zaboravite svoje skrupule i odredite svoje predstavnike u vladi i ja ću se pobrinuti da se pomogne vašim kolektivima i da svi jednako sudjeluju u raspodijeli oružja. Na taj način komunisti, koji su vaš najveći strah, neće imati priliku ucijenjivati svih pomoću ruskog oružja. (prev.a.)“[91]

Na slijedećoj plenarnoj sjednici CNT-a, održanoj 18. listopada 1936. postignut je konsenzus oko ulaska u vladu. Time je učinjen daljnji korak ka uništenju revolucionarnih dosega i pacifizaciji CNT-ova članstva. 4.studenog 1936. je oformljena nova centralna vlada Larga Caballera. Nakon dugih pregovora u ovaj saziv vlade četiri ministra iz CNT-a; Juan Garcia Oliver – Ministarstvo pravde, Juan Lopez – Ministarstvo trgovine, Federica Montesseny – Ministarstvo zdravlja i javne pomoći, te Juan Peiro – Ministarstvo industrije.[92] U ovoj vladi su bili još zastupljeni i KP Španjolske, PSOE, katalonski i baskijski nacionalisti i liberalni republikanci. CNT je svoju odluku o ulasku u vladu opravdavao činjenicom da je za

[90] Ibid.

[91] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[92] Ibid.

pobjedu antifašističkih snaga potrebno jedinstvo svih antifašističkih snaga što je ova vlada trebala i pokazati.

Iz navedenog kuta gledišta ova vlada zaista i jest pokazala antifašističko jedinstvo, a pošto su fašističko-reakcionarne snage ustale protiv republike ovo je bila i vlada nacionalnog jedinstva. No, ovo gledište podrazumijeva da su sve strane koje su zastupljene u vladi nacionalnog jedinstva sporazumne oko jednog cilja, u ovom slučaju zaštite Španjolske republike. Drugim riječima, ovo je značilo CNT-ovo odustajanje od revolucije i odustajanje od revolucionarnih dosega u vidu kolektivnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju, revolucionarnih municiplanih organizacija i demokratski ustrojenih milicija. Kao što smo vidjeli, CNT-ova koncesija i konsezus oko ulaska u vladu je postignut u vjeri da će taj čin imati povoljnog utjecaja na promjenu međunarodne politike po pitanju Španjolskog građanskog rata. Svojevoljno odustajanje od revolucije, koje je u ovom trenutku već evidentno, bilo je uvjetovano, osim činjenicom da se u pravom trenu nije kristalizirala politička moć u rukuma proletarijata, i stranim silama.

Također, u gore opisanim događajima, mogli smo vidjeti i jednu činjenicu koja će kasnije još više doći do izražaja- pojavu diskrepancije između vodstva CNT-a i članstva. Naime, iako je vodstvo, u vidu čelništva nacionalne organizacije, spremno odustalo od revolucije, bilo je potrebno, kao što smo vidjeli, stanovito vrijeme dok članstvo, u vidu delegata lokalnih organizacija, nije prihvatilo tu odluku. Iz navedene diskrepancije evidentna je pojava nepovjerenja revolucionarnog proletarijata naspram političkih odluka vodstva CNT-a. Navedeno proizlazi iz činjenice da proletarijat nije htio prepustiti revoluciju koju je prije niti dva mjeseca proveo svojim snagama. Daljnja diskrepancija na ovom pravcu će se nastaviti i kulminirati u događajima iz svibnja 1937. Nakon opisanih događaja revolucionarna zbivanja postat će vezana, gotovo isključivo na prostor Katalonije i Aragona, dvije pokrajine gdje je još uvijek velika koncentracija naoružanog i organiziranog proletarijata.

Stoga će slijedeći korak u gušenju revolucije biti upravo razoružavanje revolucionarnog proletarijata i ponovno stvaranje represivnog aparata države.

6.4. Razoružavanje proletarijata i reizgradnja represivnog aparata

Ponovnom formacijom Generaliteta u Kataloniji i ulaskom CNT-a u centralnu vladu u Madridu Španjolska revolucija je *de facto* završena u svrhu poraza fašističkih snaga i ponovne izgradnje buržoaske republike. Politička moć, koja je bila u rukama proletarijata u prvim danima nakon revolucije je gore spomenutim događajima definitvno izgubljena te je politička situacija u potpunosti promijenjena.

Ipak, ovime nije i potpuno prestala dvojnost političke moći, *Patrullas de Control*, naoružane gradske radničke patrole zadužene za održanje reda i mira, nastale u prvim danima revolucije još su uvijek postojale i djelovale kao organi reda i mira u gradovima. Osim njih i dalje su postojale milicije CNT-a i ostalih revolucionarnih organizacija na aragonskom frontu. Patrolama za održanje reda i mira je i dalje kontrolirala Hunta za sigurnost, dok je milicijama na frontu kontrolirala Hunta za obranu – revolucionarna organizacija oformljene u prvim danima revolucije s svrhom obrane Katalonije i lojalističkog dijela Španjolske. Osim ovih organizacija, i dalje je postojala čitava mreža revolucionarnih municiplanih organizacija koje su se brinule o proizvodnji, obrani, transportu i slično. Osim spomenutih policijskih i vojnih organizacija još uvijek su postojali i revolucionarni sudovi, također oformljeni u prvim danima revolucije. Stoga je slijedeći korak nadiruće buržoazije, uz pristanak vodstva CNT-a, bilo rasformiravanje redničkih policijskih i vojnih organizacija kao i komiteta koji su uređivali javni život. Prve će se na udaru naći upravo oružane organizacije proletarijata pošto su upravo one bile i garancija za održanje revolucionarnih komiteta. Navedeno se možda najbolje ogleda u primjeru Aragona gdje je, zahvaljujući velikoj koncentraciji anarhističkih milicija, još uvijek nesmetano postojala mreža revolucionarnih vijeća i kolektiva koja je predstavljala jedinu vlast. Da bi se mogla obračunati s revolucionarnim organizacijama buržoaska republika je trebala vlastitu efektivnu policijsku snagu i, paralelno uz izgradnju iste, rasformiravanje i uništenje revolucionarnih milicija. Pošto su se Guardia de Assalto i Guradia de Civil, kao i vojska, uglavnom raspale ili prešle ustanicima nakon 19. srpnja trebalo je brzo izgraditi novu policijsku snagu.

Prvi koraci u ovom smijeru učinjeni su 31. kolovoza 1936. kada je vladinim dekretom naređeno čišćenje i reorganizacija policijskih snaga pod nazivom Nacionalna Republikanska

Garda.[93] Pod vodstvom vlade Larga Caballera ova policijska snaga je brzom regutacijom već u prosincu iste godine brojala oko dvadeset i osam tisuća članova. Usporedno s spomenutim procesom radilo se i na formaciji nove oružane snage – karabinjera. Ove jedinice, napravljene po uzoru na talijanske karabinjere, bile su sinteza između vojnih i policijskih snaga, te su osim policijske dužnosti, u manjoj mjeri, sudjelovali i u vojnim akcijama. Zanimljivo je da su bili pod zapovjedništvom ministarstva financija, pošto im je namjena bila uglavnom carinske prirode. Ipak, anarhisti su optužili PSOE da gradi svoju privatnu vojsku pošto je ministar finacija bio član PSOE i čovjek Moskve, dr. Juan Negrin koji je tijekom listopada 1936. donio odluku da se španjolske zlatne rezereve, u zamjenu za oružje, prebace u SSSR. Time je republika uvelike stavljena pod financijsku kontrolu SSSR-a.

Iako je službeno namjena ovih policijsko-vojnih snaga bilo čuvanje granica i carina njihova prava namjena ubrzo je postala evidentna. Naime, u govoru ovim jednicama u prosincu 1936., Jeronimo Bugeda, Nagrinov zamjenik izjavljuje:

„Vi ste čuvari države koja Španjolska pokušava postati. Pojedini vizionari koji vjeruju da je stanje socijalnog kaosa i socijalne nediscipline poželjno i održivo su u krivu. To će im pokazati naša slavna narodna vojska i vi, karabinjeri, koji ste njezin sastavni dio. (prev.a.)“[94]

Možemo vidjeti da je prvenstvena namjena ove oružane snage obračunavanje s revolucionarnim elementima i učvršćenje republikanske vlasti. Još jednu potvrdu za navedeno možemo vidjeti i u činjenici da je Negrin, nakon što je postao ministar obrane 1938. povjerio upravo zapovjednicima ovih jedinica, u suradnji s agentima OGPU- a, formiranje Servicio de Investigacion Militar (SIM)- tajne policije u službi republike. Ove jedinice nisu bile omiljene niti među borcima Narodne Armije te su vrlo brzo dobile nadimak zelena pošast zbog svojih zelenih uniformi i činjenice da su uhićivali velik broj“ideološki nepodobnih“ elemenata unutar vojske.

Usporedno s formacijom policijskih snaga učinjeni su i koraci prema uništenju gore opisanih Patrullas de Control. To je učinjeno na način da su navedene prvo stavljene pod

[93] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[94] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

jurisdikciju ministarstva unutarnjih poslova, te su kao takve trebale surađivati s novoformljenim policijskim snagama. Kasnije, kada su policijske snage dovoljno osnažile, ove jedinice su dekretom stavljene van zakona dok je njenim pripadnicima ponuđeno da se priključe u novonastale policijske snage pod zapovjedništvom ministarstva unutarnjih poslova. Time je uništena demokratska struktura istih i njihov revolucionarni karakter. Članovi ovih patrola nisu isprva prelazili u nove policijske snage, no zbog snage novooformljenih policijskih snaga i činjenice da se sve navedeno događalo uz pristanak CNT-ovih ministara u vladi svaki otpor je ubrzo ugušen. Također, vlada je ubrzo izdala i dekret o prikupljanju oružja od svih osoba koje nisu pripadale vojsci ili policiji. Rasformiravanje dobrovoljačkih i demokratskih milicija, još jednog vida revolucionarne organizacije nikle u prvim danima nakon ustanka također je bilo uvjetovano već spomenutim uskraćivanjem vojne pomoći. Naime, jedan od preduvijeta prodaje ruskog naoružanja Španjolskoj je bilo izbacivanje revolucionarnih elemanata iz vlade.[95] CNT je prihvatio dekret o militarizaciji još 6. rujna 1936.[96] Njime je predviđeno ukidanje dotadašnjeg sistema milicija i njegova zamijena konvencionalnom Narodnom armijom. S rasformiravanjem milicija na prostoru Asturije započelo se 29. rujna 1936. dok je prva vojna pomoć iz SSSR- a stigla početkom listopada 1936. U navedenim događajima se ogleda gore spomenut utjecaj na politiku putem uskraćivanja vojnih materijala i oružja.

Uništenjem proleterskih oružanih organizacija i njihovom integracijom u vojsku i policiju ostvaren je i posljednji faktor potpune obnove republike. Nakon što je obnovljen parlament kao zakonodavna vlast, te nakon što su revolucionarne municipalne organizacije zamijenjene republičkim odborima slijedeći na red je došao posljednji vid političke moći proletarijata – njegove obrambene oružane formacije. Na njihovo mjesto postavljeni su represivni organi države- vojska i policija koji čine posljednji od tri stupa buržoaske republike – izvršnu vlast. Time je proces obnove republike i koncentracije političke moći u rukama buržoazije dovršen. Isto tako, možemo primjetiti da su ovime svi dosezi revolucionarnih

---

[95] Vidi: Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967. Str.368.

[96] Vidi: Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now*. (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)

zbivanja s početka rata efektivno ugušeni. Isto tako, sve navedeno se događalo uz pristanak CNT-ova vodstva koje je i činilo vladu. Time je došlo do diskrepancije između članstva, koje je još uvijek bilo revolucionarno nastrojeno i vodstva, koje je pristalo na odustajanje od revolucije u svrhu pobjede u građanskom ratu. Upravo će ovaj jaz doći do izražaja u nadolazećim događajima kada će revolucionarni proletarijat, mahom članstvo CNT-a, shvativši da je revolucija izgubljena, pokušati spasiti ostatke revolucionarnih dosega na području Katalonije. U ovim događajima će odlučujuću ulogu odigrati gore spomenute ponovno oformljene policijske jedinice, te će simbolično označiti i konačan kraj Španjolske revolucije.

6.5. Majski događaji 1937. – konačna pobjeda reakcije

Nakon potpune re- izgradnje španjolske republike možemo reći da je revolucija, koja se dogodila 19. Srpnja 1936. bila politički mrtva. Kao što sam prikazao, nizom dekreta je obnovljen kompletan državni aparat, te su uništeni ili transformirani novonastali oblici municipalne i ekonomske organizacije koji su malo po malo stavljeni pod jurisdikciju državne vlasti. Ulaskom CNT-a, kao najpotentnije proleterske organizacije u vladu Generaliteta i centralnu vladu u Madridu poslan je signal da se od revolucije odustaje do konačne pobjede nad fašizmom, te da se pristaje na politiku Narodnog fronta. Nakon toga, sva daljnja politika ove organizacije biti će pod utjecajem ove činjenice. Posljednji bastion revolucionarne organiziranosti početkom 1937. postaje Katalonija i agrarni kolektivi u susjednom Aragonu. Kao što sam prikazao, navedeno je moguće zbog brojnosti proletarijata na području Katalonije, napose u Barceloni, i njegove klasne svijesti. Isto tako, u susjednom Aragonu je ovo moguće zbog vojne prisutnosti još uvijek postojećih radničkih milicija. Zahvaljujući ovim čimbenicima na navedenim područjima je još uvijek prisutna dvojna politička vlast- ona proleterska ustanovljena nakon kraha Generalitata 19. srpnja i ona buržoaske republike. Stoga se, kao što sam prikazao, polako radilo na reizgradnji državnog aparata i prelaska svih municiplanih, vojnih i ostalih organizacija nastalih nakon 19. srpnja pod njegovu jurisdikciju. Iako je postizanjem konsenzusa s vodstvom CNT-a ostvaren i posljednji preduvijet za potpunu restauraciju republike, njegovo članstvo, i dalje revolucionarno raspoloženo, ne pristaje olako na ustupke i povratak republike koju su smatrali svojim klasnim neprijateljem.

Navedeno raspoloženje revolucionarnog proletarijata po pitanju republike i antifašizma se možda najbolje ogleda u intervjuu koji je Buenaventura Durutti dao kanadskom novinaru Pierre Van Paasenu u Madridu 1936. Tako u spomenutom intervjuu po pitanju borbe protiv fašizma i uloge liberalne republike navodi:

> „Niti jedna vlada na svijetu ne bori se protiv fašizma do smrti. Kada buržoazija vidi da joj moć klizi iz ruku ona se okreće fašizmu za pomoć. Liberalne vlade Španjolske republike (prijeratne, op.a.) mogle su uništiti fašizam dok je bio nemoćan. Umjesto toga one su pristajale na kompromise, pregovore i otezanja. Čak i sada, u ovoj vladi, postoje elementi koji misle da se mogu nagoditi s fašistima. Nikad se ne zna, možda će čak i sadašnja vlada zatrebati fašiste da uništi radnički pokret. (...) Mi želimo revoluciju u Španjolskoj odmah sada, ne možda nakon slijedećeg velikog europskog rata. (prev.a., op.a.)“[97]

Događaji iz svibnja 1937. predstavljaju kulminaciju prikrivenog procesa reakcije na revolucionarne promijene i vraćanja potpunog političkog autoriteta u ruke republike. U ovoj situaciji glavnu ulogu ubrzo će preuzeti PSUC i KP Španjolske koji se kristaliziraju kao glavni pobornici povratka republike. Ovo je bilo ostvarivo zahvaljujući snažnoj infilitraciji u vojsku i policiju, te zahvaljući podršci koju je takva politika uživala od glavnog dobavljača oružja republici- SSSR- a. Stoga se, kao što sam prikazao, iza kulisa odigravao polagan proces dezintegracije revolucionarnih organizacija i njihove potpune intergacije u nove republikanske organizacije. Slikovit primjer za konkretnu promjenu u Španjolskom društvu daje svjedočanstvo Georga Orwella, koji kao očevidac i dobrovoljac u POUM- ovoj Internacionalnoj brigadi zapisuje svoja zapažanja nakon povratka s fronta na kojem je proveo gotovo pola godine. Tako on navodi:

> „Promjena na ulicama bila je zapanjujuća. Milicijske uniforme i plavi radnički kombinezoi gotovo su nestali s ulica, činilo se da svi nose legenatna odijela za koja se španjolski krojači specijaliziraju. Debeli imućni muškarci, elegantne žene i luksuzni automobili bili su posvuda.“ (...) „Dvije činjenice davale su osnovni ton svemu ostalom. Jedna

[97] Spomenuti intervju iz kojeg su ekstrahirane pojedine izjave moguće je naći u cijelosti na: http://www.spunk.org/texts/places/spain/sp000069.txt

je bila da su ljudi, civilno gradsko stanovništvo, izgubili velik dio zanimanja za rat, a druga je bila evidentna ponovna podijela društva na siromašne i bogate, na višu i nižu klasu.“[98]

Razlika koja je Orwellu bila zapanjujuća zapravo je oslikavala političku borbu koja se vodila iza kulisa. S jedne strane našli su se CNT (njegovo članstvo i pojedine lokalne organizacije) i POUM kao branioci ravolucionarnih dosega pred naletima kontrarevolucije, a s druge PSUC, KP Španjolske, Generalitat i centralna vlada.

Proces dezintegracije političkih tijela revolucije i njihove integracije u državnu upravu na teritoriju Katalonije započeo je još u proljeće 1937. Tijekom zime PSUC je započeo s traženjem za izbacivanjem POUM-a iz vlade Generalitata zbog njihve kritike politke Narodnog fronta koju su vidjeli kao alat uništenja proleterske političke moći i otvorene kritike SSSR-a u svojim novinama. Pod pritiskom sovjetskog ambasadora Antonov Ovoseyenka, POUM biva isključen iz vlade Generalitata, te je 14. prosinca 1936. sastavljen novi saziv vlade u kojem nije bilo POUM-ova predstavnika.[99] 4. ožujka 1937.[100] Generalitat izdaje dekret kojim se naređuje rasformiravanje Patrullas de Control- revolucionarnih snaga reda pod kontrolom CNT-a i njihova integracija u novonastalu vojsku i policiju. Isto tako, ovaj dekret je predviđao i gašenje Sigurnosnog vijeća, nastalog u prvim danima revolucije, koje je kontroliralo spomenute proleterske formacije, ali i svih ostalih oblika municipalnih revolucionarnih organizacija i njihovu zamijenu s državnim tijelima istog sastava kao Generalitata. Iako je CNT u centralnoj vladi pristao na militarizaciju, kao i CNT u vladi Generalitata, članstvo CNT-a ipak nije prihvatilo tu odluku. Gotovo tisuću milicionera iz CNT-ovih milicija na Aragonskom frontu, u znak protesta protiv militarizacije, napušta front i vraća se u Barcelonu. Oni u ožujku 1937. formiraju novu političku grupu, „Prijatelje Duruttija“. Ova organizacija, na svojem vrhuncu broji nekoliko tisuća članova, a prema vlastitom programu zadaća im je borba protiv kontrarevolucije.[101] Svoj program su, u zadnjim danima travnja 1937. oblijepili po Barceloni. Upitan za komentar Juan Andrade, jedan od članova POUM-ovog izvršnog komiteta izjavio je da se POUM slaže s njihovim programom,

---

[98]Vidi: Orwell, G. *Kataloniji u čast*. Zagreb : August Cesarec, 1984. Str.118.

[99] Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War*. New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.169.

[100] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.261.

[101] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

osobito oko dvije točke: davanje sve političke moći u ruke organa radničke klase i ustrojstva demokratskih organa vlasti radnika, seljaka i vojnika (savjeti, op.a.) kao izraza političke vlasti proletarijata.
CNT-ovi militanti ubrzo shvaćaju proces koji je u toku, a kojim se, pod krinkom zajedničke borbe s fašizmom, revolucionarne institucije stavljaju pod kontrolu vlasti. Slijedećeg dana u svojim novinama *Solidaridad Obrera* CNT obajvljuje:

„Dosta koncesija, ne možemo se više povlačiti. (prev.a.)“[102]

Trećeg travnja 1937. sastavljen je Generalitat u novom sastavu, no CNT traži da se iz Generalitata izbaci PSUC. Nakon što nije postignut dogovor oko formacije kabineta 16. trvanja se, prema zahtjevu CNT-a sastavlja Generalitat u kojem su predstavnici UGT-a, CNT-a, ERC-a i Sindikata agrarnih radnika (Unio de Rabassaires). Iako je CNT na ovaj način htio postići vladu bez PSUC-a koja bi se bazirala na radničkim sindikatima, svi predsatvnici UGT-a su ujedno bili i visoko pozicionirani članovi PSUC-a.

U novom sastavu Generalitata se nastavlju pokušaji ERC-a i UGT-ovih predstavnika da se milicije na Aragonskom što brže i efektivnije stave u sastav Narodne Armije i stave pod jedinstvenu centraliziranu komandu vlade Katalonije. Iako je PSUC-ova kritika CNT-a i POUM-a za nedisciplinirano išla u smjeru njihova odbijanja stvaranja Narodne Armije činjenica jesta da niti jedni niti drugi nikada nisu rekli da su protiv stvaranja Narodne Armije. Razlika je u tome što su i CNT i POUM htjeli stvaranje efektivne vojne sile koja bi se i dalje bazirala na sustavu milicija i u kojoj bi se zadržali demokratski procesi odlučivanja i organizacije. U navedenoj atmosferi političkih igara koja je obližila prvu polovicu 1937. na ulicama Barcelone i pojednih drugih gradova počinje se opet stvarati atmosfera napetosti i nesigurnosti koja je obilježila razdoblje neposredno prije revolucije. Glavna razlika je ta što se sada proletarijat našao u defenzivi dok je u razdoblju prije revolucije i rata bio u ofenzivi. Tako su se ponovno počela pojavljivati politilka ubojstva i neredi na ulicama.

24. travnja Rodriguez Salas, barcelonski šef policije i član PSUC-a je preživio atenta za koji su optuženi anarhisti. Slijedeći dan, u atentau je ubijen Roland Cortada, vođa UGT-a i

[102] prijevod ovog teksta također je izašao i na engleskom jeziku kao dio CNT-ovih novina namijenjenih međunarodnim dobrovoljcima
Vidi: No more consessions to Counter-revolution. // Spanish revolution : a bulletin published by the united libertarian organisations . Vol. 1, No. 17.

tajnik PSUC-a ,[103] za ovo ubojstvo su također optuženi anarhisti, a pogreb Cortade, održan 27. travnja se pretvorio u otvoreno pokazivanje moći PSUC-a . Istog dana kad je ubijen Cortada, novoosnovana policijska jednica- Carabinerosi, dolazi s nekoliko kamiona na Pirinejske granične prijelaze- koje su od početka revolucije držali CNT-ovi militanti s naredbama da preuzmu kontroli nad graničnim prijelazima. U selu Bellver de Caredanya izbija oružani sukob između carabinerosa i CNT-ove milicije u kojem je ubijen Antonio Martin, CNT-ov militant i predsjednik revolucionarnog vijeća pod čijom su se jurisdikcijom nalazili i granični prijelazi između Francuske i Španjolske. Kasnije se saznaje da je zapovijed za zauzimanje ove „vitalne točke državne vlasti kojo se kontrolira prolazak roba i ljudi (prev.a.)„[104] izdana još 16. travnja i potpisana od strane vrhovnog zapovjednika ovih fomracija- Juana Negrina. U narednih par dana Guardia Civil upada u CNT-ovo sjedište u Barceloni, navodno u potrazi za ubojicama Cortade. Nakon ubojstva Cortade, sukoba s CNT-ovim militantima na granici i upada policije u središnjicu CNT-a postaje sve jasnije da je u pitanju udarac na revolucionaran dio proletarijata. Prema izjavi Pedra Pons Pradesa, CNT-ova militanta, CNT se pripremao za nadolazeći napad kontrarevolucije: „Prema naredbi vijeća za sigurnost premještali smo iz jednog od naših skladišta kutije- kasnije smo saznali da su sadržavale puške i ručne granate.(prev.a.)„[105] Koliko je situacija bila ozbiljna i koliko se osjećala napetost oslikava i činjenica da su tijekom 29. travnja na ulicama Barcelone viđene patrole radnika s puškama i ručnim bombama za opasačima.[106]

Na spomenutu vijest Generalitat objavljuje da se neće sastajati sve dok se patrole radnika ne razoružaju. Tom prilikom izdaju i priopćenje u kojem navode:

> „Vlada suspendira sve svoje aktivnosti u nadi da će sve osobe koje nisu pod njenim direktnim zapovjedništvom ubrzo napustiti ulice.(prev.a.)„[107]

---

[103] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.263.

[104] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[105] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str.377.

[106] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[107] Ibid.

Iz gore navedenog citata možemo vidjeti da se Barceloni i Kataloniji u ovim trenucima događa ono što se u ostatku Španjolske već dogodilo- inkorporacija revolucionarnih organizacija pod državnu kontrolu i njihova zamjena državnim aparatom buržoaske republike. Ipak, zbog revolucionarnosti i brojnosti proletarijata u ovoj pokrajini taj proces nije mogao proći tiho kao u ostatku Španjolske.

U atmosferi straha i napetosti približavala se prvomajska parada, prva nakon revolucije 19. srpnja. Za taj dan bila je predviđena manifestacija u zajedničkoj organizaciji UGT-a i CNT-a. Ipak, zbog napetosti između ove dvije organizacije parada i obilježavanje ovog praznika je odgođeno. La Battalla, organ POUM-a izišao prvog svibnja 1937., navodi da radničke patrole koje već dva dana čuvaju straže po gradu čuvaju revoluciju, te da nisu niti provokatori niti šačica nerazumnika nego isti oni koji su 19. srpnja porazili fašizam. Isto tako, navode da se slažu s vladom oko tvrdnje da je potrebna čvrsta kontrola, no kontrola proletarijata, ne buržoazije, kako na frontu, tako i u pozadini. U tu svrhu, navode, potrebna je akcija čitavog proletarijata kao klase, ne pojedinih grupa pošto bi takvi pokušaji završili pučem, a ne revolucijom. Svoj proglas završavaju navodeći da se također slažu s Generalitatom oko tvrdnje da je potrebna formacija čvrste vlade, no, navode, demokratski izabrane vlade radnika i seljaka, te da je za ostvarenje spomenutog potrebna formacija Radničkog fronta od svih onih organizacija koje su pokazale da su im poraz fašizma i proleterska revolucija neodvojivi.[108]

Solidaridad Obrera, glasilo CNT-a, izašlo 2. svibnja 1937. navodi i da je „jedino naoružani proletarijat jamstvo revolucije. Pokušati razoružati proletarijat znači stvaiti se na suprotnu stranu barikade. Niti jedan dužnosnik vlade niti policijski zapovijednik ne može narediti razoružanje proletrskih organizacija pošto su se one suprotstavile fašizmu s više požrtvovnosti nego ijedan političar ili policijska jedinica.“[109] Tekst se završava pozivom radnicima da ni u kojem slučaju ne dozvole da budu razoružani. Situacija na ulicama Barcelone je toliko napeta da je dovoljna i najmanja iskra da zapali požar otvorenog sukoba koji bi zapravo bio samo materijalizacija višemjesečne zakulisne političke borbe.

[108] Ibid.

[109] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

Iskra će buknuti već slijedećeg dana. 3. svibnja u tri sata poslijepodne policijski načelnik i član PSUC-a Rodriguez Salas s kamionom Guardie de assalto dolazi ispred zgrade telefonske centrale u centru Barcelone s naredbom da istu stavi pod kontrolu Generalitata. Naime, iako je telefonska centrala, zauzeta od strane radnika članova CNT-a u prvim danima revolucije, sukladno Generalitatovu dekretu od 24. listopada 1936., prepuštena pod kontrolu zajedničkoga UGT-ova i CNT-ova vijeća, Generalitat je optužio CNT da se istom služi za prisluškivanje državnih i svih ostalih važnih telefonskih razgovora. Iako za navedeno nema neoborivih dokaza na temelju brojnih svjedočanstava (PSUC, Companys, čak i POUM) možemo zaključiti da se navedeno zbilja događalo. Ipak, ovo je služilo kao alibi za napad na telefonsku centralu iz razloga što dok se CNT služio istom kao oruđem za kontrolu informacija, a time i učvršćivao svoju poziciju u Kataloniji, Generalitat i centralna vlada nisu mogli uspostaviti potpunu kontrolu nad situacijom u Kataloniji. Stoga ovu akciju treba gledati u sklopu plana Generalitata i centralne vlade da povrate ovu regiju pod svoju kontrolu i unište dvojni sustav moći koji je ovdje postojao od 19. srpnja.

Nakon kratke borbe pripadnika Patrullas de Control, koji su čuvali zgradu, s Guardiom de Assalto svuda oko zgrade i diljem Barcelone počinju se dizati barikade. Situacija u gradu je gotovo identična onoj od 19. srpnja. Do zore 4. svibnja uspostavljena je jasna podijela moći u gradu. Revolucionarni proletarijat držao je pod kontrolom radničke četvrti, Ramblas i veći dio grada. Osim toga držao je i dvorac Monjuich koji je nadgelado Barcelonu i u kojem je bila smještena topnička baterija. Policija i milicja PSUC-a i Generalitata držali su mala područja u centru grada, oko zgrade Generalitata i hotel Colon koji je bio pod kontrolom PSUC-a.[110] Odnos snaga u samom gradu oslikava zapis iz pisma njemačkog komunista – očevidca:

„Niti jedan automobil koji nije pripadao CNT-u nije mogao proći gradom.(prev.a.)„[111]

Više od dvije stotine pripadnika Guardie de Assalto se do večeri 4. svibnja predalo i bilo u zatočeništvu pobunjenih radnika.[112]

„Tisuće radnika s oružjem u rukama je na ulicama Barcelone. Tvornice, skladišta i transport su prestali s radom. Barikade slobode su opet podignute diljem grada.(prev.a.)„[113]

---

[110] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.264.

[111] Vidi: Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979. Str.377.

[112] Ibid.

Tako je Pisao POUM-ov organ *La Batalla*. Prema izjavama Abada de Santilana, aktera ovih događaja, proletarijat je ima u svojim rukama sve ključne pozicije u gradu i mogao je izvršiti napad na predsjedničku rezidenciju i palaču Generalitata i na taj način preuzeti političku moć u Kataloniji.[114] Ovakav razvoj situacije izazvao je uzbunu, kako kod katalonske vlade tako i kod centralne vlade koja je bila smještne u Valenciji. Naime, predsjednik republike, Manuel Azana je bio smješten u Barceloni i bio je *de facto* zatočenik pošto je njegova rezidencija bila u okruženju revolucionarnih patrola. Stoga je on, već 4. svibnja tražio od cenralne vlade u Valenciji da u Barcelonu pošalje dodatne vojno- policijske snage pošto je njegova situacija neodrživa. U isto to vrijeme, u Valenciji su trajali pregovori između CNT-ovih ministara i Larga Caballera. Dotični se bojao poslati vojsku u Barcelonu da ne dođe do eskalacije sukoba, ali i zato jer je znao da, ukoliko komunisti, kao oni koji su držali sve glavne pozicije u vojsci, preuzmu zasluge za uspostavljanje reda u Barceloni njihov će prestiž narasti i zatražit će njegovu ostvaku. Stoga su već 4. svibnja CNT-ovi ministri započeli s pozivima da se spusti oružje, da se svi vrate na svoja radna mjesta i da se završi s krvoprolićem, no uz vrlo mali odjek. Te večeri održan je sastanak POUM-ovog izvršnog komiteta, predstavnika Prijatelja Durrutija i lokalnog CNT-a. Na sastanku je otvoreno pitanje formacije Radničkog fronta od svih revolucionarnih organizacija koje bi izvršile napad na Generalitat i na taj način zauzele političku moć u Kataloniji. POUM-ov stav je bio jasan ili revolucija ili kontrarevolucija. Na spomenutom sasatnku nije donesen nikakav zaključak. Slijedećeg dana, 5. svibnja, *La Battala* na naslovnoj stranici objavljuje letak Prijatelja Durrutija kojim se traži formacija revolucionarne hunte. Isti dan, na Aragonskom forntu, zabilježeno je pomicanje oko 1500 ljudi iz POUM-ove i CNT-ove milicije prema Barceloni. Njihov plan je bio doći u Barcelonu i na taj način donijeti prevagu na ulici i izvesti napad na Generalitat.[115] Nakon uzastopnih molbi vodstva CNT-a da se vrate na front, došavši do Binafara miliciji je zaprijećeno da ukoliko nastave dalje da će ih napasti republikansko zrakoplovstvo. Tek nakon pregovora vraćaju se na front.

---

[113] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[114] vidi: prilog 10

[115]Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.264.

Ovo predstavlja zanimljiv trenutak u razvoju događaja. Ovdje je diskrepancija između članstva CNT-a i njegova vodstva dosegla svoj vrhunac. Naime, dok je vodstvo CNT-a zahtijevalo napuštanje barikada i vraćanje situacije u normalu, uz obećanje da će policijski načelnik biti smijenjen (pošto je njegova vlastita stranka svu odgovornost svalila na njega osobno tvrdnjom da je djelovao na vlastitu odgovornost), članstvo CNT-a, revolucionarni proletarijat nije pomišljao na takav razvoj događaja. Razlozi za navedeno su jednostavni, kada je vodstvo CNT-a pristalo na sudjelovanje u Narodnom frontu, dajući na taj način legitimitet vladi, ono je pristalo na trenutno stajanje s revolucionarnom djelatnošću. Svi napadi na revolucionarne oblike organiziranja provedeni od strane vlade koja je polako vraćala kontrolu u svoje ruke učinjeni su uz njihov prešutni pristanak, u svrhu pobijede nad fašizmom. S druge strane, proletarijat koji je osjećao da je 19. srpnja, osim fašizma pobijedio i kapitalizam i buržoasku državu, stao je u obranu revolucionarnih dosega. Činjenica da do napada na državu i njene institucije ipak nije došlo govori o velikoj discipliniranosti i osjećaju lojalnosti katalonskog proletarijata, ali i da su u ovom trenutku bili bez političkog vodstva. Naime, iako je proletarijat čekao na ulici i samo signal je bio dovoljan ipak ništa nije učinjeno. Vodstvo njihove matične organizacije, prema kojoj su osjećali lojalnost, je pozivalo na prekid sukoba, jedine grupe koje su pozivale na revoluciju su u ovom trenutku bili Prijatelji Durrutija i POUM, obje grupe premalene i s premalenim utjecajem da bi donijele prevagu na ulici. POUM-ov centralni komitet je povodom ovih događaja izdao priopćenje u kojem navodi:

> „Ukoliko bismo izdali naređenje za napad na Generalitat svojim militantima to bi nas stavilo u direktni sukob s CNT-om i velikom većinom proletarijata koji su bili članovi CNT-a pošto većina izvan Katalonije i Barcelone nije imala kompletnu sliku događanja. Na taj način to nebi bila revolucija nego puč naše stranke koji bi vrlo brzo završio.(prev.a.)“[116]

Istog dana, petog svibnja, dva razarača poslana od vlade u Valenciji stižu do Barcelonske luke. Ipak, pošto radničke patrole drže devedeset posto grada i sve važne strateške pozicije ovo ne donosi prevagu na stranu vlade. Zbog nastavka borbi, kao sve izglednije rješenje se pojavljuje opcija vojne okupacije Barcelone, stavljanja Katalonije pod vojnu upravu i gubitka autonomije. Nakon što je vodstvo CNT-a nastavilo s molbama za prekid sukoba, bez većeg uspjeha, oni šestog svibnja predlažu vladi da smijeni šefa policije

[116] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

Salasa i povuče Guardie de Assalto iz grada u nadi pacifizacije radnika na ulicama. Taj dan Solidaridad Obrera na naslovnici izdaje apel radnicima da se vrate svojim kućama i sruše barikade.[117] Istog dana, Largo Caballero se ponovno sastaje s vodstvom CNT-a koje ga još jednom moli da ne šalje vojsku i policiju u Barcelonu na što im Caballero odgovara da njegovo strpljenje došlo do kraja i da je „...bilo naivno od vas da mislite da možete napasti državu pošto ćete sada biti uništeni.(prev.a.)„[118]

Nakon sastanka s Cabballerom CNT-ovi ministri kontaktiraju lokalnu katalonsku organizaciju i mole još jednom da se situacija smiri i da do 6 ujutro slijedećeg dana napuste barikade. Isto tako, apeliraju na radnike da ne pružaju nikakav otpor policiji i vojsci, te da im pomognu u uspostavljanju reda:

> „Obavijestili smo katalonsku organizaciju o dogovoru koji smo postigli (tražili su smijenjvanje Salasa, op.a.) s vladom. Nadalje, naredili smo drugovima da pripreme sve za odlazak s barikada. Također poslali smo direktive lokalnim organizacijama u gradovima i sleima kroz koje su trebale proći trupe na putu za Barcelonu da ne pružaju nikakav otpor i da pomognu policiji.(prev.a.)“[119]

Pokazujući veliku disciplinaranost, većina radnika odlazi s barikada. POUM, ne vidjevši više nikakve mogućnost napredka u razvoju situacija, preko svog organa, *La Batalle* također savjetuje radnicima da se vrate kućama, ali da ostanu na oprezu i ne predaju oružje. Sedmog svibnja, uvečer, prvi kamioni s Guradiom de Assalto i novooformljenik karabinjerosima, ulaze u grad. Prema opisu Solidaridad Obrera:

> „Malo nakon sedam sati prva vozila ušla su u grad, nakon četrdeset i pet minuta došla je i druga skupina“ (...) „Nove snage, naoružane najmodernijim naoružanjem nastavile su

---

[117]Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.266.

[118] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[119] Izvještaj CNT-ove nacionalne organizacije vladi španjoslke republike, vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

pristizati morem i kopnom slijedećih nekoliko dana i njihov je broj narastao na preko dvanaest tisuća.(prev.a.)„[120]

Ubrzo je Generalitat i katalonska autonomija postala stvar prošlosti. Pukovnik Antonio Escobar postaje delegat za javni red i mir, a general Sebastian Pozas, član KP Španjolske, postaje vojni zapovjednik regije i time efektivno postaje i zapovjednik anarhističkih snaga na Aragonskom frontu. Katalonija je time efektivno stavljena pod vojnu okupaciju a Španjolska revolucija je time, i smbolički, završena. Svibanjski događaji u Barceloni imali su za posljedicu i krizu vlade u Valenciji. Nakon ovih događaja počeo je svojevrsni lov na vještice u kojem su službeni komunisti, prema direktivama iz Moskve, tražili od Larga Cabballera da proglasi POUM ilegalnim. Cabballero je taj prijedlog odbio, u čemu su ga podržali CNT-ovi ministri, na što su službeni komunisti izišli sa sjednice vlade i odbijali suradnju dok Largo Cabballero ne da ostavku ili proglasi POUM ilegalnim. U njihovim zahtjevima podržali su ih predstavnici liberala i predstavnici tkz. desnog krila PSOE. Pošto je Cabballero ostao samo s četiri CNT-ova ministra i dvojicom PSOE-ovih ministara iz lijevog krila ove partije nije imao konsenzus za nastavak rada vlade u dosadašnjem sastavu. Liberali i desna struja PSOE su podržali komuniste, prema vlastitiom priznanju,[121] iz straha da će SSSR prestati svoju isporuku oružja republici. S druge strane, ove dvije struje su se još uvijek nadale da, ukoliko prikažu španjolsku republiku kao modernu liberlanu republiku, a ne zemlju na rubu revolucije da će im Liga naroda pomoći. Stoga su Larga Caballera smatrali kao prijetnju i osobu nekompetentnu za održanje klasnog *statusa quo* u Špnajolskoj.

Usporedno s ovim događajima trajao je propagandni rat u režiji KP Španjolske i PSUC. Fabricirani su „dokazi“prema kojima je POUM, u dogovoru s fašistima, organizirao ustanak u pozadini fronta u cilju izazivanja nereda i propasti Aragonskog fronta. Optužbe su išle toliko daleko da su fabricirani „dokazi“o tome kako je sam Nin dobivao naredbe direktno od Franca.[122] Isto tako, tvrdili su da je POUM organizirao mrežu špijuna kako bi pomogao

[120] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[121] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.270.

[122] vidi: prilog 11

fašistima, te da su POUM- ove milicije igrale nogomet s fašistima na aragonskom frontu [123]. Postavlja se pitanje kako su ovakve optužbe i ovakva kampanja bila toliko uspješna, u Španjolskoj i svijetu. S jedne strane POUM nije mogao odgovoriti na ove optužbe pošto su im novine bile pod cenzurom. S druge strane, kako je situaciju objasnio u svojim memoarima Jesus Hernandez, jedan od ministara članova KP:

> „Ukoliko bismo odlučili prikazati Larga Caballera, Prieta, Azanu ili čak Duruttija kao krivce za nedaće republike, pola miliona ljudi, desetci novina, milioni demonstratora i stotine govornika bi vrlo brzo uvjerilo čitavu Španjolsku u našu teoriju.(prev.a.)“[124]

POUM je izabran kao meta napada iz nekoliko razloga. Prvenstveno, od svih političkih aktera, kako u događajima od 19. srpnja do Svibanjskih dana, tako i u samim Svibanjskim danima oni su bili najmanja politička stranka. Da se ovakav napad pokrenuo protiv CNT-a, tko god bi ga pokrenuo, riskirao bi otvoreni građanski rat pošto je CNT imao neusporedivo više članova i militanata diljem lojalističke Španjolske. Slijedeći je razlog, koji je ovaj napada olakšao, činjenica da je POUM bio jedina politička organizacija koje je ustanak proletarijata u Barceloni i službeno podržao i optužio vladu za kontrarevoluciju. Treći je razlog činjenica da je POUM bio, kao dosljedna marksistička stranka revolucionarnog usmjerenja, bio žestoki kritičar SSSR- a i staljinizma. Na taj način ih se moglo lako optužiti za trockizam, iako je i sam Trocki više puta kroz glasnik Četvrte internacionale denuncirao POUM i kritizirao ga. Na taj način ih se moglo prikazati kao nekoga tko razbija antifašistički Narodni front idejama o revoluciji ultimativno slabeći poziciju Narodnog fronta u Španjolskoj. Uzmemo li u obzir kampanju koja se vodila u SSSR- u prema kojoj je Trocki bio suradnik Hitlera, ove optužbe dobivaju novu težinu. Ovakva linija optužbe je služila i još jednoj svrsi, prikazati komuniste kao lojalne patriote i antifašiste, a ne kao revolucionare, čime bi se SSSR još približio Velikoj Britaniji i na taj način omogućio stvaranje željenog Narodnog fronta u Velikoj Britaniji i, ultimativno, vodio ka potpisivanju pakta između SSSR-a i Velike Britanije.

Nakon što Largo Caballero nije podnio ostavku na sjednici 15. svibnja 1937., ostvaši bez konsenzusa u vladi on dolazi na ideju, djelomično pod utjecajem CNT-ovih ministara koji

---

[123] Vidi: Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)

[124] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.268.

su ga podržavali, da transformira postojeću vladu i formira vladu sačinjenu od delegata CNT-a i UGT-a kao najvećih radničkih organizacija. Ovaj prijedlog vlade radničkog jedinstva naišao je na otpor komunista, liberala i predsjednika, ali, puno važnije, i na otpor samog UGT-a koji je tad već u potpunosti pod kontrolom KP. Sam KP mu na ovaj prijedlog odgovara, prema Staljinovoj direktivi,[125] da ukoliko želi da se KP vrati u vladu mora im prepustiti poziciju ratnog ministarstva. Na taj način KP bi bio u poziciji da u potpunosti kontrolira vojsku, obranu i distribuciju oružja što bi učvrstilo njihovu poziciju sive eminencije u političkom životu lojalističkog dijela Španjolske. Ne želeći sudjelovati u ovakvoj vladi Caballero 17. svibnja daje ostavku. Isti dan predsjednik Azana nudi Juanu Negrinu, moskovskom čovjeku i članu PSOE, mandat za sastavljanje vlade. Prema savjetu NKVD-ovih agenata KP uzima u novoj vladi samo dvije, manje pozicije da bi nova vlada pokazala kao umjereniji odmak od Caballerove vlade čime bi se odaslao dodatni signal zapadnim silama. Osim komunista u novoj vladi su bili baskijski nacionalisti, PSOE i liberali, ali ne i CNT. Prvi dan zasijedanja ove vlade, POUM- ov organ, La Batalla je zabranjen zbog antidržavne djelatnosti.

16. lipnja zabranjen je i sam POUM, njihova centrala u Barceloni je pretvorena u privatni zatvor NKVD- ovih agenata pod kontrolom Orlova a njihovi vođe su ili zatvoreni ili uklonjeni. Sam Nin je nestao 16. lipnja i gubi mu se svaki trag. [126] Prema istraživanju povjesničara Antonya Beevora on je mučen od strane NKVD- ovih agenata između 18. i 21. lipnja da bi potom bio ubijen u grotesknoj šaradi. Prema zamisli NKVD- ova rukovoditelja za Španjolsku, Orlova, grupa njemačkih agenata NKVD- a u uniformama bez oznaka tijekom noći 21. lipnja napala je kuću u kojoj su držali tada već mrtvog Nina i odnjilea njegovo mrtvo tijelo ostavivši iza sebe lažne iskaznice Gestapo- a želeći na taj način prikazati događaj kao pokušaj spašavanja Nina od strane nacističke tajne službe.[127]

---

[125] Vidi: Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.271.

[126] Nekoliko dana nakon Ninova nestanka u Barceloni se pojavljuje grafit s natpisom „Gdje je Nin?“ upućenim novoj vladi i Negrinu napisan od strane POUM- ovih militanata. Ubrzo militanti PSUC-a dopisuju odgovor „U Salamaniki (glavnom gradu Francove hunta, op. a.) ili Berlinu“ želeći na taj način prikazati njegov nestanak kao bijeg na fašistički teritorij,
Vidi: Beevor, A. Battle for Spain. London : Penguin books, 2001. Str.273. i prilog 12.

[127] Ibid. Str.273.

Ubrzo nakon ovih događaja milicije su u potpunosti internirane u redove nove Narodne armije, seoski i industrijski kolektivi su ili razvrgnuti ili postavljeni pod kontrolu države, te je došlo do potpune metamorfoze prirode rata koji je nakon ovoga postao konvencionalni antifašistički rat demokracije s fašizmom. Španjolska revolucija je, u ovom trenutku, već postala stvar prošlosti. Također i među španjolskim revolucionarnim proletarijatom je bila prisutna promjena koja se očitovala u sve češćim zapisima dezertacije sa fronta ili nepoštivanja naređenja. Oosim toga, u republici će, nakon dolaska Negrina na mjesto premijera tajna služba, SIM, uz pomoć NKVD- a, prodrijeti u sve pore društva koje će postati, kako je i sam Negrin rekao „kontrolirana demokracija". Abad de Santillan je u tim trenucima primjetio:

> „Pobijedi li Negrin sa svojim komunističkim kohortama ili Franco sa svojim talijanskim i njemačkim saveznicima rezultat će za nas (proletarijat op.a.) biti potpuno isti. (prev.a.)„[128]

[128] Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001. Str.273.

7. Zaključak

Kroz ovaj predstavio sam razvoj španjolskog proletarijata od njegove prve masovnije pojave pod utjecajem industrijalizacije, preko razvoja vlastitih autonomnih političkih organizacija pa sve do vrhunca koji je nastupio proleterskom revolucijom 19. srpnja 1936.

Mogli smo vidjeti specifičan splet okolnosti koji je doveo do proleterske revolucije. Pod naletom vlastitog represivnog aparata- vojske, buržoaska država je doživjela potpuni bankrot. U dijelovima Španjolske gdje je ustanak generala uspio republika je abolirana i zamijenjena generalskom huntom, dok je u onim dijelovima gdje je ustanak ugušen također došlo do njenog efektivnog gašenja. Propašću svih organa države i njenih organizacija, na njihovo mjesto su vrlo brzo došli novi, revolucionarni oblici društvenih i ekonomskih organizacija. Drugim riječima, došlo je do potpune eknomsko-političke i municiplane reorganizacije društva na revolucionarnim principima. Osim municipalnih ogranizacija, došlo je do promjene na ekonomskom planu gdje je privatno vlasništvo zamijenjeno kolektivnim. U ovim događajima krucijalnu ulogu odigrao je proletarijat organiziran kao klasa, a to je bilo moguće zahvaljujući visoko razvijenoj klasnoj svijesti i jasnoj slici o sebi kao klasi unutar kapitalističkog sustava proizvodnje koji je i bio uzrok njihovim sukobima s buržoazijom i njenim političkim aparatom, kako monarhijom tako i republikom. Stoga je velika pažnja, u dijelu rada koji se bavi događajima od prije samog ustanka generala, posvećena upravo klasnoj svijesti proletarijata, njegovoj klasnoj samoorganizaciji i činjenicama na temelju kojih možemo zaključiti da se radi o postojanju iste. Kao što sam prikazao, revolucija je pustila najjače korijenje u dijelu zemlje gdje je proletarijat bio najkoncentriraniji – Kataloniji. Upravo iz toga razloga sam se u glavnom dijelu rada bavio upravo događajima koji su se odvijali u ovom dijelu Španjolske. Tako sam ondje prikazao i analizirao glavne činjenice prema kojima možemo zaključiti da je u Španjolskoj došlo do proleterske revolucije.

U svojim pisanjima o Španjolskoj revoluciji Lav Trocki navodi da je španjolski proletarijat od prvog dana revolucije bio na višem stupnju kulturološkog i političkog razvoja nego ruski proletarijat 1917.[129] Španjolski proletarijat je, u 30-im godinama dvadesetog stoljeća, zaista i predstavljao klasno najsvjesniji, najorganiziraniji i najrevolucionarniji dio

[129]Trotsky, L. *The Lessons of Spain : The Last Warning.* New York : Socialist Appeal, 1937. (https://www.marksists.org/archive/trotsky/1937/xx/spain01.htm)

europskog proletarijata. Spomenuto zaključujem na osnovu činjenice da je Španjolska revolucija, okvirno trajala između 1934. i 1937. Prikazao sam kako je upravo neuspjeh 1934. utjecao na razvoj događaja iz 1936. Pošto su revolucionarni proletarijat i njegove političke organizacije mogli spremno dočekati 19. srpanj 1936. i preuzeti inicijativu upravo zahvaljući činjenici da su velik dio naoružanja kojim je inicijalni ustanak generala ugušen zapravo sačuvani nakon propasti revolucije u Asturiji 1934.

Uzmemo li, uz spomenuto, u obzir činjenicu da se buržoaska država u srpnju 1936. raspala i da je na njeno mjesto došla društveno-ekonomska organizacija proletarijata možemo se zapitati koji faktori su doveli do toga da je u nepunih godinu dana došlo do potpune obnove buržoaske države i pobjede kontrarevolucije. Glavni razlog za navedeno jest činjenica da, nakon što je proletarijat ostvario pobjedu nad fašističkim ustankom i nad buržoaskom državom, te izgradio ekonomske i društvene organizacije, ostvarivši time svoju moć u društvu, ta moć nije konkretizirana politički. Drugim riječima, CNT, kao najmasovnija organizacija proletarijata ustuknula je pred zadaćom političke organizacija proletarijata, a to je konkretiziranje vlastite političke moći. Ukoliko se ne napravi taj, posljedni korak, otvara se mogućnost za dvostruke strukture moći. Pošto je takvo stanje u društvu neodrživo ono rezultira intensifikacijom klasne borbe, kao što smo mogli i vidjeti. Mogli smo vidjeti da su sve kasnije nedaće pred kojima se našao španjolski proletarijat uzrokovane upravo ovom činjenicom. Nakon što CNT nije vidio svoju ulogu i ispunio ju, buržoazija, kojoj je dozvoljeno političko djelovanje i organiziranje društva je malo po malo vratila i kristalizirala političku moć u svojim rukama što je ubrzo i iskorišteno za posljednji obračun s revolucionarnim proletarijatom. Stoga, možemo si postaviti pitanje kakve povijesne pouke proletarijat može izvući iz španjolskog primjera.

Španjolska revolucija je pokazala, prije svega, da svi napori ostvareni na polju ekonomske i društvene reorganziacije društva i rušenje *ancien regime*-a neće imati daljnjih efekata ukoliko se ne okrune osvajanjem političke moći koja bi se tada iskoristila za daljnju organizaciju društva i obrane revolucije. S druge strane, samo osvajanje političke moći, bez ostalih faktora predstavljalo bi puč i političku promjenu a ne proletersku revoluciju. Upravo iz ovog razloga je npr. socijaldemokratska ideja o osvajaju političke moći putem izbora i evoluciji društva u socijalizam doživjela svoj krah kroz povijest.

Osim pouke o osvajanju političke moći, proletarijat iz Španjolske revolucije može izvući i pouku o važnosti kolektivne akcije kao klasa. To smo mogli vidjeti na primjeru neuspjele revolucije iz 1934. gdje vodstvo CNT-a, kao najveće proleterske organizacije, zbog političkog neslaganja s PSOE nije htjelo sudjelovati ili je čak, mogli smo vidjeti, nudilo pomoć u obliku radnika poslodavcima za vrijeme generalnog štrajka. Ovakav način rada proleterske organizacije postavlja organizaciju iznad klase što u konačnici rezultira time da njeni članovi osjećaju lojalnost prema organizaciji, a ne prema klasi. Što je jedan od preduvjeta za kolektivnu akciju kao klasa. Ovaj problem je primjetio i pokušao ga premostiti POUM s formacijom Radničke alijanse koja je, prema njihovoj zamisli, trebala okupljati i koordinirati sve revolucionarne političke organizacije proletarijata. Upravo je španjolski primjer pokazao koliko je potencijalno opasno i u konačnici pogrešno sagledavati revolucionarnu situaciju iz perspektive pojedine političke organizacije, a ne čitave klase.

Španjolski građanski rat je također, u praksi, pokazao i sve greške s antifašizmom narodnofrontovskog oblika. Kao što sam prikazao, ovaj koncept antifašizma podrazumijeva borbu svih demokratskih snaga za uništenje fašističke prijetnje. Ekonomski i društveno gledano, ovaj koncept podrazumijeva zaštitu demokratske republike i njenih klasnih odnosa pred nadirućim fašizmom. Nažalost, kao što je vidljivo i na primjeru tragične epizode Svibanjskih dana, proletarijatu je podjednako neprijatelj i fašistička korporativna država i buržoaska parlamentarna republika. Obje proletrarijatu daju ulogu klase koja stvara, ali ne uživa plodove svoga rada. Nasuprot ovakvom antifašizmu postavlja se koncept klasnog antifašizma i proleterskog internacionalizma. Ovakav koncept ne pravi razliku između dva sustava uređenja klasnog društva te im se suprotstavlja podjednako, buržoaskoj državi s jedne strane i njihovim fašističkim zaštitnicima s druge strane. Kao tragičan podatak ostaje i činjenica da je španjolska radnička klasa u svojoj autonomnoj kulturi i političkom djelovanju razvila ovakav tip revolucionarnog antifašizma, što smo mogli vidjeti na primjeru Asturijskog ustanka 1934.

Iako je nezahvalno pitati se što bi se dogodilo da u početku nije učinjena politička greška koja je učinjena, kada pristupamo temi Španjolskog građanskog rata, ipak se to možemo zapitati. Navedeno tvrdim pošto je glavni razlog za npr. CNT-ov ulazak u vladu i odstupanje proletarijata bila postavka da se rat protiv Franca može dobiti isključivo na taj način. No, da se politička moć revolucionarnog proletarijata konkretizirala u prvim danima nakon revolucije

i da je na lojalističkom dijelu ustanovljena revolucionarna vlast proletarijata svakako bi jedan od prvih koraka revolucionarne vlasti trebalo biti davanje nezavisnosti španjolskim kolonijalnim posjedima, u ovom slučaju Španjolskom Maroku. Uzmemo li u obzir činjenicu da je Rifski rat završio samo deset godina prije revolucije i da je Franco većinu svojih kopnenih snaga imao upravo u marokanskim trupama, te da je Maroko bio područje stalnih napetosti možemo zaključiti da je podizanje ustanka u Maroku bio lako ostvariv cilj. Da je do navedenog došlo time bi se Francu zadao možda i fatalan udarac. S jedne strane, morao bi se boriti s ustankom u svojoj pozadini i na teritoriju koji je koristio kao svoju bazu. S druge strane, postoji vrlo velika vjerovatnost da bi kičma njegove vojske, marokanske trupe, počele pokazivati neposlušnost ili čak podizati vlastite ustanke u onim teritorijima koje je već osigurao. Za ostvarenje spomenutog scenarija već su bili napravljeni prvi koraci. Jedan od članova POUM- ova izvršna komiteta, Narcis Molins je prije revolucije bio vojnik u Maroku te je potajno ostvarivao kontakte s lokalnim stanovništvom u svrhu političke suradnje između tadašnjeg BOC-a (iz kojeg je POUM i nastao) i lokalnih organizacija koje su se borile za nezavisnost Maroka. Preko navedenog je stupljeno u kontakt s vođom ustanka u Rifskom ratu, Abd el Krimom i njegovim političkim suradnicima koji su bili u egzilu u Parizu. Članovi njegove organizacije su pokazali zainteresiranost za podizanje ustanka u Španjolskom Maroku ukoliko bi se Španjolska republika obvezala priznati nezavisnost Španjolskog Maroka.[130] Ovaj prijedlog je na sjednici vlade odbačen uz pojašnjenje da bi, ukoliko bi do navedenog došlo, Francuska definitvno odbila vojno pomoći Republiku pošto bi se ustanak vrlo lako proširio i na francuski dio Maroka. U ovom primjeru je očigledno da je buržoaska republika, koja je prihvaćena kao najbolje riješenje za dobivanje rata zapravo ovisila o pomoći drugih buržoaskih republika. Drugim riječima, ovako nešto nije niti bilo moguće u okviru buržoaske republike pošto bi to značilo sukob s upravo onim snagama od kojih se čitavo vrijeme očekivala pomoć. Također, buržoaska država svoj vrhunac sukoba s fašističkom prijetnjom doživjela je u konvencionalnom ratu protiv fašizma koji je, kako iz razloga međunarodne političke situacije, tako i zbog činjenice da takav oblik poslijeratne vlasti većina populacije na lojalističkom teritoriju zapravo nije ni htjela, bio osuđen na propast. Da je kojim slučajem vođen revolucionarni rat protiv fašizma, koji bi

[130] Vidi: Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War.* New Brunswick, U.S.A. : Transaction Publishers, 2009. Str.158.

podrazumijevao i ovakve akcije, te nebi ovisio o pomoći zapadnih demokracija, koja nikad nije niti bila u planu, razvoj situacije u Španjolskoj bi možda bio drugačiji.

Literatura

1. Alba, V. Schwartz, S. *Spanish marksism versus soviet Communism : a history of the P.O.U.M. in the Spanish Civil War*. New Brunswick : Transaction Publishers, 2009.
2. Artur, M. *Real Band of Brothers : First-hand Accounts from the Last British Survivors of the Spanish Civil War*. New York : Collins, 2009.
3. Beevor, A. *Battle for Spain.* London : Penguin books, 2001.
4. Bolloten, B. *Spanish civil war – revolution and counterrevolution*. (https://libcom.org/library/spanish-civil-war-revolution-counterrevolution-burnett-bolloten)
5. Broune, P. *The May Days in Barcelona 1937.* // Revolutionary History Magazine. Vol. 1, No. 2. (https://www.marksists.org/history/etol/document/spain/spain04.htm)
6. Castillo Caniz, A. *Anarchism and Peasantry : Chronicle of an Exception. Old and New Hurdles in the Study of the Agrarian Collectivization during the Spanish Civil War.* (http://www.academia.edu/12187611/Anarchism_and_Peasantry_Chronicle_of_an_Exception._Old_and_New_Hurdles_in_the_Study_of_the_Agrarian_Collectivization_during_the_Spanish_Civil_War)
7. Coverdale, J. *Italian Intervention in the Spanish Civil War.* Princeton : Princeton Legacy Library, 2015. (http://www.jstor.org/stable/j.ctt13x112j)
8. DeFronzo, J. *Revolutions and Revolutionary Movements*. Boulder, Colorado : Westview press, 2007.
9. Deutscher, I. *Staljin : politička biografija*. Zagreb : Globus, 1967.
10. Fox, S. *Reviewed Works : British Representations of the Spanish Civil War* by Brian Shelmerdine; *FDR and the Spanish Civil War : Neutrality and Commitment in the Struggle That Divided America* by Dominic Tierney. // Journal of Contenporary History. Vol. 44, No. 3. (http://www.jstor.org/stable/40543058?seq=1#page_scan_tab_contents)
11. Fraser, R. *Blood of Spain*. New York : Pantheon, 1979.

12. Gizachew, T. *Social Revolutions : Their Causes, Patterns and Paths.* (http://classic.sgo.sagepub.com/content/4/3/2158244014548845.full.pdf+html)
13. Goldner, L. *The Spanish revolution, past and future: grandeur and poverty of anarchism; how the working class takes over (or doesn't), then and now*. (https://libcom.org/history/spanish-revolution-past-future-grandeur-poverty-anarchism-how-working-class-takes-over-o)
14. Held, W. *Stalinism and the POUM in the Spanish revolution.* // Revolutionary History Magazine. Vol. 1, No. 2. (https://www.marksists.org/history/etol/document/spain/spain02.htm)
15. Howard, V. Raynolds, M. *MacKenzie-Papineau Battallion.* Montreal, Qubec : McGill-Queen's University Press, 1987. (http://www.jstor.org/stable/j.cttq92bw)
16. *Influenza pandemic of 1918–19.* // Encyclopediae Brittanica. (http://global.britannica.com/event/influenza-pandemic-of-1918-1919)
17. Izvršni komitet POUM-a. *Manifesto of the POUM during the Barcelona May Days.* // La Batalla. (https://www.marksists.org/history/etol/document/spain/spain07h.htm)
18. Jablon, H. *Crossroads Of Decision : The State Department and Foreign Policy, 1933-1937.* Lexington : The University Press of Kentucky, 1983. (http://www.jstor.org/stable/j.ctt130jb3z)
19. Jerrez Farran, C. Amago, S. *Unearthing Franco's legacy*. Notre Dame : University of Notre Dame Press, 2010.
20. Kowalski, D. *Stalin and the Spanish Civil War.* (http://www.gutenberg-e.org/kod01/frames/fkod23.html)
21. Ledesma, J. L. *Total War Behind the Frontlines? An Inquiry into the Violence on the Republican Side in the Spanish Civil War.* (http://www.academia.edu/12084866/_Total_War_Behind_the_Frontlines_An_Inquiry_into_the_Violence_on_the_Republican_Side_in_the_Spanish_Civil_War_2008_)
22. Lenjin, V. I. *Država i revolucija : učenje marksizma o državi i zadaće proletarijata u revoluciji.* Zagreb : Kultura, 1947.
23. Luigi, F. *Preventive Counterrevolution.* (https://libcom.org/library/preventative-counter-revolution-luigi-fabbri)

24. Marx, K. Engels, F. *Komunistički manifest*. Beograd : Kultura, 1945.
25. Marx, K. *Nadnica, cijena i profit.* Beograd : Zagreb : Kultura, 1950.
26. Moshiri, F. *Revolutionary Conflict Theory*. // Revolutions of the late twentieth century. / skupina autora. Boulder, Colorado : Westview press, 1993.
27. Nacionalni komitet CNT-a. *Manifesto of the National Committee of the CNT regarding the May Days in Barcelona.* (https://www.marksists.org/history/etol/document/spain/spain07j.htm)
28. Nin, A. *The May Days in Barcelona.* (https://www.marksists.org/archive/nin/1937/05/maydays.htm)
29. *No more consessions to Counter-revolution. //* Spanish revolution : a bulletin published by the united libertarian organisations . Vol. 1, No. 17. (https://www.marksists.org/history/spain/spanishrevolution/v1n17-may-07-1937-span-rev-nyc.pdf)
30. Oehler, H. *Barricades in Barcelona.* // Revolutionary History, Vol. 1, No. 2.
31. Orwell, G. *Kataloniji u čast*. Zagreb : August Cesarec, 1984.
32. Pavlaković, V. *Španjolski Siget : Simbolika Alcazara u hrvatskim novinama* // Časopis za suvremenu povijest, Vol. 41, No. 3. (http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=87652)
33. Payne, G. S. *The Spanish Civil War, the Soviet Union, and Communism*. New Haven, Conn. : Yale University Press, 2004. (http://www.jstor.org/stable/j.ctt1npgf9)
34. Pembroke, J. *What lessons can those seeking radical social change learn from the Spanish Revolution?.* (http://www.academia.edu/10109120/What_lessons_can_those_seeking_radical_social_change_learn_from_the_Spanish_Revolution)
35. Penalba-Sotorrio, M. *Fascism is not a tactic, violence; it's an idea, unity". The role of Franco's single-party in the construction of the New Spain.* (http://www.academia.edu/12511283/_Fascism_is_not_a_tactic_violence_it_s_an_idea_unity_._The_role_of_Franco_s_single-party_in_the_construction_of_the_New_Spain)
36. *POUM policy during the May Events* // La Batalla (May 13, 1937) (https://www.marksists.org/history/etol/document/spain/spain07i.htm)

37. Rezultati izbora i postotka pojedine stranke na parlamentarnim izborima u Španjolskoj Republici 1936. (http://contentdm.warwick.ac.uk/cdm/ref/collection/scw/id/12711)
38. Roberts, H. *Rewiew: Lessions of the spanish revolution 1936- 1939.* // International Affairs. Vol. 30, No. 1. (http://www.jstor.org/stable/2608496)
39. Rocker, R. *The tragedy of Spain.* New York : Freie Arbeiter Stimme, 1937. (http://libcom.org/library/the-tragedy-of-spain-rudolf-rocker)
40. Smith, D. *Reviewed Work : Britain and the Spanish Civil War* by Tom Buchanan. // The American Historical Review. Vol. 104, No. 2. (http://www.jstor.org/stable/2650509)
41. *The barricades of May 3 – 7.* // The Spanish revolution : Bulletin of the Workers party of marksist unification P.O.U.M. Vol. 2, No. 8. (https://www.marksists.org/history/spain/poum/spanishrevolution/v2n8-may-19-1937-Spanish%20Revolution.pdf)
42. *The workers patrols must stay.* // Spanish revolution: Bulletin of the Workers party of marksist unification P.O.U.M. Vol. 2, No. 3. (https://www.marksists.org/history/spain/poum/spanishrevolution/v2n3-feb-17-1937-Spanish%20Revolution.pdf)
43. Trotsky, L. *The Lessons of Spain : The Last Warning.* New York : Socialist Appeal, 1937. (https://www.marksists.org/archive/trotsky/1937/xx/spain01.htm) (https://www.marksists.org/archive/trotsky/1937/xx/spain01.htm)
44. Wetzel, T. *Workers Power and The Spanish Revolution*. (https://libcom.org/library/workers-power-and-the-spanish-revolution-tom-wetzel)

Prilozi

Prilog 1:

Guardia civil sprovodi zarobljene civile nakon gušenja revolucionarnog pokreta u Asturiji 1934. (http://oviedo.for91days.com/2010/10/04/the-miners-strike-of-1934/)

Prilog 2:

Guardia Civil i civil pucaju na ustaničko uporište, Barcelona 19. srpnja 1936.
(http://vintage2068.rssing.com/chan-10001930/all_p25.html)

Prilog 3:

Barcelona, 19. srpanj 1936., militanti CNT-a. (http://vintage2068.rssing.com/chan-10001930/all_p25.html)

Prilog 4:

Karta pomicanja linije fronta u prvim mjesecima rata.

(https://uahsibhistory.wikispaces.com/Spanish+Civil+War)

Prilog 5:

Barcelona, 19. srpanj 1936., pripadnik Guardie Civil maršira zajedno s revolucionarima netom nakon osiguranja grada.
(http://www.vintag.es/2014/05/black-and-white-photos-of-spanish-civil.html)

Prilog 6:

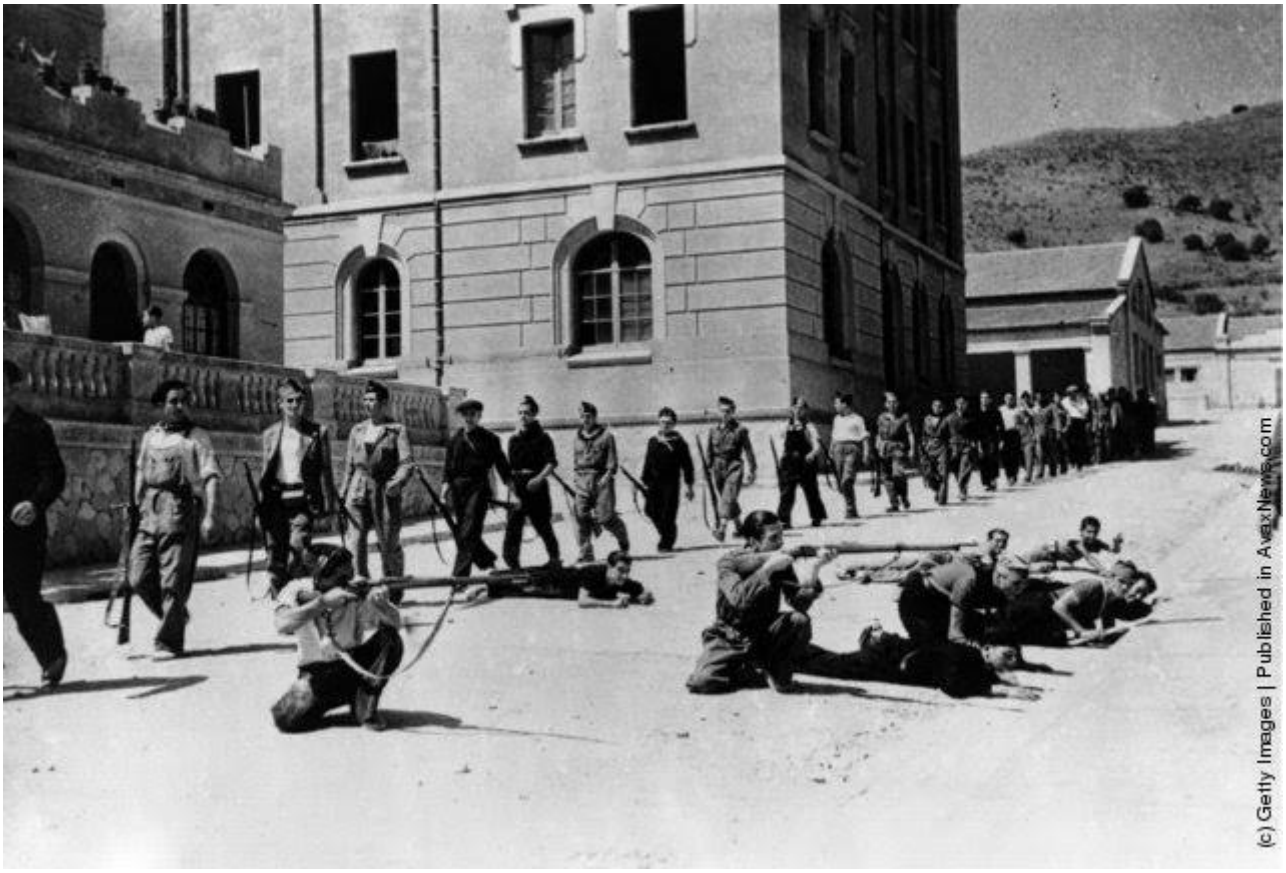
Milicija na frontu, Guadaramma, 9. rujan 1936. (http://www.vintag.es/2014/05/black-and-white-photos-of-spanish-civil.html)

Prilog 7:

Pisanje pisama na frontu, 1936. (http://www.vintag.es/2014/05/black-and-white-photos-of-spanish-civil.html)

Prilog 8:

Obuka milicije u kasarni, Barcelona 1936. (http://www.vintag.es/2014/05/black-and-white-photos-of-spanish-civil.html)

Prilog 9:

Milicija POUM- a prije odlaska na Aragonski front, kasarna Lenjin, u pozadini George Orwell, Barcelona 1936.

(http://thespanishcivilwar.com/augusti-centelles-on-orwell/)

Prilog 10:

Barikade na Las Ramblas, Svibanjski događaji, 1937.

(http://iberianature.com/barcelona/history-of-barcelona/spanish-civil-war-photos/may-days/)

Prilog 11:

Naslovnica Daily Worker-a, službenog glasila KP Velike Britanije posvećena Majskim događajima u Barceloni.
(http://iberianature.com/barcelona/history-of-barcelona/spanish-civil-war-photos/may-days/)

Prilog 12:

Grafit s pitanjem gdje je Nin upućen Negrinu i novoj vladi. Ispod njega se vidi odgovor PSUC-a: „U Salamanaci ili Berlinu“.

(http://iberianature.com/barcelona/history-of-barcelona/spanish-civil-war-photos/may-days/)